Dr. NICU IONIŢĂ

Psihotrauma de detenţie şi urmările ei

Fundația Academia Civică

Dr. NICU IONIŢĂ

PSIHOTRAUMA DE DETENŢIE ŞI URMĂRILE EI

– mărturia personală şi ştiinţifică
a unui supravieţuitor al
„experimentului Piteşti” –

Colecţia „Ora de istorie“
Carte editată de **Centrul Internaţional de Studii asupra Comunismului** din cadrul **F.A.C.**

Culegere şi corectură: Andreea Cârstea

Ediţia pe hârtie: Psihotrauma de detenţie şi urmările ei: mărturia personală şi ştiinţifică a unui supravieţuitor al „experimentului Piteşti” / Nicu Ioniţă ; pref. : Romulus Rusan ; postdocumentare: Andreea Cârstea. - Bucureşti : Editura Fundaţiei Academia Civică, 2008, ISBN 978-973-8214-43-9

Fotografiile provin din arhiva dr. Nicu Ioniță
© Copyright: *Fundaţia Academia Civică*, 2017
© 2017 Fundația Academia Civică pentru versiunea .pdf Acrobat Reader

Este permisă descărcarea liberă, cu titlu personal, a volumului în acest format. Distribuirea gratuită a cărţii prin intermediul altor situri, modificarea sau comercializarea acestei versiuni fără acordul prealabil, în scris, al Fundației Academia Civică sunt interzise şi se pedepsesc conform legii privind drepturile de autor şi drepturile conexe, în vigoare.

Fundația Academia Civică: www.memorialsighet.ro

Cuprins

PREFAŢĂ de Romulus Rusan 1
1. ARGUMENT – NEVOIA DE ADEVĂR 3
2. DETENŢIA POLITICĂ 4
3. NUMITORUL COMUN – TEROAREA 7
Teroarea ca politică de stat 8
Ruinarea fondului biologic 9
Teroarea psihică – alungarea la marginea existenţei 11
4. TEROAREA ÎN ACŢIUNE 13
Autoreeducarea de la Suceava 14
Transferul la Piteşti 15
La Piteşti – răul absolut 16
Pasul întâi – lovitura prin surprindere 17
Spectacolul de seară 20
Instructaj pentru poziţia din timpul somnului 21
Coborârea în biologic: ancheta între prieteni 22
Demascarea – proba decisivă 23
Cei din Purgatoriu 26
Hotărât să rezist 27
Tot mai puţini „bandiţi". Cât vom rezista? 28
Teama de a nu deveni o epavă manevrabilă 30
Între viaţă şi moarte 31
Paroxismul din Săptămâna Mare 32
Demascarea publică 33
Critica 34
Autocritica 39
5. PSIHOTRAUMELE 43
Diversitatea traumei psihice 43

Cum se transformă omul supus terorii 46
Căderea în necunoscut a torţionarilor 48
6. TRAUMATIZAREA POLITICĂ 51
7. MEDIUL SOCIAL POSTDETENŢIE 53
Societatea însăşi a fost traumatizată 54
Populaţia era dependentă de regim 55
8. SINDROMUL TRAUMATIC POSTDETENŢIE 57
Tipurile de traumatizare 60
9. EVOLUŢIA POSTDETENŢIE 62
Moduri de comportament 62
10. ADAPTARE – INTEGRARE – REZISTENŢĂ 68
Factorii favorizanţi 68
Tactici de apărare 71
11. MĂSURI DE RECUPERARE ŞI INTEGRARE 75
ANEXE 79

PREFAŢĂ de Romulus Rusan

Rareori experienţa unei „victime a comunismului" (noţiune de care sociologii „politic corecţi" au început să se plictisească, considerând-o un balast al istoriei, şi pe care istoricii „politic corecţi" o interoghează asupra conotaţiilor politice, trecând-o printr-un fel de „verificare de cadre") este atât de fin disecată ca în această carte. Doctorul Nicu Ioniţă, medicul Nicu Ioniţă a fost arestat la vârsta de 25 de ani, pe când era preparator la Institutul de Medicină din Iaşi. Cariera care i se deschidea promiţător înainte a fost întreruptă brusc de arestarea sa inopinată şi de condamnarea la şase ani de închisoare, de către un tribunal militar (deşi era un civil) şi pe baza articolului 209: „uneltire contra ordinii de stat" (deşi nu „uneltise" şi nu avea de gând să „unelteasc㔠, decât, cel mult, nu era de acord cu actele şi crimele revoltătoare ce se petreceau în ţară).

Cei şase ani de anchetă, muncă forţată şi închisoare l-au purtat prin închisorile Galata şi Suceava, apoi prin infernul de la Jilava, prin „experimentul de la Piteşti" şi în sfârşit prin lagărele de muncă forţată. Experienţa cea mai năucitoare a trăit-o la Piteşti (deşi ca decor şi înfăţişare dantescă Jilava i se păruse de nedepăşit). Doctorul, „banditul" Nicu Ioniţă a trăit infernul „experimentului" (cât de ştiinţific sună acest cuvânt!) şi a fost unul din foarte puţinii care au reuşit să nu cedeze torturilor bestiale ale colegilor care îi cereau – nici mai mult, nici mai puţin – decât să „spună adevărul".

Adevărul adevărat îl aflăm din această carte, care este în acelaşi timp un jurnal al ororilor de la Piteşti (a se citi capitolul IV – „Teroarea în acţiune", *inegalabil prin precizia epică şi disecţia psihică) şi, în plus, un studiu ştiinţific de mare valoare.*

Medicul care şi-a petrecut anii tinereţii aruncat în bolgiile infernului concentraţionar a trăit şi după eliberare calvarul pe care i-l impunea statutul de fost deţinut politic. Până la 43 de ani

n-a fost lăsat să practice decât munci inferioare, iar în anii de după readmiterea în corpul medical a trecut prin secţiile cele mai grele ale spitalului din Paşcani.

Această generoasă – prin suferinţă şi abnegaţie – experienţă i-a dat însă materia primă pentru studiul pe care îl publicăm. Atât prin rigurozitatea analizei psiho-traumei sociale şi politice *(inedită în literatura noastră medicală), cât şi prin concluziile acestei analize inteligente şi bazate pe trăirile proprii, cartea domnului doctor Nicu Ioniţă este un eveniment ştiinţific şi memorialistic. Medicul şi-a oferit nu numai propriul timp, ci şi propria viaţă intimă pentru a ne arăta ce a fost uitat înainte de a fi fost cunoscut: sacrificiul şi demnitatea foştilor deţinuţi politici.*

Romulus Rusan

1. ARGUMENT – NEVOIA DE ADEVĂR

Comunismul s-a impus prin forţă şi a stăpânit prin teroare. În România, căzută sub blestem comunist, teroarea a hălăduit în voie prin casele oamenilor, pe uliţele satelor şi străzile oraşelor, prin biserici şi spitale, prin şcoli şi universităţi şi prin toate instituţiile statului şi, din păcate, s-a aciuat şi în sufletul multora dintre noi, oamenii, provocând ravagii strigătoare la cer. Familii distruse, risipite, oameni dispăruţi, ucişi, vremuri apocaliptice. Libertatea confiscată şi zăvorâtă în catacombele închisorilor.

Detenţia politică în România a produs multă suferinţă, morţi fără de număr şi multe, foarte multe traume psihice şi fizice.

Despre detenţia politică s-a vorbit şi s-a scris mult, media a prezentat episoade dramatice, cu eroi şi monştri umani, s-au publicat cărţi, au fost organizate seminarii, simpozioane, congrese, dar despre soarta deţinuţilor politici, despre evoluţia lor postdetenţie nu s-a vorbit şi nu se vorbeşte încă. Este un capitol închis, dramele acestor victime ale istoriei au fost şi sunt ignorate, pentru că suferinţele lor amintesc de catastrofa socială la care au contribuit toţi şi, în plus, mulţi din cei care au organizat genocidul în România monitorizează astăzi destinele ţării.

De ce este important şi imperios necesar un studiu competent al evoluţiei postdetenţie a supravieţuitorilor gulagului comunist? O întrebare tulburătoare care ridică multe probleme de psihologie a persoanei, de psihologie socială, de etică şi legalitate, de responsabilitate faţă de drepturile inalienabile ale omului şi obligaţia societăţii de a recupera persoanele traumatizate din vina societăţii însăşi.

Consecinţele detenţiei au fost multiple şi grave şi nimeni nu s-a ocupat de ele. Noi, cei care mai trăim încă, avem obligaţia de a le cunoaşte şi de a le face cunoscute, din respect pentru suferinţele colegilor noştri şi ca un omagiu faţă de cei care s-au pierdut pe drum.

2. DETENŢIA POLITICĂ

Detenţia politică, în regimul comunist, a fost un accident istoric major şi a însemnat o siluire a firescului vieţii, o discontinuitate în fluxul normal al existenţei umane, un spaţiu insalubru biologic şi moral, un colţ de infern în care, pe un fond de adversitate extremă, s-a exercitat tribalismul omului modern alunecat în atemporalitate. Detenţia politică, cu structurile ei specifice: închisori, lagăre de muncă forţată şi coloniile deportaţilor în care a fost instituit un regim de exterminare bine pus la punct şi riguros controlat, reprezintă traducerea în fapt a unei ideologii aberante, expresie a celui mai criminal regim social-politic din istoria modernă. Şi, ca reuşita să fie deplină, conducerea acestui spaţiu de recluziune a fost încredinţată unor indivizi lipsiţi de aura de umanitate, fanatici şi răi pe măsura ignoranţei lor, obsedaţi numai de setea de răzbunare şi ură faţă de tot ce nu înţelegeau, nu puteau şi nu aveau. Aceşti indivizi, victime ale unor tare ereditare şi sociale, cu o insensibilitate morală extremă, învestiţi cu dreptul de viaţă şi de moarte asupra deţinuţilor politici, sub presiunea puterii încredinţată, au dat dovadă, de-a lungul timpului în care şi-au exercitat în mod discreţionar puterea, de o cruzime fără limită.

Detenţia politică, prin întreruperea fortuită a cursului normal al vieţii şi plasarea victimelor politice într-un mediu ostil şi advers, a constituit un mijloc abuziv de îngrădire a libertăţilor individuale, de sugrumare a drepturilor la viaţă, de limitare şi fragmentare a timpului biologic şi de comprimare a spaţiului vital al deţinuţilor politici între nişte ziduri imunde şi garduri de sârmă ghimpată, sub o strictă supraveghere şi control omnipotent, sugrumând orice gând şi orice speranţă de întoarcere la o viaţă normală.

Detenţia politică, în regimul comunist, cu tot cortegiul ei de privaţiuni şi suferinţe, cu înfometarea programată împinsă până la epuizarea totală a rezervelor energetice absolut necesare continuării vieţii, cu lipsa de mişcare alternând cu eforturi istovitoare, epuizante, cu microclimatul nociv şi lipsa totală a igienei personale i-a plasat pe deţinuţii politici într-o mizerie

fiziologică de nedescris. Toţi aceşti factori negativi, reuniţi într-o configuraţie traumatică extremă, au condus la ruinarea biologică şi la subminarea echilibrului psihic, la slăbirea capacităţii de adaptare şi integrare şi la anihilarea rezistenţei, punând viaţa deţinuţilor în pericol.

Monotonia programului zilnic, în aşa fel conceput încât să ducă la abrutizare, constrângerile tot mai apăsătoare sub o supraveghere strictă şi absenţa oricărei şanse de ieşire din această situaţie traumatică, i-a condamnat pe deţinuţii politici la însingurare şi la înstrăinare unul faţă de altul, la pierderea încrederii faţă de cel de alături, ceea ce a generat multe traume psihice care au pus la grea încercare rezistenţa fizică şi psihică a deţinuţilor.

Detenţia politică a însemnat smulgerea bruscă şi brutală din mijlocul familiei, de la locul de muncă, din grupul de apartenenţă, desprinderea din matricea socială şi privarea de confortul psihic şi cultural, operaţie echivalentă cu secţionarea cordonului ombilical înainte de vreme, operaţiune care a condus la schimbarea subită şi totală a modului de viaţă. Această răsturnare a cursului vieţii a declanşat un stres emoţional puternic, mediator al multor tulburări psihice cu efect de centrare, astfel încât toate preocupările deţinutului au fost dirijate către o singură opţiune: **supravieţuirea** cu orice preţ. Frica de moarte şi acceptarea vieţii în orice condiţii au condus, în cazul multor deţinuţi politici la acutizarea instinctului de conservare cu nesocotirea dreptului la viaţă al celorlalţi şi, implicit la deteriorarea relaţiilor interpersonale, îngreunând şi mai mult calvarul detenţiei. În aceste condiţii, mulţi dintre deţinuţi au cedat, devenind astfel o pradă uşoară pentru racolare şi obligaţi apoi să colaboreze cu organele represive.

Detenţia, cu izolarea totală de restul lumii, cu lipsa de comunicare şi privarea de informaţii, cu frustrările şi alungarea din confortul psihic şi cultural, a constituit mediul ideal de schimbare a naturii umane şi de transformare a omului în contrarul său. Stresul provocat de alterarea contextului social a cultivat panica şi nesiguranţa în aprecierea corectă a realităţii traumatice şi implicit în adoptarea deciziilor adecvate, astfel încât adaptarea şi integrarea au fost anulate, iar deţinutul a rămas la discreţia celor care l-au manipulat, fiind apt pentru reeducare.

În România comunistă, detenţia politică a depăşit cu mult limitele cunoscute în istoria represiunilor şi a constituit un adevărat genocid programat, practicat cu bună ştiinţă, căruia i-a căzut pradă peste 10% din populaţia ţării. Aria experimentelor traumatice a fost extrem de extinsă şi variată, de la teroare psihică continuă, la cele mai abominabile şi sălbatice torturi, recepţionate de toţi deţinuţii politici la fel, dar gestionate diferit, pentru că şi deţinuţii au fost extrem de diferiţi unul faţă de altul.

Fiecare dintre deţinuţi a dispus de o structură neuropsihică proprie, de un fond psihologic propriu, de o educaţie, o cultură şi o experienţă de viaţă, factori care au influenţat atât modul de percepţie şi de valorizare a suferinţelor, cât şi modul de reacţie, şi care au jucat un rol determinant în configuraţia sindromului posttraumatic, aşa că nu se poate vorbi de un sindrom posttraumatic unitar, ci de unul individual.

Detenţia, cu restricţiile multiple şi suferinţele provocate, a reprezentat doar fundalul vieţii cotidiene a deţinuţilor politici peste care, pe parcursul anilor grei de temniţă, s-au suprapus multe alte metode şi tehnici mai dure şi mai sofisticate, de inspiraţie sovietică, metode psihopatologice prin care s-a urmărit transformarea naturii umane, realizarea unui altfel de om, a unui om nou, fără identitate proprie, fără gândire şi iniţiativă proprie, un simplu element de execuţie în angrenajul social.

În acest sens, demn de luat în seamă şi de menţionat, în cadrul acestui spaţiu damnat al claustrărilor, a fost închisoarea Piteşti care, în dispreţul total al legilor juridice şi morale, a fost transformată într-un laborator de psihopatologie umană în care generaţia ’48 a fost supusă celui mai abominabil experiment psihologic, prin care s-a urmărit transformarea omului în contrarul său. Şi, din păcate, rezultatele nu s-au lăsat aşteptate.

3. NUMITORUL COMUN – TEROAREA

Sindromul traumatic postdetenţie a fost o consecinţă a aplicării constante a **terorii**, acţiune agresivă exercitată fără discernământ, care a urmărit cu obstinaţie înfrângerea rezistenţei morale a acestora şi transformarea lor în epave umane, iar în final, chiar lichidarea lor fizică. Comuniştii, decişi să schimbe cursul istoriei, nu au acţionat cu jumătăţi de măsură în nimic din ce au întreprins, ci au recurs la soluţia finală, ca singura metodă care să le asigure dăinuirea peste timp şi extinderea dominaţiei asupra lumii. Recurgând la teroare, au reuşit să declanşeze cea mai cumplită patologie socială care a marcat secolul XX şi care va dăinui încă multă vreme.

Agresiunea este o reacţie spontană, în afara controlului conştient, o măsură de protecţie dictată de instinctul vital (pentru apărarea vieţii şi asigurarea supravieţuirii). *Când agresiunea devine un act conştient şi este exercitată în cunoştinţă de cauză, în scopul obţinerii unor avantaje personale sau în rezolvarea unor interese de grup, în detrimentul altor persoane sau grupuri sociale, producând vătămări grave fizice şi psihice, acţiunea agresivă poartă numele de teroare*. Teroarea este o acţiune specifică omului şi este folosită ca mijloc de dominare şi exploatare în beneficiu propriu. Aşadar, teroarea este o conduită socială agresivă, violentă, intenţionată şi complexă, fizică şi psihică, exercitată de un centru de putere sau de către un grup de presiune motivat, de cele mai multe ori, ideologic, în mod discreţionar, asupra unui individ, grup de indivizi sau asupra societăţii. Astfel au acţionat comuniştii asupra deţinuţilor politici în închisorile şi lagărele de muncă forţată, dar şi asupra întregului popor român, urmărind disoluţia persoanei umane, atomizarea şi alienarea întregii populaţii, în vederea transformării omului în contrarul său şi comunizarea ţării.

Teroarea ca politică de stat

În regimul comunist din România, instaurat odată cu ocuparea ţării de către armata sovietică şi preluarea conducerii statului de către partidul comunist român, dirijat şi controlat de către ocupant, teroarea a fost ridicată la rang de politică de stat şi aplicată în regim pe două viteze: o viteză maximă, în forţă şi în mod continuu, cu toate instrumentele şi tehnicile de tortură din arsenalul terorii, utilizată în cazul deţinuţilor politici, şi o viteză lentă, persuasivă şi condusă cu tenacitate, asupra întregii populaţii aflată într-o libertate provizorie. Ambele metode, însă, au urmărit şi au obţinut acelaşi rezultat: subminarea potenţialului biologic şi dereglarea profundă a universului psihologic al fiinţei umane, devenită, astfel, aptă pentru reeducare.

Teroarea asociată cu tortura şi exercitată fără discernământ a produs multiple traume fizice şi psihice greu de cuantificat, cu urmări imprevizibile, antrenând fiinţa umană într-o zonă incertă, de minimă rezistenţă, supusă tuturor riscurilor. Iniţial, există o zonă de interferenţă comună traumelor fizice şi psihice, după care se distribuie preponderent spre o zonă sau alta, în funcţie de ponderea adresabilităţii şi de intenţionalitatea agresiunii, de intensitatea şi durata acţiunii agresive, dar şi de receptarea şi gestionarea traumelor de către victime. Cei care reuşesc să stăpânească situaţia în care au fost antrenaţi şi să integreze trauma în stilul de viaţă propriu se vor putea menţine pe linia de plutire până la sfârşitul experimentului traumatic, iar cei care nu vor reuşi să facă faţă asaltului agresiv, vor sfârşi prin a ceda, vor accepta tutela agresorilor şi, în final, vor colabora cu aceştia.

Teroarea este o armă psihologică inteligentă, penetrantă şi cu difuziune în masă, cu acţiune directă şi selectivă asupra psihicului uman şi colectiv, reuşind să destabilizeze structura psihologică şi să tulbure profund funcţiile psihice fundamentale (cognitive, afectiv-emoţionale şi de execuţie) şi să înscrie, astfel, omul pe o altă traiectorie existenţială. Teroarea exercitată în condiţii speciale, sub o supraveghere continuă şi atent controlată, aşa cum a fost aplicată în detenţie, la Piteşti în special, devine o armă invincibilă care operează cu precizie matematică,

reuşind să submineze echilibrul psihic şi să deturneze cursul vieţii pe alte meridiane ale existenţei.

Ruinarea fondului biologic

Teroarea exercitată în mod continuu şi pe termen lung în închisorile comuniste, fie asupra întregii populaţii din România, timp de jumătate de secol, a dus la acumularea unei cantităţi uriaşe de stimuli negativi şi, în clipa în care s-a atins punctul critic, a acţionat ca o bombă cu explozie întârziată, ruinând fondul biologic al fiinţei umane şi zdruncinând profund arhitectonica edificiului psihologic, pe ruinele căruia, printr-un proces de psihoinducţie negativă şi condiţionare dirijată, în mod dozat şi pervers, s-a grefat un nou set de idei şi convingeri, de aspiraţii şi motivaţii, cu totul contrare celor anterioare, impunând atât individului, cât şi colectivităţii, o nouă orientare, o nouă mentalitate şi un nou mod de viaţă, care corespundeau intenţiilor şi intereselor grupului de presiune care a instituit teroarea.

Teroarea este o formă de agresiune complexă, fizică şi psihică, şi se adresează deopotrivă structurii biologice, cât şi structurii psihologice, aşadar acţionează direct asupra fiinţei umane în întregul ei. Teroarea fizică – **tortura** – acţionează direct şi nemijlocit asupra organismului uman, interesând, în primul rând, părţile corpului puternic investite senzorial, adică agresează simţurile. Supralicitarea acestora conduce la modificarea sensibilităţii şi senzorialităţii punând în pericol capacitatea de reacţie a organismului. Bătăile şi schingiuirile sălbatice produc traume somatice multiple, plăgi şi fracturi diverse, hemoragii externe şi interne, rupturi de organe care antrenează tulburări fiziologice majore cu efecte directe asupra economiei organismului, cu tulburarea profundă a homeostaziei, fapt ce pune viaţa în pericol. Absenţa totală a asistenţei medicale în închisorile din România, lipsa igienei personale, mizeria fiziologică (care au condus scăderea imunităţii) completează tabloul terorii şi explică îmbolnăvirile grave şi numărul uriaş

de decese din timpul detenţiei. Teroarea asociată cu tortura afectează şi motivaţiile biologice, vitale, adică cele care asigură integritatea fiinţei umane şi continuitatea speciei. În faţa acestei ameninţări grave, victima este nevoită să apeleze la toate resursele biologice şi psihice de care mai dispune pentru a-şi reorganiza şi consolida echilibrul homeostatic şi echitimia, asigurându-şi, astfel, supravieţuirea. Când, însă, este depăşit de dramatismul situaţiei şi, mai ales, de ignominia umană, orice încercare de salvare este anulată şi individul cedează, renunţă la toate acumulările de-o viaţă, la valorile morale care, în asemenea împrejurări, devin o piedică în calea supravieţuirii, şi se alătură opresorilor lui. În schimb îşi va putea păstra viaţa, căci dacă viaţă nu e, nimic nu e. În detenţie, am fost victima unor atrocităţi care depăşesc imaginaţia omului normal, dar şi martor al acestor blestemăţii. Ca medic am putut să constat vătămările terorii, dar nu am putut interveni în tratarea lor.

Tortura acţionează şi asupra motivaţiilor sociale, motivaţii care monitorizează relaţiile interindividuale şi care, împreună cu sistemul informaţional şi cogniţiile, stau la baza comunităţii umane. Detenţia, cu regimul de izolare totală şi de supraveghere permanentă, cu interdicţia, sub pedeapsă severă, a comunicării şi colaborării între deţinuţi, ca şi a oricărei încercări de asociere în vederea întrajutorării şi salvării din marasmul biologic în care fusesem aduşi, a echivalat cu alungarea noastră din circuitul social. Măsurile restrictive impuse în mod samavolnic au constituit o frână în calea autorealizării şi autoafirmării în plan socio-cultural a multora dintre deţinuţii politici şi au blocat, în dispreţul evidenţelor, atâtea energii creatoare care ar fi putut contribui la realizarea unui climat favorabil şi necesar pentru redresarea ţării, ameninţată acum, de spectrul unui viitor incert şi fără speranţe.

Teroarea psihică – alungarea la marginea existenţei

La Piteşti, teroarea fizică a depăşit orice limită, dar teroarea psihică a fost mult mai greu de suportat şi a constituit factorul decisiv în prăbuşirea multor colegi de suferinţă. Teroarea psihică a dominat universul nostru psihologic şi a generat o stare greu de surprins în cuvinte, o trăire care combina durerea şi spaima nedefinite provocate de iminenţa unui sfârşit înainte de vreme, stare care ne-a sustras circuitului normal al vieţii şi ne-a proiectat undeva la marginea existenţei.

Teroarea psihică continuă, conectată cu diverse tulburări fiziologice, contribuie în mod decisiv la slăbirea rezistenţei şi la anihilarea mijloacelor de apărare, iar când capacitatea de suportabilitate este depăşită, se produce o fisură în continuitatea vieţii biologice şi psihice, o fragmentare a forului interior, o alterare a stării de conştiinţă cu modificarea percepţiei asupra realităţii şi chiar asupra propriei persoane, dar şi asupra celor care torturează. În urma acestor modificări psihologice, victima terorii se trezeşte într-o lume necunoscută, străină şi ostilă în care domneşte o atmosferă de incertitudine şi insecuritate, iar pe plan subiectiv trăieşte o transformare a propriei identităţi, atât sub raport psihic, cât şi somatic, ceea ce explică transferul de personalitate produs în asemenea condiţii. Victima ajunsă în această situaţie disperată, cuprinsă de panică, încearcă să-şi reia viaţa, dar singura şansă care o mai are la dispoziţie este alături de cei care l-au torturat. Acesta este momentul critic în care îşi depăşeşte trecutul, lumea în care a trăit şi s-a format şi porneşte pe un alt drum de pe care mulţi nu se vor mai întoarce niciodată.

Sub impactul terorii victimele îşi pierd reperele temporo-spaţiale, le sunt distruse schemele de orientare şi comportament şi, dezorientate, se îndreaptă spre scopuri alterate pe care încearcă să le realizeze cu mijloace inadecvate (cele de ordin biologic, absolut necesare supravieţuirii). Nevoia de supravieţuire este înscrisă în însăşi structura intimă a fiecărei fiinţe

biologice, deci supravieţuirea nu ne aparţine nouă ca persoane, nu este o opţiune individuală, ci aparţine speciei, pentru a îndeplini legea fundamentală a viului – **continuitatea**.

Teroarea afectează şi sistemul de valori la care este conectat omul şi care are un rol determinant în declanşarea, orientarea şi modelarea comportamentului uman. Sub teroare, schemele cognitive de orientare şi de comportament sunt distruse şi, sub presiunea continuă a factorilor traumatici, se instalează o dezordine profundă la nivelul structurii psihologice care determină o schimbare radicală a cursului vieţii şi produce o ruptură în psihobiografia fiinţei umane, schimbând însăşi natura umană.

Teroarea asociată cu tortura înfrânge orice împotrivire, paralizează orice gând, orice iniţiativă şi orice încercare de apărare, lăsând în loc doar amintirea traumei pe care se grefează, printr-un proces de psihoinducţie negativă şi de condiţionare dirijată în mod dozat şi pervers, un nou set de idei, de motivaţii şi de aspiraţii cu totul contrare celor anterioare, iniţiind o nouă orientare, o nouă mentalitate şi un nou mod de viaţă, potrivit intenţiilor şi intereselor puterii discreţionare care manipulează şi monitorizează viaţa oamenilor.

Dacă traumele fizice produse de teroare sunt vizibile şi, ca atare, pot fi constatate cu uşurinţă pentru a se face o evaluare a gradului de afectare şi, în măsura posibilităţilor, a se lua măsuri de remediere, în schimb, traumele psihice sunt invizibile şi interesează psihicul în totalitate. Complexitatea structural-funcţională a psihicului uman, afectarea în grade diferite a diverselor sale compartimente, precum şi contextul şi modul de adresabilitate, ca şi duritatea factorilor traumatogeni conferă psihotraumei o gamă largă de manifestări exprimate printr-o mare varietate de modele comportamentale.

4. TEROAREA ÎN ACŢIUNE

Arestările samavolnice, contactul direct cu brutalitatea aparatului de represiune, dezlănţuirea sălbatică a anchetelor urmate de procesele în care completele de judecată confirmau sentinţele stabilite de anchetatori şi detenţia, cu regimul de exterminare, au fost tot atâţia factori negativi care au contribuit la ruinarea biologică a deţinuţilor politici şi la subminarea universului lor psihologic.

Răul odată declanşat nu se opreşte până ce nu epuizează energia care l-a generat. În universul concentraţionar au acţionat forţe oculte care au urmărit şi au obţinut mult mai mult decât privarea de libertate şi izolarea „duşmanilor poporului". Dacă, la început, evenimentele în desfăşurare păreau a fi o dezlănţuire haotică a răului exercitat de omul scăpat de sub controlul raţiunii, în scurtă vreme mi-am dat seama că totul fusese programat cu mult timp înainte şi că tot ceea ce se întâmpla fusese planificat şi bine pus la punct de către nişte specialişti în materie. Experienţa sovietică trebuia valorificată şi adaptată la specificul locului şi a materialului uman ce trebuia prelucrat. La indicaţiile primite, s-au mai adăugat şi iniţiativele proprii ale celor obligaţi să îndeplinească sarcinile trasate de partid.

Nu lipsa de libertate şi nici lipsa de confort psihic şi social au fost cele mai grele probleme cu care ne-am confruntat în detenţie; şi nici măcar înfometarea programată, insultele, ameninţările, umilinţele la care eram supuşi zi de zi sau bătăile planificate din când în când nu constituiau greul şi răul cel mai mare. Mai dureros pentru noi şi mult mai greu de suportat au fost încercările de a ne convinge, prin forţă că suntem vinovaţi de crime împotriva clasei muncitoare, că suntem bandiţi şi criminali, că am acţionat la ordinul imperialismului american contra lagărului comunist şi că numai recunoaşterea implicării noastră în lupta contra forţelor progresiste ar putea constitui un punct de pornire al unor discuţii privitoare la soarta noastră. Eliberarea din detenţie era condiţionată numai în urma unui angajament ferm din partea

deţinuţilor că vor participa la depistarea tuturor celor care mai sunt încă liberi şi care uneltesc împotriva regimului. Reacţia de respingere a fost aproape unanimă.

Autoreeducarea de la Suceava

Această acţiune, dusă în mod sistematic şi persuasiv, de ameninţări şi promisiuni, a dat însă, uneori, şi roade. La Suceava, încă din toamna anului 1948, un număr redus de deţinuţi, în special, tineri – elevi şi studenţi – în speranţa că vor fi puşi în libertate şi-au însuşit acuzele şi, cerând sprijinul autorităţilor, au început acţiunea de autoreeducare. A fost un început timid, dar semnificativ. Aşa a luat fiinţă, în septembrie '48, un cerc de studii marxiste în vederea reorientării şi autoreeducării, cerc condus de studentul Bogdanovici Alexandru. Activitatea cercului a fost întreruptă odată cu începerea proceselor, în perioada decembrie-februarie. Cercul şi-a reluat activitatea în februarie '49, de data aceasta, însă, sub conducerea lui Ţurcanu Eugen, care a dat o nouă formă de organizare, după modelul organizaţiilor U.T.C. , în care acesta activase înainte de arestare, cu denumirea de ODCC (*Organizaţia deţinuţilor cu convingeri comuniste*) şi, totodată, un nou conţinut şi o nouă orientare activităţii. Ţurcanu se bucura de încrederea şi sprijinul conducerii închisorii, dar şi de sprijinul organelor de securitate locale şi centrale. În cadrul ODCC s-a făcut o analiză critică a acţiunilor desfăşurate înainte de arestare şi considerate a fi o eroare, iar participanţii s-au dezis de trecutul lor, acuzându-i pe autorii morali, cei care i-au antrenat în aceste acţiuni şi i-au adus în detenţie. Fisura creată în structura lor psihologică a deschis calea tuturor posibilităţilor, a cedărilor, a colaborărilor şi a tuturor ororilor ce au urmat, prefigurând experimentul Piteşti. Tot în cadrul ODCC, o parte dintre participanţi, dirijaţi de Ţurcanu, se ocupau cu munca informativă, cu culegerea de informaţii din rândul deţinuţilor referitor la atitudinea acestora faţă de acţiunea de autoreeducare, la starea de spirit a deţinuţilor şi, mai ales, la reacţia acestora faţă de regimul inuman al detenţiei. Concomitent cu munca de

îndoctrinare a participanţilor şi cu munca informativă, a fost impusă şi distanţarea de cei care se opuneau reeducării, ceea ce a dus la ruperea unor prietenii, la instalarea unei stări de tensiune şi a unor rivalităţi, ca un preludiu a ceea ce va urma la Piteşti.

Autoreeducarea de la Suceava a fost un act premeditat, iniţiat şi sprijinit de regim, un act ce a premers evenimentelor de la Piteşti: a constituit uvertura marii drame a „Experimentului Piteşti", dramă în care a fost antrenată şi decimată generaţia '48. Autoreeducarea de la Suceava a convins regimul că lichidarea morală a deţinuţilor politici prin ei înşişi, este calea cea mai sigură, rapidă şi profitabilă şi că, în plus, regimul nu va fi tras la răspundere pentru imixtiune în viaţa intimă a deţinuţilor, (cel mult va fi considerat responsabil de neglijenţa unor organe care administrau închisorile).

Transferul la Piteşti

Activitatea ODCC a continuat până la 18 aprilie când s-a dat startul pentru transferul deţinuţilor către închisorile la care erau repartizaţi pentru executarea pedepselor. La 19 aprilie, Ţurcanu, echipa sa şi un număr de 80 de deţinuţi au fost transferaţi la Piteşti, închisoare prevăzută numai pentru studenţi. Aici, Ţurcanu şi echipa, cu sprijinul administraţiei închisorii şi sub stricta supraveghere şi coordonare a „Biroului Inspecţii", serviciu special creat în cadrul DGP (Direcţia Generală a Penitenciarelor) şi-a continuat activitatea de reeducare şi şi-a intensificat acţiunile de culegere de informaţii.

Odată cu venirea lui Ţurcanu şi a echipei sale, s-au intensificat şi vizitele ofiţerilor superiori din MAI la închisoarea Piteşti, cu care Ţurcanu a purtat discuţii. În cursul anului 1949, măsurile de reorganizare a închisorii, de înrăutăţire a condiţiilor de detenţie şi de intensificare a muncii informative au pus bazele transformării închisorii Piteşti într-un laborator experimental de psihopatologie umană, unic în universul concentraţionar românesc şi în tot lagărul comunist ca

amploare şi monstruozitate, în care s-a urmărit şi s-a reuşit transformarea omului în contrarul său. Experimentul Piteşti a fost gândit ca staţie pilot, urmând ca metodele şi tehnicile folosite (precum şi rezultatele obţinute!) să fie exportate atât în toate închisorile din România, cât şi în tot lagărul comunist. Metoda de lucru a fost **teroarea**, teroarea totală, fizică şi psihică, teroarea continuă, 24 de ore din 24, zile, săptămâni şi luni de zile, scopul urmărit fiind schimbarea naturii umane, inversiunea psihologică şi instigarea deţinuţilor să se lupte între ei pentru supravieţuire, să se măcelărească şi să se ucidă între ei. Şi, din păcate, planul a reuşit. O întrebare legitimă: de ce sovieticii au ales România pentru un astfel de experiment şi de ce România a acceptat şi susţinut desfăşurarea acestui abominabil experiment pe teritoriul ţării? Cineva trebuie să răspundă.

La Piteşti – răul absolut

Eu am ajuns la Piteşti în aprilie 1950. Veneam de la Jilava unde răul era la el acasă şi nu credeam că ar putea fi ceva mai rău decât atât. Cât m-am înşelat! Aici, la Piteşti m-am confruntat cu răul absolut. Aici am fost victimă şi martor al celui mai abominabil experiment uman, în care teroarea şi tortura au depăşit orice limite, reuşind să destructureze fiinţa umană în componentele sale de bază, să disocieze psihicul de biologic. După carantina obligatorie, timp de o lună de zile, am fost transferat în secţia celular şi, de aici, în cursul lunii iunie, mutat la subsolul închisorii, în „camera 1", spaţiu rezervat celor condamnaţi la muncă silnică. O cameră insalubră, întunecoasă, cu două ferestre mici şi cu zăbrele groase, la nivelul solului, cu 3 priciuri de-a lungul pereţilor şi un singur pat de fier care în timpul experimentului va avea rolul de „confesor" şi două tinete, una pentru apă şi alta pentru necesităţile fiziologice. Acestea sunt amănunte, dar fiecare obiect amintit mai sus a avut roluri diferite în decursul anului. În cameră se aflau 32 de deţinuţi, colegi de suferinţă, toţi studenţi în ultimii ani sau absolvenţi de facultate, din toate

centrele universitare din ţară şi toţi cu funcţii de răspundere în organizaţiile anticomuniste din care făceau parte şi care primiseră condamnări mari (10-15-20-25 de ani muncă silnică), eu având cea mai mică condamnare – 5 ani muncă silnică. Atmosfera din cameră, departe de a fi cea la care mă aşteptam, era tensionată şi inspira îngrijorare şi o teamă nedesluşită ne făcea traiul cotidian şi mai greu de suportat. M-am lămurit mai târziu, dar a fost prea târziu.

Pasul întâi – lovitura prin surprindere

6 decembrie '50, o dimineaţă obişnuită, la fel de greu de suportat ca toate dimineţile şi totuşi, din senin, o lovitură năprasnică în cap, o durere acută şi ameţitoare, urmată de pierderea cunoştinţei şi alunecarea în nefiinţă. Totul s-a petrecut fulgerător, ceea ce dovedea o bună pregătire a acţiunii şi o experienţă în atacuri prin surprindere, la care colegii mei mai participaseră. Loviturile au fost atât de puternice şi bine ţintite, încât nimeni nu a reacţionat. Cât a durat această explozie de ură şi înverşunare, această acţiune de-a dreptul sălbatică, nu ştiu. Abia când am fost cules de pe jos şi aruncat pe prici, mi-am recăpătat cunoştinţa. Eram înfăşurat în durere, o cefalee atroce îmi bloca orice gând, orice înţelegere. Privirea îmi era înceţoşată, auzul suspendat şi fiecare mişcare, fiecare efort mintal îmi sporeau durerile; orice efort mintal îmi certifica neputinţa şi, totuşi, trebuia să mă identific, să văd dacă mai sunt întreg şi să identific ambianţa şi cauzele măcelului. Da, eram tot eu, dar nu mai eram cel care mă ştiam. O evaluare corectă a deteriorărilor suferite era absolut necesară pentru a afla exact stadiul în care mă aflam şi, mai ales, pentru a aprecia resursele de care mai dispuneam pentru a putea face faţă confruntărilor ce vor urma. Bilanţul era negativ. Eram o victimă politraumatizată. Sângele îmi curgea din nas şi din gură, cu ochiul stâng nu mai vedeam deloc şi, pipăindu-mă, am constatat un edem palpebral şi facial enorm, iar zgomotele din urechi mă îngrijorau cel mai mult şi ducând

mâinile la urechi, am constatat că din ambele urechi sângele şiroia pe obraji. Am intrat în panică. Situaţia era mult mai gravă decât mi-aş fi închipuit.

Dar, de fapt, ce se întâmplase? O acţiune fulger şi atât de brutală, mult mai brutală decât anchetele prin care trecusem şi, ceea ce era mai îngrijorător şi de neimaginat, măcelul a fost pus la cale şi executat de către prietenii şi colegii noştri de suferinţă. Cum a fost posibil un asemenea masacru şi ce resorturi i-a îndemnat pe colegii noştri să acţioneze în acest fel? Buimăcit de durere, ascultam cu mare greutate sentinţa rostită de Ţurcanu: „*Bandiţilor, criminalilor, să vă faceţi demascarea, să spuneţi tot ce n-aţi spus la anchete, să-i demascaţi pe toţi cei cu care aţi avut legături şi mai sunt încă liberi!... Bandiţilor, criminalilor, cel care nu-şi va face demascarea, nu va ieşi viu din închisoare şi, acum sau mai târziu de mâna noastră veţi muri!*". Din tonul, hotărârea şi siguranţa cu care-şi rostea sentinţa, mi-am dat seama că Ţurcanu nu glumea. Nedumerit şi înspăimântat, mi-am aruncat privirea în jur şi m-am îngrozit. O parte din prietenii şi colegii mei de la Iaşi, cu privirile întunecate şi încărcate de ură şi cu ciomegele în mână se plimbau agitaţi printre priciuri, cu ochii pe noi, gata să intervină în caz că cineva dintre noi ar fi încercat să facă un gest necugetat. Îi priveam pe colegii şi prietenii mei şi nu-i mai recunoşteam. Ce resorturi interioare şi cât de intense ar fi putut fi acestea, încât să le schimbe atât de mult înfăţişarea şi comportamentul? Acum îmi explicam starea de tensiune, de nelinişte şi de aşteptare ce domnea în camera noastră şi, tot acum, am înţeles de ce am fost adus aici, în „camera 1 subsol".

Au mai luat cuvântul şi câţiva din cei 10-12 colegi care făceau parte din echipa lui Ţurcanu: „*Bandiţilor, criminalilor, demascarea este obligatorie! Vreţi, nu vreţi, veţi fi obligaţi să o faceţi, nimeni nu se va putea sustrage, noi avem timp şi metode ca să vă convingem să vă faceţi demascarea*". Mi-am dat seama că situaţia era, într-adevăr, mult mai gravă decât mi-aş fi putut închipui. Mă aflam în faţa unei crize psihologice majore şi eram şi martor şi victimă a unor evenimente ce frizau patologicul. Ţurcanu a intervenit din nou: „*Bandiţilor, criminalilor, noi ştim totul despre voi, nu încercaţi să ne minţiţi, aruncaţi tot putregaiul din voi ca să puteţi fi liberi, o*

să vă aducem într-o stare în care o să vă fie scârbă de voi. Şi acum pe ei!". Şi în clipa aceea s-au năpustit asupra noastră, lovind la întâmplare. Fiecare lovitură era însoţită de înjurături, de insulte şi ameninţări. Ploaia de lovituri cădea în ropot peste trupurile şi sufletele noastre. Am fost târâţi jos pe ciment şi din spinările noastre au făcut cale de tropăit şi dans macabru. Mi-am acoperit capul cu braţele şi încercam să supravieţuiesc.

Cât a durat măcelul? Nu ştiu. Timpul nu mai avea nici o valoare pentru mine, important era să nu înnebunesc şi să nu-mi pierd viaţa; doream cu orice preţ să văd sfârşitul acestei aberaţii a omului. Nu loviturile mă dureau, mă dureau ura şi încrâncenarea cu care acestea erau date de către bunii mei prieteni şi colegi de suferinţă. Obişnuit, prin activitatea mea ştiinţifică, să observ, să nu uit nimic şi să interpretez orice se petrece în jurul meu, m-am hotărât să înregistrez totul, urmând ca interpretarea să o fac la sfârşitul acestui experiment psihosocial. După ce şi-au terminat numărul şi au fost siguri că ne-au redus la tăcere şi nimeni dintre noi, victimele, nu ar mai fi capabili să riposteze, torţionarul şef Mărtinuş Alexandru, cel care era beneficiarul singurului pat de fier din cameră, a luat din nou cuvântul: „*Bandiţilor, criminalilor, din clipa aceasta, nimeni nu mai are voie să facă o mişcare fără ordinul sau învoirea noastră. Nu mai aveţi voie să vorbiţi sau să priviţi în cameră, vă interzicem să discutaţi între voi sau să vă faceţi semne şi orice încercare de încălcare a acestor dispoziţii va fi sancţionată. Şi, acum, sus pe prici!*". După ce, cu greu, ne-am urcat pe priciuri, intervine din nou şi ne fixează poziţia pe care va trebui să o păstrăm de acum înainte. Da, într-adevăr, s-au gândit la toate şi viaţa noastră va fi monitorizată de acum înainte în totalitate. Poziţia care ne-a fost impusă a fost cu grijă aleasă, ca să ne sporească suferinţa: în poziţie şezândă, cu genunchii ridicaţi şi adunaţi la piept, cu braţele încercuind genunchii, capul plecat şi privirea aţintită în pământ. Această poziţie fixă, asemănată de mine cu aceea a *Gânditorului de la Hamangia*, a fost extrem de obositoare şi dureroasă. Eu am fost nevoit să păstrez această poziţie extrem de chinuitoare timp de 6 luni de zile, până la sfârşitul experimentului care a avut loc, tot aşa de brusc ca şi începutul.

După o scurtă pauză, timp în care s-a consultat cu tovarăşii săi, Mărtinuş ni se adresează: „*Bandiţilor, criminalilor, demascarea este obligatorie, iar reeducarea este o problemă de conştiinţă şi nu ştiu dacă toţi vă veţi putea reeduca. În schimb, demascarea, vreţi, nu vreţi, o veţi face, aşa că depinde de voi de ce fel de soartă vreţi să aveţi parte, viaţa şi libertatea este în mâinile voastre. Noi vrem şi avem şi metode care să vă oblige să vă faceţi demascarea, dar dacă alegeţi moartea, nu-i nici o problemă, o să aveţi parte de ea, dar nu ca martiri cum credeţi voi, ci ca bandiţi*", şi la un semn, tovarăşii lui au început să ne lovească cu brutalitate. Întreaga zi s-a scurs în etape succesive – bătăi şi schingiuiri sălbatice şi nemişcare, în acea poziţie chinuitoare a *Gânditorului de la Hamangia*. Deşi colegii noştri, torţionari, erau puţini la număr (doar 10-12), au reuşit să ne imobilizeze şi să ne reducă la tăcere. Loviturile iniţiale au ţintit capul, producând traumatisme cranio-cerebrale de diferite grade, ceea ce a şi explicat lipsa noastră de reacţie şi, în plus, debutul brusc al măcelului, survenit în afara orizontului de aşteptare, a contribuit la deruta noastră, pentru că şi şocul surprizei a reprezentat un factor traumatogen major care a blocat orice acţiune de răspuns din partea noastră.

Spectacolul de seară

După „închiderea" de seară, a urmat un program special. Unul din colegii reeducaţi ne-a făcut o demonstraţie-model de demascare. După o scurtă autobiografie punctată cu dificultăţi de adaptare la mediul universitar, fiind ajutat de câţiva colegi să depăşească momentele critice de început, a ajuns la o strânsă prietenie cu aceştia. În condiţiile date, fără să-şi dea seama, a fost antrenat în activităţi subversive, pentru care a fost arestat şi a ajuns în detenţie. Recunoştea că se face vinovat de crime împotriva clasei muncitoare şi că, numai datorită colegilor din comitetul de demascare, a reuşit să cunoască adevărul şi, de aceea, şi-a făcut complet demascarea, declarând tot ceea ce nu a spus la anchete, pentru ca toţi cei care mai sunt încă

liberi să fie opriţi de a mai unelti împotriva regimului... După care a mulţumit partidului că l-a ajutat să-şi recunoască greşeala şi să fie un om liber şi că acum este hotărât să lupte împotriva tuturor celor care mai uneltesc împotriva poporului muncitor... „*Şi el a fost bandit ca şi voi, dar a înţeles la timp drumul pe care alţii l-au împins şi cu ajutorul nostru s-a rupt de trecut. Faceţi-vă şi voi demascarea şi vă vom ajuta şi pe voi să fiţi liberi*".

Acesta a fost ultimul act al zilei de 6 decembrie 1950, zi pe care nu o voi uita niciodată. A fost ziua în care zeii au fost doborâţi de pe socluri, chiar de către cei care i-au creat, iar omul a făcut saltul înapoi, în biologic, în existenţa sa primară. Greşeala lui Adam se repetă mereu, dar, după fiecare prăbuşire, mai face un pas înainte (şi ce mult mai este până departe!). Miercuri, 6 decembrie 1950 a fost ultima zi normală din viaţa mea firească şi prima zi dintr-o viaţă întoarsă pe dos. Nimic nu va mai fi ca mai înainte: nici oamenii, nici munca, nici dragostea şi nici chiar eu care, asemenea unui mutilat, îmi voi purta infirmitatea pe străzi, printre oameni, atinşi şi ei de aceeaşi maladie a spiritului.

Instructaj pentru poziţia din timpul somnului

Ordinul de culcare s-a dat târziu în noapte, dar nu înainte de a ne face un instructaj asupra condiţiilor şi poziţiei noastre din timpul somnului, un adevărat ritual chinuitor pentru noi: culcaţi cu faţa în sus, cu pătura trasă până sub bărbie, cu mâinile pe piept şi fără să avem voie să facem vreo mişcare în timpul somnului. Plantoanele, cu ciomegele în mână, ne supravegheau somnul şi orice mişcare (de altfel inerentă în timpul somnului) era sancţionată cu o lovitură de ciomag. Pentru satisfacerea necesităţilor biologice la scadenţă, trebuia să ridicăm mâna în sus şi dacă plantonul ne dădea voie era bine, dacă nu, eram nevoiţi să ne reprimăm impulsul fiziologic şi au fost destule situaţii critice.

Speram ca noaptea să aducă o oarecare clarificare în viaţa din camera noastră, speram ca încrâncenarea din ajun a colegilor mei să se potolească, iar ei să revină la ceea ce au fost. A fost o noapte grea, bântuită de coşmaruri, de spaime, de întrebări fără de răspunsuri, de îndoieli şi deznădejdi, dar şi de limpeziri, o noapte cât toate nopţile adunate la un loc de când mă ştiu. Eram obosit şi aş fi vrut să dorm, dar cum să dorm când însăşi existenţa mea a fost pusă în discuţie, când alţii îmi hotărau soarta. Totuşi, speram că, impresionaţi de suferinţele şi vătămările pe care ni le produseseră în ajun, să se oprească numai la atât şi a doua zi să ne întindă mâna. Cât aş fi dorit acest lucru, dar n-a fost să fie. Dimpotrivă.

Toaca „deşteptării" a pus capăt frământărilor mele şi ne-a încredinţat, fără drept de apel, colegilor noştri care şi-au continuat programul cu şi mai mare intensitate: aceleaşi bătăi colective, aceleaşi restricţii şi aceleaşi acuze, ameninţări şi umilinţe. Timp de o săptămână am avut parte de acest program menit să ducă la ruinarea biologică şi îngenuncherea noastră. După ce s-au convins că am fost anihilaţi şi că nici o încercare de ripostă nu mai este posibilă, s-a trecut la programul esenţial al acţiunii, la demascare. Ni s-a dat fiecăruia câte o felie de săpun – „papirusul Piteşti" – pe care trebuia să notăm tot ceea ce nu am declarat la anchete şi dacă, între timp, ne aminteam de un eveniment grav ce reclama urgenţă, trebuia să ridicăm mâna şi imediat eram invitaţi la demascare.

Coborârea în biologic: ancheta între prieteni

Aşadar, demascarea nu era altceva decât continuarea şi completarea anchetelor iniţiale şi era o acţiune impusă de către Securitate pentru obţinerea de informaţii suplimentare care să conducă la anihilarea rezistenţei anticomuniste. De data aceasta însă, atât condiţiile de desfăşurare a anchetelor, cât şi anchetatorii şi metodele la care s-a recurs erau cu totul diferite, iar scopul, dincolo de culegerea de informaţii, urmărea un obiectiv mult mai important şi mai util

pentru regim şi anume transformarea deţinuţilor în colaboratori ai securităţii şi agenţi de presiune atât în universul concentraţionar, cât şi în libertatea provizorie ce le va fi acordată acestora.

Anchetele au fost conduse şi executate de către deţinuţi politici – prietenii şi colegii noştri de suferinţă – în condiţii de detenţie. Avantajele au fost multiple, colegii ne cunoşteau bine, ştiau totul despre noi, ştiau ce am declarat şi ce nu, cunoşteau profilul nostru intelectual şi moral şi idealul nostru de viaţă, astfel încât îşi reglau tirul acţiunilor de tortură în mod diferenţiat, în funcţie de parametrii menţionaţi. Faptul că eram împreună zi şi noapte constituia pentru noi un factor de presiune greu de suportat, această intimitate negativă oferindu-le posibilitatea de a ne supraveghea 24 de ore din 24. Colegii şi prietenii noştri, spre deosebire de brutele de securişti, erau inteligenţi, dispuneau de o imaginaţie bogată, erau foarte inventivi şi recurgeau la cele mai sălbatice tehnici psiho-pedagogice de teroare psihică şi la cele mai bestiale schingiuiri. Au fost mult mai cruzi şi mai eficienţi. De altfel, este cunoscut faptul că eficienţa torţionarilor psihici este direct proporţională cu inteligenţa şi gradul lor de cultură, iar colegii noştri se încadrau perfect în acest perimetru.

Demascarea – proba decisivă

Demascarea prin care am trecut în „camera 1 subsol”, a fost o operaţie mult mai complexă şi a obţinut mai mult decât simpla culegerea de informaţii. Demascarea a fost doar începutul unei complicate şi dificile operaţii de inginerie psihologică de spălare a creierului. Spălarea creierului este un proces extrem de complex desfăşurat în etape, fiecare etapă având o metodologie proprie şi o finalitate precisă, trecerea de la o etapă la alta fiind posibilă numai după parcurgerea în totalitate a temelor care făceau obiectul etapei respective. Spălarea creierului,

însă, nu a fost un scop în sine, ci a constituit doar un mijloc prin care să se realizeze lichidarea morală a deţinuţilor politici şi transformarea lor în contrarul a ceea ce au fost.

Demascarea a fost etapa obligatorie şi decisivă a „experimentului Piteşti", cea mai lungă şi mai greu de suportat, dominată de teroarea fizică şi psihică, de torturi inimaginabile şi schingiuiri sălbatice, etapă în care totul a fost permis, până la ucidere. Demascarea a fost obligatorie şi, pentru mulţi, a fost singura etapă parcursă, dar totul a depins de inteligenţa şi abilitatea fiecăruia de a nu incrimina pe nimeni şi de a-şi proteja conştiinţa. Demascarea se desfăşura în condiţii umilitoare: când erai invitat, întotdeauna cu apelativele de „bandit" şi „criminal", trebuia să te prezinţi la „confesor" – patul de fier ocupat de torţionarul şef, Mărtinuş Alexandru –, să îngenunchezi la picioarele lui şi să-ţi faci demascarea; şi cum acesta era bine informat, trebuia să fii foarte atent la fiecare cuvânt rostit.

Paralel cu demascarea, teroarea din camera noastră s-a intensificat şi diversificat. Bătăile şi schingiuirile bestiale reuşiseră doar să inhibe orice reacţie de răspuns din partea noastră; de aceea s-a apelat la un arsenal întreg de mijloace care să grăbească ruinarea biologică, etapă decisivă în demersul torţionarilor noştri pentru asaltul final asupra universului nostru psihologic. De la nemişcarea în poziţia fixă, s-a trecut la mişcare continuă, la eforturi ce depăşeau cu mult puterile noastre. Am fost obligaţi, sub strictă supraveghere, să executăm „manejul" – „mersul în patru labe" ore în şir, în spaţiul îngust dintre priciuri şi când, epuizaţi, ne prăbuşeam pe ciment, eram stimulaţi cu lovituri de picioare sau ciomege să ne continuăm „marşul triumfal" către autodistrugere. Dacă manejul simplu era, mai mult sau mai puţin acceptabil, în schimb, manejul cu sarcină (adică să ducem în spate o altă victimă) era de-a dreptul epuizant. Săptămâni la rând a continuat acest sport, exploatat cu bună ştiinţă, urmărind să conducă la epuizarea tuturor rezervelor energetice şi, în final la înfrângerea rezistenţei noastre. Hrana noastră cea de toate zilele, şi aşa insuficientă şi de slabă calitate (nu depăşea 600-800 calorii pe zi), de data aceasta era distribuită numai de către torţionarul-şef şi, bineînţeles, primeam după merit: „*nu meritaţi grija partidului*", ne spunea mereu; raţia era, cantitativ, în funcţie de rezultatul demascărilor.

Dacă ar fi fost numai atât şi tot ar fi fost bine, dar de mâncat – când şi cum – era la discreţia colegilor noştri. De-a lungul timpului au experimentat diverse metode: adesea trebuia să aşteptăm până ce ei terminau de mâncat, apoi trebuia să mâncăm noi, dar în condiţii umilitoare: fie ni se luau lingurile şi eram obligaţi să sorbim zeama goală din gamelă („*să mâncaţi ca porcii, care sunt mai de preţ decât voi*"), sau, când zeama cu miros de fiertură era fierbinte, câţiva colegi te imobilizau, unul îţi deschidea forţat gura şi ţi se turna zeama fierbinte pe gât. Durerile provocate erau anihilate de loviturile care urmau după aceea. Mai chinuitoare, însă, erau zilele când în gamela cu zeama goală se punea sare în exces, iar setea chinuitoare nu putea fi ostoită pentru că nu exista apă în cameră, deoarece tineta de apă fusese scoasă din cameră odată cu începerea experimentului (în schimb, torţionarii aveau la dispoziţie apă suficientă).

Lipsa igienei personale contribuia la degradarea vieţii şi la umilirea noastră. Baie nu mai făcusem din libertate, purtam aceeaşi lenjerie de corp cu care fusesem arestat, ruptă, murdară şi nespălată. Unghiile de la mâini le rodeam cu dinţii şi eram obligaţi să le înghiţim, iar cele de la picioare se rupeau singure. Tunsul şi bărbieritul erau un chin pentru noi, erau executate de către colegii noştri cu instrumente vechi şi uzate şi, dacă schiţam un gest de nemulţumire, odată cu insulte, primeam şi loviturile de rigoare.

Necesităţile fiziologice nu puteau fi satisfăcute la scadenţă, ci numai atunci când ni se dădea învoire, iar când mergeam la WC-ul de pe coridor timpul era limitat şi era folosit mai întâi de către colegii noştri; dacă nu mai era timp, noi eram nevoiţi să ne reprimăm impulsul fiziologic şi, bine înţeles, pentru mulţi dintre noi, urmările s-au răsfrânt pe tot restul vieţii. Hârtie igienică? Nici vorbă. Mizeria fiziologică sporea cu fiecare zi şi prăbuşirea era tot mai aproape.

Cei din Purgatoriu

Întreaga suită de factori negativi reuniţi într-o configuraţie traumatică majoră au reuşit să înfrângă rezistenţa multor colegi care, cedând, şi-au făcut demascarea. După ce le-a fost verificată sinceritatea, au fost scoşi din rândul nostru, al „bandiţilor", şi plasaţi pe un alt prici. Noul statut le-a oferit unele avantaje. În noua locaţie nu mai erau bătuţi, insultaţi, umiliţi, însă păstrau aceeaşi poziţie a *Gânditorului de la Hamangia*. În schimb puteau privi în cameră, aveau acces la apă şi puteau merge la tinetă în caz de nevoie. Asistau la torturarea noastră şi, din când în când, erau invitaţi să participe şi ei la măcel.

Asistarea pasivă la tortură comportă un risc major. Cel ce asistă fie trăieşte drama celui torturat cu aceeaşi intensitate ca şi cum i-ar aparţine, fie simte cum i se accentuează instinctul agresiv, prezent în fiecare om, ca răspuns la suferinţele îndurate şi tinde să devină agresor, plătind altora ceea ce ar fi trebuit plătit celor care l-au agresat. Evenimentele ulterioare au demonstrat cu prisosinţă dezlănţuirea unora dintre victime, întrecând cu mult pe mentorii lor. Pentru că, în general, noi, oamenii, ne raportăm la nişte simboluri ipotetice şi fiecare eveniment îl încadrăm într-o schiţă mentală care să ne ajute în general la orientarea şi adaptarea noastră. Eu am asemuit noua locaţie a colegilor mei cu Purgatoriul, spaţiul de trecere din infernul în care eram noi, victimele, şi raiul torţionarilor. În Purgatoriu, colegii mei îşi căutau argumente cu care să-şi justifice cedarea şi se pregăteau mental pentru etapa următoare care, din punct de vedere psihologic, se anunţa tot atât de grea, dacă nu chiar mai grea. Aici, aveau timp să mediteze la vâltoarea evenimentelor prin care trecuseră până în prezent, să-şi revadă trecutul de care se despărţiseră şi să renunţe la convingerile, credinţele şi aspiraţiile, dar şi la viitorul lor.

Hotărât să rezist

Noi, cei care nu reuşisem să ne facem demascarea, eram în continuare în obiectivul lor şi nevoiţi să suportăm tratamentul „bolii" de care sufeream, bătaia zilnică. Într-una din zile, prin luna martie '51, îl aud pe torţionarul şef, Mărtinuş Alexandru: „*Banditul Ioniţă*". Automat am sărit de pe prici şi, contrar dispoziţiilor, am ridicat capul sus şi mi-am înfipt privirea în ochii şefului care, surprins de îndrăzneala mea, a continuat: „*Banditule, după trei luni de muncă cu tine şi de încercări de a te aduce pe calea cea bună, să ne spui, acum, ce gândeşti*". Eram atât de liniştit şi de convins de ceea ce vroiam să-i spun, încât, susţinându-i privirea, cu o voce clară şi hotărâtă am răspuns: „*Răzbunare, răzbunare, de o mie de ori răzbunare. De când mă trezesc şi până adorm, îmi spun răzbunare, şi răzbunarea mea este să scap viu din această închisoare şi să spun lumii întregi, şi mai ales părinţilor voştri, ce faceţi voi aici*". De bună seamă că, în clipele acelea, eram nebun şi răspunsul meu era egal cu propria-mi semnătură pe actul de deces. O tăcere grea, de plumb, şi o ameninţare de moarte plutea în cameră. Ochii îmi erau pironiţi în privirea şefului, iar chipul lui împrumuta măşti diferite care, succesiv, se derulau cu viteză sporită, de la nemişcare la mobilitate exagerată, de la teamă la mânie înfrântă, şi cu fiecare clipă metamorfoza chipului său trăda zbuciumul din sufletu-i pustiit de orice urmă de umanitate. Să-i fi reamintit nebunia mea de condiţia lui neverosimilă şi să-l fi avertizat despre nebunia lui şi, pentru o clipă, să-l fi aruncat în ghearele disperării? Mi-am dat seama că nu-i infailibil, că-i slab, că se clatină. În confruntarea mea cu „şeful" au fost mai multe momente în care l-am înfruntat şi poate că de aceea a încercat să mă zdrobească definitiv. Şovăielnic, a făcut câţiva paşi spre mine şi cu un efort abia ascuns a rostit: „*Da, sinceritate, aceasta-i adevărata sinceritate. Da, apreciez sinceritatea şi-ţi mai dau o şansă, treci pe priciul de vizavi*". Aşa am ajuns şi eu în Purgatoriu.

Timpul se strecura pe lângă mine ca apa peste pietrele unui râu. Stăteam încremenit locului, bântuit de gânduri negre căci aripa morţii mă atinsese şi-mi doream sfârşitul: tot ce am avut mai bun în mine jertfisem aici. A doua zi, în timp ce se împărţea masa şi când vigilenţa

colegilor care ne supravegheau se pierduse în aburul cu miros de fiertură ce emana din hârdăul cu zeamă fierbinte, vecinul meu de penitenţă, Vasiliu, îmi şopteşte: „*Trebuie să rezistăm, vom scăpa*". Am recepţionat mesajul şi mi-am spus: dacă unul singur gândeşte ca mine, atunci, merită sacrificiul. După câteva zile, mă aud strigat: „*Banditule Ioniţă, ai ceva de spus?*". Am tăcut. „*Nu ai nimic de spus?*" Probabil că, între timp, cineva îi dăduse o informaţie despre mine şi atunci am răspuns: „*Nu am nimic de spus*". Îl priveam atent şi vedeam cum privirea i se întunecă şi trăsăturile feţei i se aspresc, cum mânia dădea în clocot. După câţiva paşi prin cameră se adresează vecinului meu: „*Vasiliu, ce ai de spus?*" şi Vasiliu răspunde prompt: „*Ioniţă este un mare bandit! A rămas acelaşi bandit! L-am provocat ca să-i testez sinceritatea faţă de cauza noastră*". Sentinţa a venit imediat: „*Banditule, treci acolo*". „Acolo" era spaţiul mic, din fundul camerei, un spaţiu în care se oficia un ceremonial special de tortură, în care şeful îşi executa numărul lui special, lovitura lui favorită: după ce îşi făcea vânt, te izbea cu piciorul în piept. Aşa a procedat şi de data aceasta: am primit o lovitură puternică în piept, strivindu-mă de perete, după care a început să mă lovească cu pumnii, cu picioarele şi să mă dea cu capul de pereţi. După ce şi-a ostoit mânia s-a adresat tovarăşilor lui: „*Luaţi-l*" – şi a urmat un adevărat spectacol de tortură colectivă, după care mi-am reluat vechiul loc lângă colegii mei de suferinţă.

Tot mai puţini „bandiţi". Cât vom rezista?

Demascarea făcea progrese. Indicatorul consta în creşterea numărului celor din Purgatoriu. Într-o seară şeful ni se adresează: „*Voi sunteţi ireeducabili, voi sunteţi irecuperabili pentru noua societate. Ştiţi ce vă aşteaptă, de mâna noastră veţi muri şi acum să vă faceţi slujba de înmormântare*". Surprinşi la început de o asemenea iniţiativă am aşteptat să ni se explice şi n-a fost greu. Noi, cei irecuperabili, ne-am aşezat câte doi faţă în faţă, cu gamela într-o mână şi cu lingura în cealaltă, loveam în fundul gamelei – zgomotul înlocuind dangătul clopotelor – iar noi

ne oficiam propria slujbă de înmormântare. Fiecare a început, din ce-şi mai amintea să cânte: „*Veşnica pomenire, veşnica pomenire, Doamne miluieşte, Aleluia, aleluia*" şi alte scurte rugăciuni. Era un spectacol grotesc, o parodie, dar trebuia continuat şi astfel, câtva ore pe seară, timp de câteva săptămâni am fost obligaţi să cântăm prohodul propriei înmormântări.

Mărtinuş nu suporta să fie înfruntat şi nu uitase confruntarea cu mine. Într-o zi când, strigându-mă, nu reuşisem să sar rapid de pe prici din cauza durerilor de la nivelul coloanei vertebrale, s-a mâniat şi a dat ordin tovarăşilor săi să mă ia în primire şi să fac nişte culcări. Am fost condus în fundul camerei, în locul de supliciu, şi au mai fost aduşi încă doi bandiţi. Am fost aşezaţi unul în spatele celuilalt şi la comandă trebuia să executăm culcările. Eu eram cel mai în faţă. S-a dat ordinul „*Culcat*", mi-am dat drumul şi m-am sprijinit pe mâini până jos. „*Nu aşa, banditule, îţi dai drumul de sus fără sprijin*". Am reluat exerciţiul şi l-am făcut corect, aşa cum vroiau ei, şi au urmat şi ceilalţi doi bandiţi, peste mine. Colegii torţionari din jurul nostru au început să numere. Când am ajuns la o sută de culcări, am făcut schimbul între noi şi am continuat culcările, torţionarii numărând cu glas tare. Din sută în sută, noi cei trei ne schimbam locurile. Am făcut o mie de culcări. După acest efort extraordinar intervine Mărtinuş şi le spune tovarăşilor lui să mă întindă pe prici, cu faţa în jos şi să mă bată la tălpi. M-au întins, câţiva s-au suit pe mine ca să mă imobilizeze şi ceilalţi au început să mă lovească la tălpi cu bâtele din dotare. Se schimbau pe rând, însă Mărtinuş nu a fost mulţumit, a luat o bâtă şi a început să mă lovească şi el. Câte lovituri a dat nu ştiu, dar, cu cât lovea mai tare, cu atât mânia dădea în clocot. Loviturile au fost atât de puternice încât la un moment dat s-a rupt ciomagul, după care m-au pus să alerg prin cameră. Noaptea ce-a urmat nu am putut dormi din cauza durerilor.

Teama de a nu deveni o epavă manevrabilă

Situaţia din cameră devenise îngrijorătoare pentru noi, cei irecuperabili. Eram hotărât să rezist, dar mă temeam de un singur lucru, să nu-mi pierd minţile, suferinţele să nu depăşească capacitatea mea de rezistenţă şi atunci aş fi devenit o epavă umană pe care ar fi folosit-o cum doreau ei; şi astfel m-am hotărât să analizez toate posibilităţile de a mă sinucide, dar în aşa fel încât să sfârşesc imediat. M-am străduit să găsesc o soluţie eficace şi rapidă, dar în condiţiile de supraveghere severă era aproape imposibil. Totuşi am ales o soluţie la care eram hotărât să recurg în caz că mintea mea ar lua-o din loc. Între timp au găsit ei soluţia. Într-o seară din luna aprilie îl aud pe torţionarul şef: „*Banditul Ioniţă*". Ca un resort, mă desprind din poziţia mea fixă, care mă ţintuia locului, şi, în poziţie de drepţi, la marginea priciului, aşteptam ordinul: „*Vino la mine*". Calm, m-am îndreptat către „confesor" şi aşteptam rechizitoriul: „*Ce ai de spus? – Nu am nimic de spus*". Tăcerea se prelungea. „*Ce ai de spus în legătură cu manejul?*" Am dat acelaşi răspuns: „*Nu am nimic de spus*". El, cu acelaşi ton aspru: „*Marş la loc!*". M-am ridicat încet şi am pornit la locul meu, dar îl aud din nou: „*Nu acolo, dincolo*". „Dincolo" era locul de supliciu. Aşteptam replica. „*Nu vreţi să fiţi sinceri, ascundeţi adevărul. Noi vrem adevărul şi-l vom obţine cu orice preţ. Uitaţi-vă la banditul acesta care nu ştie niciodată nimic. Din cauza lui o să suferiţi toţi. Vreţi asta?*" Ştiam ce mă aşteaptă. Tăcerea s-a prelungit. În liniştea ce se aşternuse în cameră, aud o voce strangulată de emoţie: „*Daţi-l pe mâna noastră*". Luat prin surprindere şi descumpănit pentru o clipă, Mărtinuş, după un minut de gândire, cu un gest larg, ca şi Pilat din Pont, spune: „*Luaţi-l*". Contrariat, dar înţelegător, priveam cum colegii mei „bandiţi", cu care împărtăşeam aceeaşi soartă, au sărit de pe priciuri şi s-au îndreptat spre mine. Ţineam ochii deschişi ca să văd, să văd şi să înţeleg mai bine drama omului care făptuieşte ceea ce conştiinţa îl opreşte. M-au înconjurat. Vedeam doar chipuri răvăşite şi pumni, mulţi pumni ce mă asaltau şi unii mă atingeau, alţii se opreau la jumătatea drumului şi auzeam doar strigăte răguşite din care nu înţelegeam nimic. Îi înţelegeam pe colegii mei, pentru că, în timp ce se agitau în jurul

meu, gândul lor era la ziua de mâine, când îmi vor lua locul. După un timp, intervine Mărtinuş: „*Lăsaţi-l pe mâna noastră*". Ştiam că ceea ce va urma, va fi cumplit: „*De ce, banditule, nu vrei să spui adevărul, de ce în timpul manejului n-ai vrut să-l laşi pe amicul tău Chivulescu să te ducă în spate şi l-ai purtat tot timpul numai tu? Ţi-a fost milă de el?*" Da, într-adevăr, aşa era, dar amicul meu Chivulescu era aşa de slab şi de bolnav încât, pur şi simplu, îmi era milă de el.

Ceea ce a urmat depăşeşte orice înţelegere. S-a repezit în forţă şi m-a izbit cu putere cu piciorul în piept, strivindu-mă de perete, apoi m-a lovit cu pumnii şi picioarele. Am căzut jos. M-au întors cu faţa în sus, mi-au îndepărtat mâinile şi picioarele şi în loc de cuie, mi le-au ţintuit, colegii mei, sub picioarele lor, în timp ce Mărtinuş s-a urcat pe mine, cu un picior pe abdomen şi celălalt pe gât şi a început „balansul morţii", apăsând când cu un picior, când cu celălalt. Durerile abdominale şi, mai ales, sufocarea din cauza constricţiei laringelui erau cumplite. Mă zbăteam între viaţă şi moarte, horcăiam, limba crescuse şi ieşea afară din gură, iar ochii ieşiţi din orbite deformau imaginea celui care mă tortura. Mi-am pierdut cunoştinţa. Ce s-a întâmplat după aceea nu mai ştiu. Totul era numai întuneric.

Între viaţă şi moarte

Cât a durat starea aceasta, nu ştiu. La un moment dat am început să aud o şoaptă venită parcă de la mare depărtare: „*Mai suflă încă?*". Am fost scos de sub prici. Ce s-a întâmplat? După experienţa dură, mi-am pierdut cunoştinţa. Eforturile medicilor care erau în cameră n-au reuşit să mă readucă la viaţă şi atunci m-au aruncat sub prici. Cât am stat acolo? Zile? Nu ştiu. Mizeria fiziologică în care eram m-a adus la realitate, iar insultele şi ameninţările m-au reintrodus în atmosferă. Mă mişcam foarte greu şi ceea ce era mai alarmant pentru mine, prezentam o hematurie. Programul zilei se desfăşura după acelaşi tipic şi, fiindcă nu puteam răspunde prompt la comenzi, orice mişcare era foarte dureroasă. Îl aud pe Mărtinuş: „*Ce-i, banditule, nu vrei să te*

mişti mai repede? Aplicaţi-i tratamentul". Am fost luat în primire, m-au imobilizat şi mi-au ordonat să deschid gura şi unul din ei a început să-mi toarne apă pe gât dintr-o cană de 2-3 litri. Ca să nu mă înec, am înghiţit toată apa, în timp ce mă gândeam la înţelepciunea poporului – *tot răul este spre bine* – pentru că pedeapsa lor era o binecuvântare pentru mine, îmi tratau în mod empiric hematuria şi acest tratament s-a repetat câteva zile. Eram dezorientat: ce va mai urma? Eram îngrijorat şi pentru faptul că mai rămăsesem doar câţiva bandiţi declaraţi ireeducabili şi irecuperabili, dar dezorientarea mea se datora şi pierderii noţiunii timpului (nu mai ştiam ce zi este pentru că nu ştiam câte zile am stat aruncat sub prici).

Într-o dimineaţă am fost obligaţi să asistăm la un spectacol pus în scenă de colegii noştri torţionari. O ceremonie macabră simula intrarea lui Isus în Ierusalim. Scene teribil de obscene, vocabular trivial, gesturi reprobabile ce nu pot fi redate. Atunci am aflat că este Duminica Floriilor, căpătând astfel un reper de orientare în timp.

Paroxismul din Săptămâna Mare

A urmat Săptămâna Mare în care colegii torţionari şi-au dat măsura degradării lor. A fost o săptămână grea, o adevărată săptămână a pătimirii noastre. Au fost parodiate toate miturile creştine, toate ritualurile şi rugăciunile au fost pângărite şi s-au rostit cele mai murdare expresii la adresa bisericii, o adevărată insultă adusă limbii române. Cât despre *Răstignirea* şi *Învierea* lui Isus, colegii noştri au făcut risipă de un vocabular murdar şi indecent, de gesturi şi atitudini groteşti care au întrecut orice imaginaţie. Dacă nu i-aş fi cunoscut pe unii dintre ei destul de bine înainte de declanşarea experimentului, poate că surprinderea n-ar fi fost atât de mare. În secţiile de psihiatrie prin care am trecut ca medic am văzut şi auzit cele mai fantastice înlănţuiri de idei ale unor minţi rătăcite, dar, atunci, comportamentul colegilor mei depăşea cu mult ce

ştiam eu din cărţi şi din practica medicală. Amintirile sunt vii şi-mi biciuiesc adesea memoria, tulburându-mi liniştea. Cum a fost posibil?

Bine ar fi ca omul să nu fie pus în situaţiile prin care am trecut noi, pentru că omul, în situaţii limită, devine o pradă uşoară a procesului de disoluţie şi face saltul în biologic, comportându-se ca în existenţa sa primară, când, pentru supravieţuire, toate acţiunile sale răspund numai apetenţelor biologice.

Trecuseră, de acum, cinci luni şi se părea că experimentul îşi atinsese limitele. Cei mai mulţi dintre colegii noştri, sub presiunea terorii, cedând şi-au făcut demascarea complet şi, ca atare, au fost scoşi din mijlocul nostru, al „bandiţilor", şi trecuţi în Purgatoriu, cu un pas mai aproape de grupul de presiune. Au mai rămas „bandiţi" şi „criminali" doar câţiva dintre noi, consideraţi rebuturi sociale, ireeducabili şi deci irecuperabili pentru noua societate. Am fost izolaţi şi obligaţi să păstrăm aceeaşi poziţie fixă a *Gânditorului de la Hamangia* sub supraveghere continuă şi, în plus, am fost folosiţi ca material didactic pentru ca cei din Purgatoriu să deprindă alfabetul terorii.

Pentru că noi, „bandiţii", reprezentam acum o cantitate neglijabilă, preocupările torţionarilor s-au îndreptat asupra neofiţilor din Purgatoriu pentru a le susţine demersul şi a-i ajuta să-şi consolideze noua orientare. Activitatea din camera noastră s-a desfăşurat după un plan bine articulat şi judicios conceput, programat în trei etape succesive, reprezentând ultimele acte ale spălării creierului. Cele trei etape au fost: **demascarea publică**, **critica** şi **autocritica**.

Demascarea publică

Demascarea publică a fost un act de conştiinţă care certifica desprinderea deţinutului politic de trecutul lui banditesc şi oficializa intrarea într-un nou ciclu de viaţă, un ritual care simboliza mitul faustic de naştere a omului nou, de fapt transformarea omului în contrariul său.

Fiecare dintre colegii mei şi-a demascat activitatea criminală în cadrul unei organizaţii subversive a cărei ideologie criminală i-a transformat şi pe ei în criminali. Dovadă evidentă a acestei activităţi criminale, spuneau ei, au fost actele de sabotaj la care participaseră, acţiunile de spionaj, ajutorarea celor care duceau lupta în munţi … Dacă nu i-aş fi cunoscut pe unii dintre cei care debitau asemenea enormităţi, poate i-aş fi crezut, dar totul era o încercare disperată de salvare. Omul supus traumelor fizice şi psihice extreme prezintă tulburări mnestice, iar confabulaţia vine să umple aceste goluri mnestice. Cu aceeaşi detaşare recunoşteau că sunt vinovaţi, îşi asumau acuzele şi mulţumeau colegilor torţionari că i-au ajutat să vadă adevărul şi declarau că acum sunt hotărâţi să lupte împotriva celor care mai gândesc şi mai acţionează împotriva regimului comunist. Demascarea publică a urmărit şi a şi reuşit desprinderea deţinutului politic de crezul său politic şi social, despărţirea de idealul său de viaţă; ea a certificat renunţarea la propriile sale convingeri, credinţe şi aspiraţii şi, poate că cel mai dureros angajament al colegilor mei a fost renunţarea la legăturile sacre de sânge şi de suflet cu cei dragi şi cu familiile lor. Demascarea publică a adâncit şi mai mult fisura produsă în structura internă a omului, făcând-o de netrecut, fără şansă de întoarcere la starea de început.

Critica

Critica a fost una din operaţiile cele mai dificile care l-au extras pe om din matricea lui socială şi, secţionând cordonul ombilical, i-a întrerupt comunicarea vitală cu lumea în care s-a născut, a trăit şi s-a format. Critica în care s-au lansat colegii noştri, sub ameninţarea terorii, a completat şi adâncit fisura din sufletul lor, netezindu-le calea pentru despărţirea definitivă de lumea din care proveneau. Nimic nu a fost cruţat, totul a fost pus în discuţie, totul a fost contestat şi pângărit: societatea, şcoala, biserica, familia.

Societatea în care ne-am născut, am trăit şi care, implicându-ne, ne-a oferit şansa de împlinire, a fost „injustă şi amorală", „putredă" şi „de-a dreptul odioasă" şi, ca atare, „trebuie distrusă şi sfărâmată din temelii şi aruncată la lada de gunoi a istoriei". Această societate era caracterizată ca una în care „exploatarea celor mulţi este instrumentată de o clică de politicieni veroşi" şi „trebuie să piară şi să fie înlocuită cu o nouă societate mai bună şi mai dreaptă, în care oamenii muncii să beneficieze de aceleaşi drepturi, după modelul oferit cu mărinimie de ţara sovietelor".

Şcoala în care am învăţat şi care ne-a definit personalitatea, înscriindu-ne în orizontul culturii, n-a fost decât „un instrument de pervertire a educaţiei noastre care a condus la deformarea gândirii şi la mutilarea conştiinţei noastre, la amputarea viselor şi la sufocarea aspiraţiilor noastre" şi „noi, noi cei de aici, suntem victimele acestui perfid sistem educaţional". „Lumina vine de la răsărit, de aceea să ne străduim şi să ne însuşim învăţăturile marilor dascăli sovietici". Cumplită rătăcire şi cât de adânc a pătruns morbul degradării în mentalul colegilor mei şi mulţi dintre ei – minţi strălucite – au căzut victime acestui machiavelic demers.

Biserica în care am crezut şi care a contribuit din plin la conturarea profilului nostru moral, cultivând partea cea mai de taină a fiinţei noastre, n-a fost decât „o sursă inepuizabilă de otravă care a înveninat sufletele oamenilor, adormindu-le raţiunea şi înrobindu-i pentru totdeauna unui mod de viaţă smerit, de supuşenie şi renunţare, la o condamnabilă sclavie". În camera noastră, Dumnezeu a avut cel mai mult de plătit, abjurat şi insultat de cei care până mai ieri îşi zdreleau genunchii în rugăciuni, prosternându-se şi cerându-i ajutor.

Patria, marea noastră familie naţională şi simbol al devenirii noastre istorice, a fost contestată şi repudiată de colegii noştri. Ea, patria, „reprezintă un amalgam de etnii în care elementul slav este preponderent" şi de aceea, „prezenţa alături şi în sânul marii patrii a comunismului sovietic, a proletariatului internaţionalist, este singura justificare a existenţei sale". Saltul de la un naţionalism şovin la negarea etnicităţii şi a patrimoniului spiritual al

comunităţii de limbă şi de suflet, confirma, fără de tăgadă, cât de departe s-a ajuns cu ruinarea structurii psihologice a colegilor şi prietenilor mei.

Familia, leagănul sfânt al copilăriei noastre, izvorul nesecat al tuturor resurselor noastre biologice şi spirituale, izvorul de nădejde al deznădejdilor noastre şi sursa de linişte a vieţii noastre bântuită de nelinişte, n-a fost decât „o retortă în care disponibilităţile şi inocenţa noastră au fost speculate în vederea structurării unui robot insensibil şi amoral, a unui monstru cu chip de om şi, de aceea, această familie, cuib de viespi, trebuie renegată". A fost asaltul final şi cel mai greu de înţeles şi de suportat, îndreptat împotriva familiilor noastre. „Familia poartă vina nenorocirilor noastre", spuneau colegii mei, „a deformărilor noastre, de aceea este de condamnat". Ascultam îngrozit acuzele nimicitoare aduse părinţilor, fraţilor, soţiilor şi iubitelor noastre. Am fost martorul unui sacrilegiu absurd şi păgân în acest colţ de infern, unde fiii îşi devorau părinţii, taţii erau puşi la stâlpul infamiei, iar mamele siluite de pruncii lor şi unde colegii mei, prinşi în mrejele patologicului, îşi renegau originea şi, disperaţi, îşi doreau un nou început, fără amintiri şi fără să mai trăiască în umbra protectoare şi în binecuvântarea celor care le-au dat viaţă. Multe blestemăţii şi multe abdicări, multe acte reprobabile şi multe rostiri absurde s-au petrecut în „camera 1 subsol", dar nici una din aceste absurdităţi n-a întrecut sacrilegiul adus familiilor noastre (injuriile proferate împotriva taţilor noştri şi sacrificarea mamelor noastre). Acest spectacol absurd a scos în evidenţă hidoşenia a ceea ce zace în om şi poate fi scos la iveală în situaţii critice de viaţă.

Dar critica s-a îndreptat şi asupra noastră. Fiecare dintre noi a fost analizat cu minuţie, i s-au întocmit biografii imaginare şi i s-au atribuit origini incerte. Întreaga noastră existenţă a fost pusă în discuţie. În primul rând paternitatea noastră a fost pusă sub semnul întrebării, căci „dacă mama este într-adevăr aceea căreia noi îi spunem «mamă», oare tatăl este cu adevărat cel căruia îi spunem «tată»?" Şi, Doamne, mulţi au mai renunţat la tatăl lor! Nimic nu a fost cruţat: nici modul nostru intim de viaţă, nici cercul nostru de prieteni, nici valorile în care am crezut, nici munca noastră. Totul şi toate au fost încărcate cu atribute profanatorii şi scandaloase şi, de

aceea, trebuiau puse la zidul ruşinii, iar noi trebuia să ne lepădăm de ele cu patologică frenezie. Nu a fost trecut nimic cu vederea; nici cele mai tainice cute ale sufletului n-au scăpat de analiză, de împroşcare cu noroi, de siluire. Nici un gând, nici o dorinţă şi nici o pasiune n-au fost lăsate să sălăşluiască în memorie, totul a trebuit să fie scos la iveală, terfelit şi apoi înecat în mâlul unei existenţe disperate, dar *singura*, spuneau torţionarii noştri, *posibilă*. Nici înfăţişarea noastră n-a fost scăpată de strâmba lor judecată. Într-o zi, fiind scos în mijlocul camerei, Mărtinuş se adresează tovarăşilor lui: „*Uitaţi-vă la banditul acesta, uitaţi-vă ce monstru a putut să conceapă burghezo-moşierimea! O să-l punem într-un borcan cu spirt sau într-o cuşcă de fier, să fie „vestigiu" pentru generaţiile viitoare*". Cât de mult au fost batjocorite candorile noastre şi cât de brutal au fost sugrumate speranţele, credinţele şi aspiraţiile noastre. Fiecare dintre ei a fost obligat să se autodisece, să-şi prezinte textura intimă a fiinţei lor şi apoi să renege, să condamne tot ce îi aparţine, căci, numai repudiind trecutul, numai vidat de propria-i identitate poţi fi apt de restructurare, de modelare şi de asimilare a unei noi identităţi. Cât de mult am tăcut şi cât de scump am plătit tăcerea mea!

Urmăream cu îngrijorare deriva colegilor mei, dar înţelegeam profundele dereglări psihice produse de teroare. Este omul oare atât de fragil, de vulnerabil? Dacă prietenii mei, cu o structură psihologică bine articulată şi susţinută de o cultură mult peste medie, au cedat relativ uşor, atunci care va fi evoluţia celor mulţi, lipsiţi de cultură şi aflaţi într-un stadiu de dezvoltare prepsihologic care, din păcate, alcătuiesc majoritatea? Ţinând seama de torturile groaznice la care am fost supuşi, le înţelegeam suferinţa şi cedarea. Limitele lor de suportabilitate odată depăşite, nu mai erau ei cei pe care îi cunoşteam bine, erau opusul lor. Priveam cu spaimă cum, zi de zi, îşi schimbau înfăţişarea şi comportamentul. Observam pe viu disocierea personalităţii lor, spargerea în bucăţi a unităţii şi integrităţii într-o mare varietate de modele comportamentale, care mai de care mai abnorme, ceea ce traducea lipsa de coeziune şi sincronizare a proceselor psihice fundamentale. În fiecare zi fiecare dintre ei devenea un altul, un reziduu din el însuşi,

nu-şi mai cunoştea propria istorie individuală şi se lepăda de toate legăturile ce-l ţinuseră pe linia de plutire.

Îi priveam pe furiş pe colegii mei (pentru că şi de acest gest nevinovat eram lipsiţi) şi vedeam doar chipuri întunecate, priviri tulburi şi mişcări necontrolate, ceea ce trăda starea de agitaţie psiho-motorie de care erau stăpâniţi. Într-atât se schimbaseră încât erau de nerecunoscut. Nu aveam voie să-i privesc, deşi nu ar fi fost o privire de reproş, ci una de înţelegere, pentru că în camera noastră privirea era o culpă. Când, într-una din zile, aflându-mă în poziţia fixă, cu privirea în pământ, unul din bunii mei prieteni, trecut acum de partea cealaltă, a venit la mine şi a început să mă insulte şi să mă lovească, am ridicat capul sus şi, în ciuda interdicţiei, l-am privit drept în ochi. În clipa aceea, reacţia lui a fost cu totul neaşteptată. Surprins de îndrăzneala mea, s-a dezlănţuit aşa cum nu-i era firea şi a început să urle la mine: „*De ce mă priveşti, banditule, vrei să mă intimidezi, vrei să mă întorci din drum, vrei să revin iarăşi la ceea ce am fost?*" şi a început să mă lovească cu putere cu pumnii, după care am fost tras jos pe ciment şi m-a călcat în picioare, în sprijin sărindu-i un alt prieten comun.

Cât de mult s-au schimbat colegii mei! Rezonanţa afectivă dispăruse cu totul şi întregul lor comportament era polarizat numai asupra propriei persoane, afişând un indiferentism agresiv faţă de suferinţele noaste, pe care tot ei ni le provocau. Le surprindeam plăcerea instinctuală de a provoca şi întreţine suferinţele noastre atunci când, stăpâniţi de o furie oarbă, se năpusteau asupra noastră, lovindu-ne în neştire. Din privirea lor tulbure şi agresiunea verbală, colorată cu cele mai abjecte necuviinţe, răzbătea ura de care erau stăpâniţi, dar şi disperarea indusă de abdicarea la care consimţiseră într-un moment de slăbiciune. Atitudinea noastră îi incita la violenţă. Desprinşi de noi printr-un proces de inversiune psihologică, afişau cu nonşalanţă o apreciere deformată a propriei lor persoane şi, mai ales, a rolului ce-l aveau în monitorizarea noastră: „*De noi depinde soarta voastră*" ne repetau mereu şi, din demersul lor de până acum, îi credeam în stare de orice act necugetat şi chiar de crimă, aşa cum au fost ucişi atâţia colegi de suferinţă de-ai noştri.

Autocritica

Autocritica – ultima etapă a demascării şi ultimul act al procesului de spălare a creierului, a fost un spectacol pe cât de umilitor şi degradant, pe atât de convingător şi veridic, care a demonstrat fragilitatea psihicului uman în faţa terorii sălbatice, practicată de om împotriva semenului său cu scopul de a-l transforma pe acesta în contrariul său. Autocritica reprezenta un amestec incongruent de exagerări şi confabulaţii, de acţiuni inventate şi dialoguri ipotetice, o logoree dezinhibată care atesta, pe de o parte, lipsa de coerenţă a gândirii şi absenţa coeziunii funcţiilor psihice, iar pe de altă parte, frica, spaima indusă de tortură, de repetarea ei şi a suferinţelor conexe, ceea ce stimula căutarea unei strategii de apărare şi, în lipsa acesteia, singura şansă de supravieţuire fiind alăturarea la grupul torţionarilor. Zi de zi şi seară de seară, până târziu în noapte, asistam la un spectacol de autoflagelare, de exorcizare şi sinucidere morală, în care autoacuzaţiile, autocondamnarea şi asumarea crimelor imaginare se rostogoleau ca un torent de lavă încinsă peste nedumeririle mele şi se repetau mereu şi mereu, ca un ecou lugubru, în variante care mai de care mai apocaliptice, până la autointoxicare.

Rând pe rând, colegii mei smulşi din Purgatoriu se prezentau la eşafod pentru a-şi sacrifica şi ultima punte cu trecutul, cu viaţa amputată de arestare, cu destinul frânt înainte de vreme. Fiecare îşi dezvăluia întreaga viaţă, copilăria, adolescenţa, tinereţea, întâlnirea cu rezistenţa în termeni cât mai negativi, precum şi rolul nefast al celor care le-au fost mentori şi le-au îndrumat paşii pe căi greşite. Descriau cu lux de amănunte mediul viciat în care au fost crescuţi, pervertirile la care au fost supuşi, îndemnurile la încălcarea ordinei sociale şi dispreţul faţă de clasa muncitoare. Autocritica a fost o adevărată lobotomie psihică, o tehnică de golire a minţii, de pregătire pentru reeducare, de trecere în custodia torţionarilor care îi vor modela pe colegii noştri după chipul şi asemănarea lor, conform intenţiilor şi intereselor partidului şi îi vor transforma în simple elemente de execuţie în angrenajul social. Toată viaţa, în continuare, vor fi dirijaţi să

acţioneze numai la sugestie sau ordin şi vor fi supravegheaţi tot timpul „cu biciul în mână" pentru a nu mai greşi şi a face cale întoarsă în infernul din care abia au scăpat.

Este greu de înţeles acest proces de dezorganizare a universului psihologic uman de către cei din afara experimentului, dar când îl trăieşti zi de zi, clipă de clipă, îşi are justificare. Confesiunile colegilor mei frizau patologicul, dar, oare, cei care conduceau pe ce poziţie se aflau? Mărtinuş Alexandru, torţionarul şef, din când în când testa sinceritatea, buna credinţă şi disponibilitatea colegilor mei reeducaţi de a se angaja total în lupta împotriva lumii vechi şi a duşmanilor de moarte ai comunismului. Vinovaţii principali erau americanii care se pregăteau să invadeze lagărul comunist.

- *Ce-aţi face dacă, totuşi, va izbucni conflictul între lagărul imperialist şi lagărul comunist*?

- *Vom lupta cu arma în mână împotriva celor mai mari duşmani ai omenirii*", răspundeau în cor colegii mei.

- *Dar dacă în rândurile invadatorilor s-ar afla şi părinţii şi fraţii noştri*?

- *Dacă tatăl meu ar fi dincolo de baricade, eu cu mâna mea l-aş împuşca pe tatăl meu*, a răspuns unul dintre noii prozeliţi (Dinu M.) şi, atunci, fără să mă controlez, am izbucnit:

- *Nuuuu! Nuuu!... Nimeni nu-şi poate ucide tatăl*.

Adunasem prea multă revoltă în sufletul meu, nu mai puteam suporta, era prea mult. Ştiam că voi plăti scump, dar merita. Totul era clădit pe minciună şi ură. Colegii mei voiau să se salveze şi, când supravieţuirea este ameninţată, omul este capabil de orice crimă morală şi fizică. În cameră s-a aşternut o linişte de mormânt şi liniştea se prelungea nepermis de mult, tensiunea creştea, era greu de prevăzut ce va urma. Un ordin scurt „*Culcarea!*", a întrerupt aşteptarea, şi de data aceasta „şeful" a fost învins, cine ştie? Poate că, gândindu-se la tatăl său, şi-a dat seama de capcana în care căzuse. A urmat o noapte grea pentru mine, n-am mai putut adormi. Întrebările mă asaltau şi trebuia să găsesc răspunsuri. Dar oare erau?

Cum a fost posibil să se întâmple toate câte s-au întâmplat în „camera 1 subsol"? Teroarea instituită la Piteşti, tortura de care colegii mei au făcut risipă, acuzele, ameninţările şi umilinţele

la care am fost supuşi au creat o stare de minimă rezistenţă, cu urmări imprevizibile. Sub teroare orice împotrivire a fost sfărâmată, iar modificările la nivelul structurii psihologice au fost devastatoare. Pe acest fond de destrucţie a psihicului s-a dat asaltul final şi, printr-un proces de condiţionare dirijată şi psihoinducţie negativă s-a purces la modelarea şi remodelarea psihicului individual şi colectiv, producându-se o inversiune psihologică cu urmări pe termen lung, de cele mai multe ori irecuperabile.

Să fii martor la un spectacol faustic de inversiune psihologică, să asişti la disecarea fiinţei umane, să-i analizezi componentele şi, apoi, să urmăreşti reasamblarea lor în aşa fel încât să rezulte o copie fidelă a acelora care au executat operaţia, este o ocazie unică, un fenomen tulburător, care fie te prăbuşeşte, fie îţi deschide orizonturi nebănuite asupra omului. Lucid şi, încă, cu mintea întreagă, m-am hotărât să observ totul în jurul meu şi să nu uit nimic. Când, în toiul demascărilor, de-a dreptul stupefiat, ascultam limbajul violent, blasfemiile şi ritualurile de magie neagră ale colegilor mei, cu care erau batjocorite credinţele şi idealurile noastre şi când vedeam încrâncenarea şi angajamentul total în ceea ce spuneau şi făceau, mă întrebam dacă, într-adevăr, ei credeau în tot ceea ce spuneau şi făceau. Da, credeau şi aveau convingerea fermă în demersul lor, tot aşa cum crezuseră şi atunci când, în libertate, se angajaseră în activităţile anticomuniste, fiind conştienţi de consecinţele ce-i aşteptau. Ştiau că-şi riscă libertatea şi chiar viaţa şi, totuşi, şi-au asumat riscul.

Hăituit şi înfricoşat, căutam explicaţii şi soluţii pentru ieşirea din această criză existenţială, care depăşea cu mult orice închipuire. În primul rând trebuia să profit de şansa, de extraordinara şansă de a participa în calitate de victimă, dar şi de martor, la un experiment unic în istoria omenirii, experiment bine articulat şi magistral regizat de nişte profesionişti ai crimei, experiment ce şi-a propus transformarea omului în contrariul său. Formaţia mea ştiinţifică mă obliga să urmăresc pas cu pas desfăşurarea acestui proces psihopatologic, să observ, să înregistrez şi să nu uit nimic pentru ca să pot trage concluzii veridice, cu atât mai mult cu cât eram parte din materialul de lucru supus prelucrării.

Schimbarea structurii psihologice umane a fost considerată cheia succesului în tentativa formării omului nou, „visul de aur" al tuturor mişcărilor social-politice şi confesionale şi comuniştii au reuşit. La Piteşti am simţit şi am trăit din plin rezultatul acestei pedagogii sovietice, aplicată cu sârg de colegii şi prietenii mei. Ciomagul şi cuvântul au fost instrumentele cu care s-a operat cu dezinvoltură, instrumente cu care s-a acţionat în forţă, fără discernământ, metode prin care s-a încercat să se comute gândirea umană pe altă lungime de undă. Iar rezultatele nu s-au lăsat aşteptate. La Piteşti am fost confruntaţi cu situaţii cu totul noi, pentru care în sistemul nostru cognitiv nu existau schemele şi scenariile corespunzătoare, care să ne ghideze comportamentul. Ne-am trezit într-o situaţie cu totul nouă şi total descoperiţi în faţa pericolului, aşa încât capacitatea de evaluare a situaţiei şi de luare a deciziilor adecvate situaţiei au fost blocate şi, astfel, conduita a fost incertă şi necorespunzătoare situaţiei. Lipsiţi de orientare şi fără nici un punct de sprijin, cei mai mulţi dintre colegii şi prietenii mei, s-au rătăcit şi au fost prinşi în malaxorul devorator de suflete şi vieţi omeneşti.

În timp ce evoluţia speciei, de-a lungul mileniilor a selectat, prin tatonări riscante şi încercări disperate, structuri eficiente, stabile şi integratoare şi a reuşit să contureze o entitate complexă, armonios asamblată şi cu simţ de răspundere, cu iniţiative îndrăzneţe şi capacităţi creatoare, demnă de a purta numele de om, experimentul Piteşti, într-un timp record, a reuşit să parcurgă etapele în sens invers şi să ne ofere un **anti-om**.

5. PSIHOTRAUMELE

Psihotrauma este o formă specială de lezare a psihicului, ca urmare a unei experienţe de viaţă copleşitoare trăită în interiorul unui climat de patologie socială. Aşadar, psihotrauma este un proces psihopatologic individual şi colectiv, determinat de o experienţă socială traumatică care depăşeşte cu mult posibilităţile de stăpânire şi şansele de ieşire din situaţia traumatică creată de forţe ostile care urmăresc destructurarea psihicului uman şi înrobirea unui popor în scopul exploatării lui. Trauma psihică se exprimă printr-un complex de trăiri tulburătoare, însoţit de un sentiment de neajutorare şi lipsă de apărare şi este simţită ca o abandonare a destinului, urmare a dereglării profunde a funcţiilor fundamentale ale psihicului uman.

Psihotrauma este un proces dinamic, în continuă dezvoltare, a cărui evoluţie este dictată de factorii subiectivi ce ţin de structura neuro-psihică proprie fiecărui individ şi de factorii obiectivi, care acţionează direct asupra individului, precum şi de circumstanţele traumatice în care se exercită teroarea. Interferenţa factorilor subiectivi şi obiectivi dictează forma şi evoluţia traumei psihice care are un curs ascendent în postdetenţie pentru că şi condiţiile de trai oferite deţinuţilor politici după eliberare sunt la fel de traumatice: supraveghere continuă, mereu arestaţi şi anchetaţi, ocoliţi de toţi şi izolaţi într-o tăcere ameninţătoare. Astfel sunt nevoiţi să trăiască în mod acut sindromul de respingere.

Diversitatea traumei psihice

Traumatizarea psihică este un proces evolutiv care nu trece odată cu îndepărtarea evenimentelor traumatice care au generat-o, ci se menţine în stare latentă multă vreme, uneori toată viaţa şi are tendinţă la autoreproducere. Percepţia traumatizării este stocată în memorie sub formă de scheme traumatice care se păstrează indefinit şi care se pot uşor reactiva la

întâlnirea cu o nouă situaţie traumatică sau la confruntarea cu stimuli externi sau interni care amintesc de evenimentele traumatice iniţiale. În caz că victima este obligată să-şi ducă viaţa în continuare în condiţii la fel de traumatice, aşa cum au fost nevoiţi deţinuţii politici să trăiască, trauma psihică se consolidează şi chiar se agravează, punând în pericol echilibrul psihic şi aşa destul de fragilizat în urma traumelor la care au fost supuşi aceştia, cu urmări imprevizibile şi pe termen lung.

Psihotraumele au identitate proprie, aparţin fiecărei victime în parte şi poartă amprenta specifică individuală, sub forma unei trăiri vitale de discrepanţă între factorii situaţionali ameninţători şi posibilităţile personale de stăpânire, producând, astfel, o zdruncinare a înţelegerii de sine şi de lume. Dacă traumele fizice sunt vizibile şi, ca atare, pot fi constatate cu uşurinţă şi se poate face o evaluare a gradului de afectare şi în măsura posibilităţilor, se pot lua măsuri de remediere, în schimb, traumele psihice sunt şi rămân invizibile, nelocalizate precis şi interesând psihicul în întregul său. Nu pot fi inventariate şi nici evaluate, cuantificarea lor făcându-se în mod indirect, prin alura tragică şi durerea mută a victimelor, printr-un comportament reţinut, sobru, ca o umbră care trece fără să lase urme.

Psihotrauma exprimă o secvenţă de viaţă sfâşietor de tristă resimţită ca o strivire a forului interior invadat de temeri nedefinite şi devoratoare, ca o apăsare copleşitoare care suprimă orice gând, orice iniţiativă şi orice încercare de împotrivire, ca o alunecare în gol, fără nici o şansă de salvare, ca o abandonare a destinului. Complexitatea structural-funcţională a psihicului uman, afectarea în grade diferite a diverselor sale compartimente, contextul şi modul de adresabilitate precum şi duritatea factorilor traumatogeni, conferă psihotraumei o gamă largă de manifestări, exprimate printr-o mare varietate de modele comportamentale, care, de cele mai multe ori, frizează patologicul.

Conduitele anormale, declanşate de traumele psihice, sunt expresia pierderii capacităţii de reglare şi coordonare a reacţiilor de autoprotecţie şi anulării funcţiilor de adaptare şi integrare, cu consecinţe grave şi pe termen lung. Dacă traumele psihice nu sunt gestionate în timp util şi

în mod responsabil, urmările devin catastrofale. Psihotrauma se constituie în placa turnantă a dezintegrării psihice, a disoluţiei personalităţii, cu răvăşirea funcţiilor fundamentale psihice (cognitive, afectiv-emoţionale şi de execuţie), cu dereglarea profundă a sistemului de valori şi motivaţii, cu răsturnarea de planuri existenţiale şi anularea sentimentului de coeziune umană şi socială, aruncând victima într-o stare de moarte psihică. Ajunse în acest stadiu, victimele sunt pregătite şi apte pentru restructurarea universului lor psihologic, pentru remodelare, potrivit intenţiilor şi intereselor iniţiatorilor experimentului traumatic.

La Piteşti, trauma psihică a dominat universul nostru psihologic şi a decis evoluţia ulterioară a multor deţinuţi. Debutul brusc şi brutal al procesului de reeducare, survenit în afara orizontului de aşteptare, a fost cu atât mai nociv cu cât teroarea şi schingiuirile sălbatice la care am fost supuşi au fost exercitate de prietenii şi colegii noştri de suferinţă. Stresul psihic a fost atât de puternic încât a produs un blocaj psihologic total, o aplatizare a reactivităţii generale şi o totală anestezie emoţională. Am trăit atunci clipe de groază, mă simţeam prins într-un bloc de gheaţă care nu numai că-mi limita orice mişcare şi orice gând, dar mă şi strivea pe încetul, sugrumându-mi răsuflarea. Şi, pe deasupra, eram alungat din grupul de apartenenţă care, în detenţie, constituie un punct de sprijin pentru supravieţuire. Şocul emoţional, agravat şi de lipsa de comunicare dintre noi, a generat o stare afectivă specială care a dus la pierderea încrederii de bază faţă de semeni şi, în acelaşi timp, pierderea încrederii în fiabilitatea propriilor cogniţii, fapt ce a condus la zdruncinarea traumatică a înţelegerii de sine şi de lume pentru că, atât măsurile de protecţie şi întrajutorare, cât şi ameninţările proveneau din aceeaşi sursă, de la prietenii şi colegii noştri de suferinţă. Această situaţie traumatică în care am fost antrenaţi fără nici o şansă de salvare, a hotărât destinul unor colegi. Sosise clipa când drumurile noastre s-au despărţit. Unii dintre colegii şi prietenii mei, copleşiţi de tragismul situaţiei, şi-au pierdut motivaţiile de a se salva şi, renunţând la orice împotrivire, au cedat, rămânând la discreţia torţionarilor. Şi-au însuşit toate acuzaţiile aduse, şi-au asumat crime imaginare şi, pentru a supravieţui, s-au alăturat celor care îi terorizau şi, împreună, au acţionat la torturarea şi schingiuirea prietenilor şi

colegilor lor de suferinţă. Sfârşitul acestei încleştări fratricide a fost dramatic, ei s-au salvat murind psihic, iar ceilalţi s-au salvat prin suferinţe cumplite şi moarte biologică.

Cum se transformă omul supus terorii

Există o explicaţie ştiinţifică plauzibilă care să justifice transformarea atât de radicală a omului supus terorii, încât să-i schimbe viaţa şi să-l scoată pe acesta de pe făgaşul normal al existenţei sale? Cercetări din domeniul psihopatologiei şi al disciplinelor conexe, dar şi din sfera ştiinţelor umaniste furnizează suficiente date care să explice, cel puţin în parte, atât comportamentul normal, cât şi pe cel patologic, transformarea radicală a naturii umane, în condiţii improprii de viaţă. Numitorul comun al întregii activităţi umane, atât a celei pozitive, cât şi a celei negative, este psihicul uman. Psihicul este generat de creier sub acţiunea directă a factorilor de mediu. Aşadar, cei doi factori determinanţi ai psihicului uman sunt: sistemul nervos (creierul), ca mecanism de comunicare cu mediul în care trăieşte omul, şi mediul socio-cultural, ca factor determinant, cauzativ.

Activitatea psihică este rezultatul funcţionării normale şi unitare a creierului. Fiecare structură nervoasă participă la edificarea vieţii psihice, fiecare îndeplinind o anumită operaţie logică şi toate la un loc realizând integritatea structurii psihologice. Influenţa hotărâtoare în funcţionarea psihicului o are modul de existenţă socială a omului care determină transformări esenţiale în organizarea creierului şi, implicit, a psihicului, prin dezvoltarea de capacităţi funcţionale multiple şi variate, creierul devenind organul activităţii psihice. Nici un proces psihic nu se poate realiza în afara creierului şi a funcţionării sale unitare sau în afara acţiunii informaţiilor primite din mediul socio-cultural. Aşadar, informaţia este materia primă a creierului, care contribuie la realizarea unui psihic de natură socială şi de esenţă informaţională.

Universul psihologic al omului este o construcţie complexă, rezultat al calităţii sistemului nervos (creier) şi al mediului socio-cultural, o sinteză a zestrei ereditare, conjugată cu valorile mediului socio-cultural, care îl ancorează pe om în realitatea prezentă. Orice intervenţie agresivă asupra sistemului nervos sau/şi asupra mediului social se răsfrânge asupra activităţii psihice.

În condiţii de catastrofe sociale (iar detenţia comunistă, ca şi regimul comunist instaurat în România au fost adevărate catastrofe sociale pentru cei peste două milioane de deţinuţi politici, când asupra acestora s-a exercitat în mod direct şi brutal o teroare continuă şi când nici o şansă de evadare din această situaţie traumatică nu a fost posibilă) universul psihologic intră într-un proces de disoluţie. Acesta este momentul critic când deţinutul politic, aflat sub strictă supraveghere şi control omnipotent, este supus unui proces intensiv de reeducare şi când poate asimila noi valori sociale şi norme de conduită cu totul contrare celor anterioare, de care a fost deposedat prin teroare. În aceste condiţii de minimă rezistenţă, stresul emoţional puternic favorizează interiorizarea noilor valori şi norme, ca singura alternativă de supravieţuire, cu care de altfel se şi identifică, desăvârşindu-se, astfel, schimbarea totală a universului psihologic şi transformarea omului în contrarul său.

Traumele psihice şi fizice se conectează cu tulburări fiziologice, modificând condiţiile de funcţionare ale creierului, cu influenţă directă asupra psihicului. Activitatea psihică este unitară şi este dependentă de organizarea structural-funcţională a creierului. Pentru o eficienţă maximă, creierul trebuie să se afle într-o stare de echilibru şi confort fiziologic optim pentru a asigura o excitabilitate şi reactivitate maximă ca să poată răspunde prompt şi adecvat provocărilor venite din partea mediului social. Când fiziologia creierului este tulburată, activitatea acestuia este profund dereglată, cu repercusiuni directe asupra psihicului, în virtutea faptului că fiecare act psihic este mediat fiziologic, printr-o suită de reacţii biochimice şi biofizice.

Tulburările fiziologice de la nivelul creierului declanşează o stare de excitaţie extremă cu inducerea unei crize psihosociale severe ce antrenează un comportament agresiv, cu nesocotirea

normelor de conduită şi violarea legilor care monitorizează relaţiile interpersonale, astfel încât se pot comite acte de violenţă ce pun în pericol viaţa celor din jur.

La Piteşti, în cadrul experimentului de reeducare, am fost şi martor, dar şi victimă a comportamentului agresiv al colegilor şi prietenilor mei, victime ei înşişi ale procesului de inversiune psihologică indus de teroare. Sub presiunea continuă, odată cu anihilarea capacităţii de rezistenţă, unii au cedat şi s-au alăturat celor care exercitau cu bună ştiinţă teroarea şi au început să acţioneze împreună cu aceştia asupra noastră, a celor care nu voiam şi nu puteam să renunţăm la identitatea noastră. Colegii mei, sub acţiunea terorii, s-au rupt de realitate şi şi-au construit un Eu inadecvat social, adică închişi în propriul lor univers informaţional cu care se confruntau, nu mai puteau judeca obiectiv.

Căderea în necunoscut a torţionarilor

În „camera 1 subsol" a închisorii Piteşti, trăiam în lumea paradoxului. Tragedia nu era a noastră, a victimelor, ci a lor, a celor care ne torturau. În urma schingiuirilor sălbatice la care eram supuşi, noi ne alegeam cu capete sparte, cu ochi umflaţi, cu coastele şi oasele membrelor rupte, dar drama lor interioară, disperarea lor, spaima lor provocată de căderea liberă în necunoscut era mult mai mare. Ei trăiau, în mod conştient, drama lui Lucifer, care, decăzând din starea de graţie, din gloria lui iniţială, face eforturi disperate de a antrena după sine pe cei mai mulţi şi, dacă s-ar putea, chiar pe toţi, pentru a-i dovedi Creatorului că el, Lucifer, are dreptate şi, mai ales, pentru a-şi demonstra sieşi, validitatea demersului său. Aici, în „camera 1 subsol", noi victimele reprezentam o provocare; încăpăţânarea noastră de a nu ceda, declanşa o criză de agresivitate ieşită din comun. Noi, victimele, eram un reper la care colegii mei se raportau mereu, eram oglinda în care ei îşi vedeau chipurile deformate, eram paradisul din care ei se expatriaseră, eram obstacolul de netrecut pentru liniştea lor. Eram, de asemenea, o piedică în calea salvării lor

şi de aceea se năpusteau asupra noastră şi ne torturau în mod bestial ca să cedăm şi noi odată, pentru ca să nu mai existe nimeni care să poată ridica un deget acuzator asupra lor.

Patogeneza psihotraumelor este complexă şi are la bază o experienţă traumatică în care a fost antrenată fiinţa umană. Secolul XX a pus la dispoziţia istoriei un nou model antiuman de existenţă socială, care a schimbat radical structura statală a popoarelor căzute sub blestem comunist şi a modificat profund structura psihologică a fiinţei umane. România ocupată de sovietici, ajutaţi de agentura comunistă autohtonă şi de un mare număr de colaboratori (în special intelectuali de valoare), a fost supusă, mai bine de jumătate de secol, unor presiuni extreme, înscriind una din cele mai negre pagini din istorie. Asaltul continuu şi progresiv al constrângerilor şi al măsurilor coercitive a condus la prăbuşirea structurilor sociale specifice, la alterarea sistemului de relaţii care a generat tensiuni între oameni şi a stimulat lupta necruţătoare pentru existenţă, pentru adaptare şi integrare în mediul ostil şi advers creat cu bună ştiinţă de sovietici.

Teroarea exercitată asupra întregii populaţii a acţionat simultan şi succesiv, în valuri repetate şi a produs traume fizice şi psihice multiple, secvenţiale, fiecare episod traumatic lăsând urme adânci în mentalul victimelor şi fiecare nou val redeschizând rănile anterioare, subminând rezistenţa şi grăbind, astfel, cedarea în faţa şantajului traumatic.

Teroarea, cu ameninţările şi acuzele grave, cu emoţiile negative (frica, spaima de nimicire şi iminenţa morţii), cu loviturile sălbatice şi cu durerile insuportabile, cu izolarea strictă şi lipsa totală de informaţii, cu condiţiile inumane de viaţă, cu înfometarea programată şi starea de mizerie fiziologică a deţinuţilor politici, a determinat dereglări profunde ale universului psihologic cu pierderea sinergiei funcţiilor psihice, aruncând fiinţa umană înapoi, la nivele inferioare de existenţă, cele de început ale existenţei umane, când determinismul biologic era hotărâtor pentru coordonarea întregii activităţi. Ruinarea biologică şi blocarea activităţii psihice au condus la instalarea psihotraumelor cu urmări din cele mai grave pentru fiinţa umană, astfel: au fost anulate atât instinctele de apărare, cât şi inhibiţiile naturale de a face rău, dar şi cele

dobândite social, favorizându-se dezlănţuirea instinctelor primare care au modificat comportamentul uman şi au schimbat relaţiile sociale.

Sub teroare şi tortură, tot ceea ce a fost câştigat în beneficiul omului într-un timp nedeterminat se pierde rapid şi determinismul biologic se reinstalează şi impune comportamentul biologic care, de data aceasta, devine mai sofisticat, mai agresiv şi mai performant deoarece structura psihologică îi pune la dispoziţie subtilităţile şi experienţa ei.

Traumele psihice şi-au pus amprenta inconfundabilă asupra gândirii şi comportamentului uman, şi chiar şi astăzi, după atâta vreme, persistă fantomele trecutului comunist, adâncind falia dintre oameni şi biciuind conştiinţele, fără perspectiva unui viitor mai bun.

6. TRAUMATIZAREA POLITICĂ

O conotaţie cu totul specială trebuie acordată traumatizării politice care, în secolul XX, a atins apogeul odată cu instaurarea regimurilor totalitare. Regimul comunist a impus teroarea ca politică de stat soldată cu zeci de milioane de morţi şi alte sute de milioane de traumatizaţi, un adevărat genocid de stat iniţiat şi condus cu bună ştiinţă, în numele unei utopii ideologice.

Forţele politice care s-au opus comunismului au reprezentat valorile umane din interiorul unui sistem social-politic existent, validat de istorie. Cei antrenaţi în această confruntare au fost exponenţii şi apărătorii acestor valori încât ei au fost persecutaţi şi traumatizaţi nu în calitate de persoane individuale, ci în calitate de reprezentanţi ai societăţii româneşti.

Traumatizatul politic, victimă a regimului comunist, a fost exponentul conştiinţei naţionale, angajat în lupta pentru apărarea drepturilor şi libertăţilor conaţionalilor săi: dreptul la libertatea cuvântului, opiniei şi asocierii, dreptul de a-şi hotărî singur soarta, de a-şi exercita în mod nestingherit credinţa şi de a trăi conform propriilor convingeri şi propriului ideal de viaţă.

Traumatizatul politic s-a angajat fără rezervă în lupta pentru apărarea moştenirii culturale, a tradiţiei, cutumelor şi limbii străbune şi pentru păstrarea nealterată a valorilor morale care definesc naţiunea română. Odată cu asumarea riscurilor, a acţionat cu hotărâre pentru păstrarea integrităţii şi independenţei poporului român şi împotriva măsurilor sistematice de deznaţionalizare şi de subminare a economiei şi de jefuire a avuţiei naţionale. El s-a angajat într-o acţiune responsabilă, în apărarea patriotismului material şi spiritual al poporului român, ceea ce de fapt şi de drept ar fi trebuit să facă statul român. Aşadar, deţinuţii politici s-au substituit statului şi-au acţionat în locul lui. Acest stat are acum obligaţia restituirii juridice şi morale şi a recunoaşterii sacrificiului şi demnităţii acestor luptători pentru eternitatea României.

Traumatizarea politică constituie o problemă socială extrem de gravă, pentru că cei ce suferă reprezintă valorile unui sistem social istoric constituit. Persecutarea şi traumatizarea lor urmăreşte lichidarea sistemului social respectiv.

Deţinutul politic antrenat în apărarea sistemului social în care îşi duce viaţa, este conştient de faptul că el face istorie – istoria timpului său – în numele înaintaşilor lui, care s-au jertfit ca să-i asigure lui o viaţă liberă şi demnă şi în numele urmaşilor lui, care ar trebui să beneficieze de libertate şi bunăstare.

Deţinutul politic a acordat şi acordă, în ciuda constrângerilor la care a fost şi este supus, un sens experienţei traumatice pe care a trăit-o. O consideră o situaţie reprezentativă pentru societatea românească de astăzi şi valorizează suferinţa sa ca formă de răspuns la răul organizat care ameninţă fiinţa umană în general şi societatea din care face parte în particular. În acest sens, el face apel la trecutul istoric, la lupta dintre bine şi rău, la problemele fundamentale ale existenţei, la dimensiunea filozofică a existenţei umane.

Încercările de supravieţuire ale deţinutului politic în limitele unei vieţi decente şi responsabile, asemuite muncilor zadarnice ale lui Sisif, nevoit să o ia mereu de la început, au dus la epuizarea energiilor şi la irosirea unui potenţial creator extrem de util şi benefic pentru societatea românească, care nu va fi niciodată recuperat.

7. MEDIUL SOCIAL POSTDETENŢIE

Mediul social în care au revenit deţinuţii politici după eliberare a fost cu totul diferit faţă de cel lăsat la porţile închisorii odată cu întemniţarea. Întâlnirea cu noua societate a fost un adevărat şoc, i-a întâmpinat o lume străină: chipuri crispate, priviri piezişe, comportamente automate şi contradictorii, insensibilitate morală şi o totală lipsă de coeziune umană.

Contactul direct cu familia a fost de-a dreptul descumpănitor, terifiant: familii decimate, părinţi şi fraţi arestaţi, deportaţi sau morţi în condiţii suspecte, neelucidate, soţii divorţate (unele recăsătorite chiar cu securişti), copii eliminaţi din şcoli şi înstrăinaţi, logodnice şi prietene căsătorite. Iar ei toţi, dar absolut toţi, purtau stigmatul suferinţelor, umilinţelor şi deznădejdii. Am trăit atunci clipe dureroase, dramatice, clipe de coşmar. Rudele supuse aceloraşi presiuni s-au risipit, parte dintre ele s-au dezis de restul familiei, altele devenind membri de partid sau colaboratori ai Securităţii.

Prietenii din copilărie, maturizaţi înainte de vreme, suspicioşi şi grijulii cu securitatea lor şi a propriilor familii, ne evitau, iar cei care activau în rândurile partidului nici nu ne mai cunoşteau. Colegii de şcoală şi de activitate, mulţi dintre ei în funcţii de răspundere, treceau cu privirea peste noi. Le tulburam liniştea şi conştiinţa adormită, le aminteam de rolul jucat de ei în necazurile noastre. În general, pentru prieteni, colegi şi cunoscuţi, eram doar nişte supravieţuitori ai unor culpe de neiertat şi de dorit ar fi fost să nu uităm ce suntem şi să ne păstrăm departe de lumea lor.

Societatea, în întregul ei, ne-a fixat locul în afara ei, iar oficialităţile ne-au tratat ca pe nişte paria, ca foşti şi potenţiali duşmani ai regimului, de fapt, ai poziţiilor lor, ai ignoranţei şi incompetenţei lor.

Ocoliţi de toţi, marginalizaţi, umiliţi şi izolaţi, am trăit acut sindromul de respingere, care ucidea în noi speranţa mai mult decât teroarea şi tortura închisorilor. În jurul nostru s-a instalat un pact al tăcerii, ca un zid de protecţie, ca un cordon sanitar menit să împiedice contaminarea.

Existenţa ne era periclitată deoarece ieşisem din închisoare fragilizaţi biologic şi psihic, mulţi dintre noi bolnavi şi neputincioşi. Dar viaţa trebuia trăită. Odată cu condamnarea pierdusem şi drepturile civile, nu mai puteam beneficia de locurile de muncă potrivit studiilor şi profesiilor noastre. Pentru ca să trăim trebuia să muncim, dar inserţia socială ne-a fost refuzată. Singurul loc de muncă posibil era în munca de jos, dar fără a ni se asigura continuitatea: mereu daţi afară, mereu pe drumuri în căutarea subzistenţei. Eram pur şi simplu condamnaţi la o existenţă subumană, subterană, fără locuinţă şi fără cele necesare traiului zilnic. Am trăit atunci clipe de coşmar, între a fi şi a nu fi, între renunţare şi luptă şi, adesea, copleşit de povara zilei, mă vedeam asemenea unui mutilat care-şi purta infirmitatea pe străzi, printre oameni, încercând să supravieţuiască. Deznădejdea îmi dădea târcoale, dar ştiam că deznădejdea nu este un sfetnic bun.

Pierderea iluziilor duce la o organizare psihică specială cu repercusiuni asupra organizării personalităţii, pentru că deziluzia susţine în mod negativ ideile zdruncinate despre sine şi lume şi conduce la o ontologie negativă care creează multe convingeri iraţionale ce duc la deformarea realităţii şi la instalarea unei dispoziţii anxioase sau depresive, însoţită de tulburări afectiv-emoţionale şi comportamentale păgubitoare.

Societatea însăşi a fost traumatizată

Întotdeauna înainte de a condamna trebuie să existe mai întâi o judecată. Or, o analiză atentă a societăţii în care ne întorsesem a scos în evidenţă cruda realitate. Societatea românească a fost în totalitate traumatizată. Arestările masive, condamnările politice, închisorile şi lagărele

de muncă forţată împânzite în toată ţara, dispariţiile neelucidate, decesele suspecte, suspiciunea generalizată, delaţinnea cultivată şi ridicată la rang de virtute naţională şi răsplătită cu prisosinţă şi un aparat represiv supradimensionat şi atotputernic au răspândit frica şi spaima în toată ţara, au dus la atomizarea societăţii (fiecare de unul singur, fiecare duşman potenţial al celui de lângă el). Neîncrederea generalizată şi lupta pentru supravieţuire au creat un mediu ostil şi advers care a contribuit la menţinerea şi agravarea traumatizării psiho-somatice a deţinuţilor politici.

În plus, fiecare deţinut a fost luat în primire de Securitate, ţinut sub observaţie, supravegheat şi urmărit îndeaproape, mereu arestat şi anchetat, ameninţat cu pierderea locului de muncă, cu noi procese şi condamnări, dar şi cu propuneri de colaborare. Această suită de acţiuni stânjenitoare şi umilitoare urmărea cu obstinaţie subminarea echilibrului psihic, atât cât mai rămăsese după cumplitele încercări din detenţie şi, totodată, îndeplinirea planului iniţial al puterii, de lichidare, morală şi fizică, a duşmanilor clasei muncitoare, a duşmanilor poporului. Câte fărădelegi, câte blestemăţii şi câte crime s-au mai înfăptuit în numele poporului!

Populaţia era dependentă de regim

Retraumatizările repetate reuşesc să producă un dezechilibru total al funcţiilor psihice, urmat de tulburări grave ale percepţiei, reprezentărilor şi gândirii şi, mai ales, o alterare a conceptului de sine, ceea ce conduce în multe cazuri la o devalorizare a noţiunii de sine, la scăderea stimei de sine, stadiu în care individul este extrem de vulnerabil pentru că, în lipsa unei mâini întinse, victima, complet neajutorată, preia imaginile alterate despre lume ale făptaşilor, se îndreaptă către ei şi caută ajutorul şi protecţia lor. Relaţia victimă – făptaş cunoaşte o evoluţie bizară: victima, încercând să se identifice cu acesta, îşi însuşeşte vocabularul şi comportamentul acestuia, devenind astfel dependentă de torţionar. Experienţa prin care am trecut la Piteşti m-a ajutat să înţeleg acest mecanism psihologic de renunţare la propria identitate şi de adoptarea

unei noi identităţi. Acest fenomen psihologic l-am întâlnit şi după eliberare, când am constat că întreaga populaţie devenise dependentă social de regim şi urma neabătută calea trasată de acesta.

A fost cineva dintre noi, deţinuţii politici, scutit de povara acestui trecut traumatic, simţită cu intensitate maximă, mai dureroasă şi mai greu de suportat decât viaţa în detenţie? Acolo, cel puţin, ne aflam faţă în faţă cu duşmanul, se stabilise un echilibru între cele două forţe – noi şi ei – dar aveam avantajul (marele avantaj!) că ne aştepta eliberarea, viaţa de dincolo de gratii pe care, fiecare dintre noi o crea şi o recrea mintal, ajutat de imaginile celor dragi şi de idealul ce nu ne părăsise nici în clipele cele mai grele. Dar acum, aici, în libertate unde răul hălăduia în voie peste tot în jurul nostru şi, mai ales, în sufletele oamenilor care, prin lipsă de înţelegere şi indiferenţa lor, ne barau orice cale spre viitor, la ce mai puteam spera? Nici la iluzii şi nici măcar să visăm nu mai aveam dreptul. Detenţia a fost foarte grea, dar viaţa de după eliberare a fost mult mai grea.

8. SINDROMUL TRAUMATIC POSTDETENŢIE

Traumele psihosomatice generate de detenţie au lăsat urme adânci în structurile mentale ale victimelor. Ele nu s-au sfârşit odată cu terminarea pedepsei şi eliberare, ci se menţin în continuare şi, împreună cu factorii traumatici postdetenţie, operează în permanenţă, uneori toată viaţa, realizând aspecte diferite ale sindromului traumatic postdetenţie, exprimat printr-o mare varietate de modele comportamentale.

Atâta vreme cât contextul social distorsionat şi condiţiile de viaţă la fel de traumatizante se menţin, ca şi refularea socială, ca şi sindromul de respingere şi pactul tăcerii din jurul deţinutului politic (asemenea unui zid care se strânge şi-l striveşte mai mult decât zidurile închisorilor), traumele psihosomatice, la rândul lor, se menţin, se consolidează şi se agravează, constituindu-se în sindromul traumatic postdetenţie.

Manifestările psihofiziologice ale sindromului posttraumatic sunt extrem de variate, iar evoluţia lor a depins, pe de o parte, de gravitatea traumatizărilor, iar pe de altă parte de capacitatea individuală de stăpânire a trăirii traumatice sau de neşansa de a fi stăpânit de aceasta.

Cei care *au reuşit să stăpânească psihotrauma* şi să o ţină sub control prin sechestrare şi încapsulare, au putut să o integreze în stilul propriu de viaţă, limitând astfel ravagiile şi chiar anulând consecinţele, depăşind momentul critic, de altfel, hotărâtor pentru evoluţia ulterioară. Depăşirea situaţiei traumatice permite o nouă reorganizare a sistemului cognitiv-afectiv, a schemelor de relaţie şi orientare şi stabilirea de noi raporturi atât cu evenimentele traumatice, cât şi cu cei care traumatizează şi în acelaşi timp facilitează schiţarea unor măsuri compensatorii care duc la stăpânirea fricii şi la evitarea copleşirii şi stării de neajutorare. Stăpânirea psihotraumei permite, de asemenea, o analiză corectă a situaţiei traumatice în care s-a aflat cel în cauză şi, totodată, şi luarea de măsuri care să prevină viitoarele traumatizări.

Cei care *nu reuşesc să stăpânească psihotrauma* sunt expuşi unor riscuri majore. Tulburările psihice şi fiziologice care însoţesc psihotrauma, scăpate de sub control, se coagulează într-o configuraţie de-a dreptul ameninţătoare, antrenând dereglări profunde atât somatice, cât şi psihice, cu consecinţe grave pe termen lung: derapaje psihologice, semne evidente de cedare, renunţarea la orice fel de împotrivire şi, în final, prăbuşirea sistemului psihic. Ajunşi în acest stadiu, deţinuţii politici au trăit în mod acut sindromul de victimizare. Ruinaţi biologic şi fragilizaţi psihic, trăiesc cu convingerea că sunt vătămaţi ireversibil, ceea ce îi obligă să adopte o atitudine de totală pasivitate, cu urmări negative pentru evoluţia ulterioară. Sentimentul de neputinţă şi neîncredere în forţele proprii, frica de a nu putea face faţă obligaţiilor zilnice, atât în familie, cât şi la locul de muncă, le paralizează voinţa de acţiune. Această stare de neajutorare îi determină să se izoleze şi să renunţe la efortul de autorealizare şi autoafirmare, să întrerupă orice contact social. Manifestă o jenă stânjenitoare în viaţa socială, o lipsă de adaptare şi integrare, trăind viaţa ca o mare absenţă. Copleşite de situaţia traumatică fără ieşire, victimele trăiesc o stare de panică şi spaimă permanentă, de neajutorare şi lipsă de apărare, stări care declanşează o supralicitare psihică extremă. Ele retrăiesc trauma în tonalităţi grave, asaltate de imagini mnestice recurente, de amintiri tulburătoare cu conţinut legat de traumatizarea proprie, de visuri şi coşmaruri înfricoşătoare, fenomene care induc o stare dispoziţională copleşitoare care paralizează gândirea şi orice încercare de a ieşi din situaţie.

Ravagiile sindromului posttraumatic îmbracă aspecte multiple şi interesează întreg aspectul vieţii psihice şi întreaga economie a organismului, cu atât mai mult cu cât mediul în care este obligat fostul deţinut politic să-şi ducă viaţa este la fel de traumatizant.

Climatul social de suspiciune şi supraveghere continuă, de frică şi învrăjbire întreţinut de acte de instigare şi delaţiune, a constituit un obstacol de netrecut în calea integrării foştilor deţinuţi politici în societate. Asaltaţi din toate părţile de informaţii contradictorii la care nu găseau răspunsuri adecvate şi ameninţaţi cu anularea libertăţii, au fost cuprinşi de o derută generală în care nu-şi mai aflau rostul şi locul. Acest context traumatic a generat o tensiune

intrapsihică majoră, cu dereglarea profundă a echilibrului forului interior şi cu pierderea capacităţii de comandă şi control a funcţiilor psihice şi instalarea traumelor de relaţie şi orientare. Urmările nu s-au lăsat aşteptate. Primejdia care-i pândea din toate părţile, cuplată cu indiferenţa celor din jur, i-a obligat să-şi restrângă aria manifestărilor sociale, să evite contactele interpersonale, împiedicând reluarea relaţiilor cu prieteni, colegi, cunoscuţi. Alterarea relaţiilor sociale i-a determinat să se replieze către sine, să se izoleze şi să trăiască un acut sentiment de înstrăinare, de însingurare, de indiferenţă dăunătoare care le-a subminat încrederea în forţele proprii, declanşând teama că nu vor face faţă solicitărilor, plasându-i într-o stare de pasivitate totală, cu pierderea interesului pentru orice fel de activitate. Şi cu predilecţie – şi de altfel, cel mai păgubitor – s-a manifestat scăderea sau chiar pierderea stimei de sine. Imaginea de sine alterată presupune subminarea respectului de sine şi zdruncinarea profundă a sentimentului valorii proprii.

Trauma de relaţie, instalată în urma traumatizărilor repetate, zdruncină profund siguranţa relaţiilor sociale, anulând una din motivaţiile fundamentale ale omului – nevoia de socializare. Concomitent, tulbură grav şi instinctul de orientare şi integrare în mediu, pentru că orientarea are nevoie de repere, ori, într-un mediu alterat şi reperele sunt alterate, aşa că efortul de orientare este blocat, ceea ce face dificilă adaptarea. Când trauma de relaţie se cuplează cu trauma de orientare se pierd programele de referinţă după care se ghidează comportamentul, încât victima dezorientată şi cu securitatea personală ameninţată, renunţă la setul propriu de idei şi principii şi acceptă alte criterii de referinţă, alte norme de conduită care să-i asigure supravieţuirea. În plus, amendarea relaţiilor interumane induce un blocaj ideo-afectiv cu anularea empatiei faţă de semeni, cei din jur fiind percepuţi ca străini, ca persoane ostile faţă de care manifestă indiferenţă, o împietrire afectiv-emoţională şi chiar adversitate. În situaţii extrem de critice, când traumatizatul nu mai vede nici o ieşire din situaţia traumatică, se îndreaptă către persoanele traumatogene în căutare de ajutor şi protecţie şi devine dependent de acestea. Se

realizează astfel transferul de personalitate şi victima devine copia fidelă a opresorului, îndeplinindu-se în felul acesta visul de aur al comuniştilor – crearea omului nou.

Cei care monitorizau din umbră viaţa deţinuţilor politici cunoşteau bine efectele pe termen lung ale acestui experiment psihologic şi, de aceea, au întreţinut cu bună ştiinţă climatul social opresiv în care atât deţinuţii politici cât şi cea mai mare parte a membrilor societăţii, au fost nevoiţi să trăiască pierzându-şi identitatea şi devenind instrumente utile, la dispoziţia puterii.

Tipurile de traumatizare

Dacă deţinuţii politici prin însuşi statutul lor de „duşmani ai poporului" au fost supuşi la tratamente inumane, n-au scăpat de măsuri punitive nici cei apropiaţi lor, familie, rude, prieteni, cunoscuţi şi chiar cei care prin poziţia lor oficială au încercat, într-un fel sau altul, să acorde sprijin profesional (medici, avocaţi, conducători de întreprinderi şi instituţii...). Fiecare deţinut politic îşi are experienţa sa proprie şi poate depune mărturie în acest sens. Aşa au apărut în societatea românească noi genuri de psihotraume care au sporit teama şi au întreţinut climatul de tensiune socială generator de multe drame. Să amintim doar câteva: traume vicariante, intermediate, transgeneraţionale.

a) Traumatizarea vicariantă se dezvoltă la persoanele care, prin profesia lor, sunt obligate să acorde ajutor celor suferinzi, celor aflaţi în nevoie. Prin acordarea acestui ajutor s-au expus multor riscuri, pe de o parte supralicitarea emoţională, cu participare afectivă la suferinţele celui în cauză, iar pe de altă parte, au fost nevoiţi să suporte presiunile indirecte sau directe exercitate asupra lor de către organele represive.

b) Traumatizarea intermediată a rudelor apropiate (părinţi, fraţi, copii). Coafectarea acestora în grade diferite a fost o practică curentă în perioada comunistă, urmată de adevărate drame. Mărturiile deţinuţilor politici ar putea completa un dosar extrem de instructiv şi, în acelaşi

timp, acuzator, privitor la climatul inuman creat de Securitate şi la oceanul de suferinţe provocate unor oameni nevinovaţi.

c) Traumatizarea transgeneraţională secundară sau terţiară a copiilor şi urmaşilor deţinuţilor politici a completat lanţul de suferinţe şi umilinţe îndreptat împotriva unui anumit segment din populaţia ţării. Răutatea pe măsura prostiei şi ura iscată din neputinţa şi ignoranţa activului de partid au instigat şi susţinut braţul lung şi de temut al Securităţii. Copiii celor care au trecut prin universul concentraţionar au fost marcaţi afectiv şi au pătruns în lumea traumatică, ascunsă cu grijă, a părinţilor. Trauma învăluită în mister exprimată prin alura reţinută şi vădit tensionată a părinţilor, tăcerile prelungite pe fondul unei tristeţi fără obiect palpabil n-au putut scăpa intuiţiei pătrunzătoare a copiilor. Incitaţi de multele întrebări la care nu primeau răspunsuri care să le satisfacă curiozitatea, cu mintea lor crudă şi foarte receptivă, au reuşit să depăşească cu uşurinţă graniţa lumii lor de fantasme şi să pătrundă în realitatea crudă în care părinţii îşi duceau viaţa. Au înţeles, prea devreme pentru ei, trecutul traumatic al părinţilor şi, mai ales, spectrul ameninţător care plana asupra viitorului lor. Acum începe drama pentru ei, dramă care nu se va sfârşi niciodată: obstacolele de netrecut din timpul şcolarizării, din viaţa socială şi din raporturile cu cei din jur. Această stare apăsătoare i-a marcat profund şi ei nu au înţeles şi nu înţeleg nici acum cum de a fost posibil ca o societate să-şi persecute membrii săi şi să sugrume visele copiilor.

d) Comorbiditatea reprezintă o formă de depăşire a condiţiilor inumane de viaţă impuse de regim. Traumele psihice şi fizice produse de detenţie, conjugate cu factorii traumatici postdetenţie, au generat suferinţe cumplite şi multe deziluzii. Unii au rezistat şi au înfruntat greutăţile cu stoicism. Alţii şi-au înecat amarul şi dezamăgirea în alcool. A fost una din posibilităţile care au asigurat sfârşitul tragic al acestor drame umane care acum se vor uitate.

9. EVOLUŢIA POSTDETENŢIE

Evoluţia deţinuţilor politici după eliberare a fost mai mult sau mai puţin previzibilă. Orientarea, adaptarea şi integrarea în mediul social complet diferit de cel lăsat la porţile închisorilor, au fost influenţate de configuraţia psihică structurată în timpul detenţiei. Regimul de exterminare, teroarea psihică şi tortura exercitată fără discernământ au suprasolicitat rezistenţa fizică şi psihică a deţinuţilor, obligând pe fiecare să-şi decidă soarta. Prea multe opţiuni n-au fost. Forţa instinctului de supravieţuire a dictat alegerea. Aşa a apărut prima falie în sistemul concentraţionar românesc. Încă de la început s-au conturat două categorii care au evoluat paralel, dar complet diferit, generând amărăciuni, suferinţe cumplite, dezamăgiri şi evoluţii dramatice, atât în timpul detenţiei, cât şi în perioada postdetenţie:

- *cei care, dintr-un motiv sau altul, au făcut compromisuri şi au colaborat într-un fel sau altul cu organele represive,*
- *cei care, cu preţul multor suferinţe, n-au acceptat nici un fel de colaborare.*

În fiecare dintre cele două grupuri, practica vieţii postdetenţie a selectat câteva subgrupe bine definite, cu evoluţie proprie, cu asumări şi responsabilităţi specifice.

Moduri de comportament

A. *Cei care au înfruntat cu demnitate rigorile detenţiei, în ciuda tuturor presiunilor la care au fost supuşi, şi-au menţinut aceeaşi atitudine şi în libertate*. Ultragiaţi, şi ameninţaţi în permanenţă, au suportat cu stoicism toate provocările, impunând respect şi înţelegere celor din jur şi chiar organelor represive. În această categorie este cuprinsă cea mai mare parte a deţinuţilor politici. Şi totuşi, din păcate, şi unii dintre aceştia, puţini la număr, sub impactul unor ameninţări de-a dreptul condamnabile, au cedat, dar colaborarea a fost limitată şi a depins de

inteligenţa şi structura morală a respectivului. În cadrul acestui grup se pot distinge următoarele subgrupe: misticii, visătorii şi realiştii.

a) Misticii – sunt colegi de suferinţă care şi-au aflat salvarea în şi prin credinţă. S-au salvat nu de ororile închisorilor, de suferinţele programate, ci de ei înşişi, de ceea ce ar fi putut ajunge şi de ceea ce ar fi putut face dacă n-ar fi rezistat ispitei şi ar fi acceptat colaborarea. Trădaţi, schingiuiţi şi umiliţi de propriii lor colegi şi prieteni, au înţeles că există, pentru fiecare, o anumită limită de rezistenţă şi, dacă această limită nu poate fi depăşită, devii propriul tău sclav. Ei au reuşit să depăşească această limită prin credinţă.

Au înţeles că raţionalitatea şi intenţionalitatea pragmatică nu pot rezolva problematica vieţii şi că existenţa nu este numai de ordinul concretului, ci şi al nostalgiei după un trecut fabulos, al chemărilor tainice spre înaltul care ne înfioară în clipele de strictă intimitate şi al aspiraţiilor către un orizont către transcede clipa. Au înţeles că viaţa nu începe cu noi şi nu se sfârşeşte cu noi şi că, prin efemeritatea noastră, suntem doar o fărâmă de infinit ce contribuie la împlinirea unui destin – ce ne depăşeşte, asigurând continuitatea. Au înţeles că suferinţele la care sunt supuşi au un sens şi binecuvântată fie clipa, clipa aceea de iluminare care i-a ajutat să descopere sensul şi că doar valorizarea suferinţelor lor le aduce împăcarea şi îndurarea.

Unul din bunii mei prieteni mi-a împărtăşit criza sufletească prin care a trecut atunci când, sub povara greutăţilor, a fost cuprins de îndoială – dar, oare, cine nu se îndoieşte? – şi s-a cutremurat şi a intrat în panică şi-n clipa aceea L-a văzut pe Fiul Omului răstignit pe cruce cerând îndurare Tatălui Ceresc. Clipa aceea l-a salvat. După eliberare, colegii noştri care au trăit aceste clipe mistice s-au străduit să valorizeze chinurile lor şi ale colegilor lor rătăciţi pe drumul crucii şi, deşi aveau orientări şi specialităţi diferite, s-au aplecat cu sârg asupra studiilor teologice şi-au intrat în rândul slujitorilor bisericii şi au făcut cinste cinului preoţesc şi monahal.

Am discutat îndelung cu unii dintre ei, le-am admirat fervoarea şi m-am bucurat că nu totul este pierdut pentru ţara aceasta căzută sub blestemul comunist.

b) Romanticii – colegi de suferinţă care, purtând cu ei povara unui trecut încărcat cu multe semne de întrebare şi condamnat de istorie, după eliberare, alegoric vorbind, s-au întors la porţile închisorilor şi şi-au reluat viaţa de acolo de unde o lăsaseră cu ani în urmă. Anii de detenţie, evenimentele tragice prin care au trecut, transformările radicale ale unora dintre apropiaţii lor, colegi şi prieteni, nu i-au îndemnat la interogaţie, nu le-a stimulat gândirea şi ei n-au încercat să descifreze ceea ce se ascunde dincolo de indiferenţa şi crisparea afişată de lumea în care s-au întors. Fixismul în care s-au instalat le-a marcat viitorul.

Majoritatea colegilor de suferinţă, înainte de detenţie, au făcut parte din diverse grupuri, mai mari sau mai mici, din cadrul unor mari organizaţii de rezistenţă, reunite în jurul unui centru de comandă unic. Activitatea acestor grupuri se desfăşura în clandestinitate din motive de securitate, aşa încât au fost impuse reguli precise de acţiune şi introdusă o disciplină severă, pentru că orice greşeală putea afecta libertatea membrilor grupului.

Unitatea grupului era asigurată de scopul urmărit şi susţinută, în continuare, de acceptarea unor sacrificii din partea participanţilor. Membrii unui grup trebuie să adopte un punct de vedere comun şi să-şi însuşească aceleaşi convingeri, ceea ce limitează aria opţiunilor pentru că orice opţiune individuală, cu toată amprenta subiectivă şi implicare afectivă, nu este acceptată.

În interiorul grupurilor închise şi aflate sub o ameninţare permanentă se stabilesc reguli precise de comunicare şi comportament, anumite practici sociale şi un anumit tip de relaţii între membrii grupului, diferit de cel cu cei din afara grupului, ceea ce obligă membrii grupului să renunţe, în parte, la propria lor identitate şi la libertatea de acţiune.

Când grupul este conectat la o anumită ideologie, aceasta induce o anumită mentalitate de grup care imunizează pe membrii grupului la alte idei, opinii şi-i izolează într-un cerc închis foarte vulnerabil. Sub impactul ideologiei gândirea se pliază pe interesele de moment ale grupului, spiritul critic este anulat şi atât percepţia asupra realităţii, cât şi interpretarea evenimentelor este falsă, ceea ce explică şi greşelile comise de grup în numele ideologiei, dar şi vulnerabilităţile şi pericolul la care este expus grupul respectiv.

Blocajul ideatic în care s-au lăsat prinşi a reprezentat un obstacol de netrecut pentru receptarea schimbărilor profunde din societatea românească şi a transformărilor de-a dreptul spectaculoase ale lumii contemporane generate de catastrofele sociale, odată cu afirmarea, pe plan mondial, a regimurilor totalitare. Legea evoluţiei dictează mersul existenţei şi, cine o nesocoteşte, plăteşte.

Imobilismul gândirii i-a ancorat într-un timp vetust şi i-a proiectat într-o lume imaginară, nicicând realizabilă. Neînţeleşi de lumea înconjurătoare şi neînţelegând ce se petrece în jurul lor şi, mai ales, în sinea lor, cuprinşi de panică, de o teamă interioară au fost obligaţi să se apere de fragmentarea, de disocierea sinelui şi, astfel, s-au închistat şi mai mult şi şi-au creat un zid impenetrabil în jurul lor, renunţând, prin necunoaştere şi teamă de necunoscut, la aportul benefic al sistemului cognitiv. Disonanţa cognitivă i-a ajutat să extragă din oceanul de informaţii oferit de complexitatea lumii în care trăiau numai secvenţe care să le susţină aspiraţiile, chiar cu preţul alterării realităţii.

Blocaţi în structura psihică anterioară, încremeniţi în proiectul iniţial, consecinţele nu s-a lăsat aşteptate. Izolaţi într-o lume neînţeleasă, au adoptat o atitudine de expectativă, de negare şi interpretare sectară a evenimentelor în loc să folosească capacităţile de care dispuneau pentru a se realiza. Fixismul, anchiloza de care dau dovadă este dăunătoare şi este în deserviciul tuturor. Scriu aceste rânduri cu durere în suflet, gândind la fragmentarea A.F.D.P.R.

Tragica experienţă prin care a trecut generaţia ’48 să fie un îndreptar pentru generaţiile viitoare! Să se evite stagnarea, încremenirea într-un anumit stadiu de gândire şi să se admită şi alte puncte de vedere, opinii şi idei. Să nu se uite că baza oricărei construcţii ideologice şi sociale este **cultura**. Cultura oferă argumente pentru găsirea unor soluţii de ieşire din orice situaţie de criză individuală sau socială şi contribuie la o programare mentală, multidimensională, constituind o adevărată rampă de lansare pentru zborul spre ascendent şi, ceea ce este extrem de important, face trecerea la un nou set de convingeri şi valori.

Cultura ne ajută să navigăm „cu toate pânzele sus" în oceanul de informaţii şi idei care ne împresoară, împotriva curenţilor de opinii contradictorii care bântuie în lume. Pentru a nu eşua, trebuie să evităm anchiloza, scleroza intelectului, cultura fiind singurul remediu pentru a ne salva.

c) Realiştii, raţionaliştii; cei mai mulţi dintre deţinuţii politici, intuind rapid şi corect mediul ostil în care au revenit, precum şi transformările suferite de oameni sub presiunea schimbărilor sociale radicale şi, mai ales, adversitatea cu care au fost întâmpinaţi, nu s-au speriat, nu au intrat în panică. Dimpotrivă, ajutaţi de experienţa câştigată în detenţie, s-au angajat, în ciuda obstacolelor, cu toată energia de care mai dispuneau, să muncească şi să reuşească.

După tergiversări şi discuţii cu iz de anchetă cu mulţi şefi de unităţi, au fost încadraţi în munca care nici pe departe nu corespundea studiilor şi profesiunilor lor, dar au muncit, s-au făcut utili şi, cu toate micile şi marile şicane, rearestări şi anchete dure, ameninţări de intimidare, au rezistat. Concomitent cu munca, adesea brută şi istovitoare, şi-au continuat pregătirea în domeniul specialităţii lor. A fost vorba de un proces susţinut de remodelare cognitivă, pornind de la abordarea creativă a traumatizării şi a rolului culturii în definirea personalităţii, indiferent de mediul şi condiţiile de viaţă. Şi-au impus un stil de viaţă foarte activ pentru a scăpa, în primul rând de imaginile mnestice ale traumelor suferite, de visele recurente şi coşmarurile înfricoşătoare şi, în al doilea rând, pentru a învinge greutăţile ce-i pândeau la tot pasul, pentru a se opune nesiguranţei şi ameninţărilor permanente şi, în ultimul rând, pentru a evita asimilarea factorilor traumatici actuali care

i-ar putea deruta şi le-ar bara drumul. Aceste eforturi cu rol compensator, au fost principalii factori adaptativi şi au avut un rol esenţial în integrarea deţinuţilor politici în traversarea timpului nefast oferit de un regim care le dorea un sfârşit cât mai grabnic.

B. *Deţinuţii politici care în timpul detenţiei au făcut compromisuri, au ieşit şubrezіţi şi fragilizaţi psihic, iar evoluţia lor a fost incertă*. Şi în această categorie se disting două subgrupe:

a) *Cei care au colaborat cu organele represive sub ameninţare, din slăbiciune sau în urma unei prăbuşiri psihice de moment, datorită suferinţelor care depăşiseră cu mult limita lor de rezistenţă*. După eliberare aceştia au fost luaţi în evidenţa Securităţii locale şi obligaţi să continue colaborarea. Unii au refuzat categoric colaborarea şi au avut foarte mult de suferit; cunosc cazuri dramatice. Au fost implicaţi în diferite procese confecţionate la comandă şi condamnaţi la ani grei de temniţă. Alţii nu au putut rezista ameninţărilor şi au colaborat în continuare. Ameninţările care au înfrânt reţinerea acestora au constitui un adevărat şantaj şi anume: deconspirarea lor în faţa familiilor, prietenilor şi la locul de muncă ca fiind colaboratori ai serviciilor secrete.

b) *Cei care în timpul detenţiei au fost victimele experimentului psihologic de demascare şi reeducare, în cele două variante: Piteşti – Gherla – Canal (unde s-a recurs la torturi inimaginabile), sau Aiud şi alte închisori (unde s-a recurs numai la presiuni psihologice) şi care, într-adevăr, s-au reeducat şi au ajuns la concluzia că adevărul este de partea puterii*, au colaborat fără reţinere şi au fost folosiţi în misiuni precise.

Unii dintre aceştia au avut sarcina de a se infiltra în rândul foştilor deţinuţi politici pentru a depista starea de spirit şi gradul de periculozitate al acestora; alţii au fost introduşi, ca agenţi provocatori, în anumite cercuri vizate de către Securitate şi unde, folosindu-se de trecutul lor, trebuiau să capete încrederea respectivelor persoane şi să obţină informaţii utile Securităţii, pentru a le şantaja ulterior.

S-a recurs la tot felul de scheme în care au fost antrenaţi foştii deţinuţi politici reeducaţi în scopul supravegherii şi monitorizării întregii societăţi româneşti.

10. ADAPTARE – INTEGRARE – REZISTENŢĂ

Integrarea deţinuţilor politici după eliberare în mediul ostil, advers şi la fel de traumatizant, a fost un proces lung şi anevoios, soldat, adesea, cu multe eşecuri, dar şi cu reuşite. Fiecare om are la dispoziţie un număr limitat de scheme şi strategii de apărare şi de luptă care-l ajută să facă faţă, mai mult sau mai puţin, cu succes oricăror situaţii cu care se confruntă, numai că aceste strategii, în cazul foştilor deţinuţi, au fost profund subminate de multiplele şi gravele tulburări psiho-fiziologice în timpul detenţiei.

Încercările de a-şi găsi locul în societate, care, între timp, suferise transformări radicale, au fost extrem de dificile şi deţinutul politic a fost nevoit să apeleze la toate resursele sale biologice şi psihice, aflate, de altfel, în mare suferinţă, la întreg sistemul de motivaţii şi valori la care era conectat pentru a-şi menţine negentropia, echilibrul şi starea de organizare psihofiziologică, pentru a se adapta şi integra în viaţa socială. În sprijinul acestui efort continuu şi susţinut intervin o serie de factori care ajută sau, dimpotrivă, tulbură şi chiar împiedică procesul de adaptare şi integrare.

Factorii favorizanţi

Dintre **factorii favorizanţi** care au ajutat deţinutul politic să-şi reia cursul normal al vieţii într-un mediu social lipsit de coeziune, de înţelegere şi de compasiune faţă de suferinţele aproapelui, într-o societate complet atomizată, un rol important îl au **factorii protectori** reprezentaţi de resursele interne de care dispune fiecare, şi **factorii de mediu**, ale căror resurse vin să **corecteze** eventualele derapaje ale factorilor interni.

Factorii protectori sunt acei factori care ţin direct de construcţia personalităţii, de structura neuropsihică, de resursele proprii, de setul de reacţii şi de capacitatea sistemului cognitiv de a

procesa avalanşa de stimuli negativi de care este asaltat şi posibilitatea de a elabora răspunsuri adecvate. Unul din factorii esenţiali şi care, alegoric vorbind, constituie rampa de lansare pentru toţi ceilalţi factori, este **starea dispoziţională proprie, nativă**, caracteristică fiecărui individ în parte, stare generată de acţiunea unitară a tuturor funcţiilor psihice şi susţinută de o inteligenţă vie, un temperament activ şi, mai ales de o deschidere către exterior, către oameni, izvorâtă din nevoia de contacte sociale tonice, stimulative şi de stabilirea de legături durabile, ceea ce oglindeşte fidel atât echilibrul sistemului psihic, cât şi matricea socială a fiinţei umane.

Această stare dispoziţională poate fi influenţată în sens pozitiv sau negativ de istoria de viaţă a fiecăruia, de totalitatea experienţelor sociale, marcate de reuşite sau insuccese, cu care s-a confruntat fostul deţinut politic de-a lungul timpului.

Orice experienţă de viaţă, indiferent de natura şi calitatea ei, lasă urme adânci atât în sistemul cognitiv (ca scheme cognitive specifice, care pot fi oricând reactivate), cât şi în structurile neuroendocrine, în special la nivelul sistemului nervos autonom care, intrând în alertă, păstrează pentru multă vreme un rest de excitaţie, menţinându-se astfel într-o stare de permanentă aşteptare şi pregătire pentru reacţie a cărei intensitate este, de cele mai multe ori, dictată de modul în care au fost rezolvate experienţele similare anterioare.

Dacă experienţele de viaţă anterioare au fost stresante şi s-au soldat cu eşecuri, la întâlnirea cu noile situaţii traumatice se instalează rapid o reacţie incontrolabilă de stres, cu semne evidente de copleşire emoţională şi de alterare a modulării afective, exprimată prin anxietate sau depresie şi o stare dispoziţională negativă care anulează factorii protectori.

Dacă experienţele anterioare au fost soldate cu succese, modul de reactivitate va fi pozitiv şi va contribui la stabilitatea sistemului psihic şi la încrederea în forţele proprii, conducând la dezvoltarea unui stil de apărare favorabil, la întărirea rezistenţei şi chiar la un fel de invulnerabilitate, constituindu-se într-un fel de imunitate naturală. Conştientizarea propriului rol în soluţionarea cu succes a oricăror situaţii conflictuale permite o abordare analitică a contextului traumatic şi, totodată, o evaluare corectă a şanselor de ieşire din acest

context, ceea ce reprezintă o posibilitate de control a propriilor îndoieli şi emoţii de frică şi de panică ce ar putea submina rezistenţa.

Factorii corectori vin în sprijinul integrării deţinutului politic în mediul postdetenţie şi ţin direct de condiţiile de viaţă oferite, cu care se confruntă acesta după eliberare. Mediul social în care revine este complet schimbat, un mediu distorsionat, neprimitor şi plin de capcane, care a contribuit, adesea, la eşuarea multora. Un rol principal şi, de altfel, decisiv în procesul de adaptare şi integrare revine contactelor şi relaţiilor favorabile sau disfuncţionale interumane.

Omul traumatizat nu poate birui singur situaţiile critice cu care se confruntă la tot pasul, nu poate, singur, învinge problematica adusă de traumă pentru că omul nu este o fiinţă izolată, el face parte dintr-o colectivitate şi, împreună cu toţi membrii acesteia, formează o comuniune de trai care împărtăşeşte aceleaşi principii şi valori de viaţă şi, astfel, lezarea unuia îi priveşte pe toţi (toţi sunt sau ar trebui să fie afectaţi), astfel încât şi suferinţele, cât şi elaborarea răspunsului la traumatizare au o dimensiune socială. Procesul traumatic nu este numai unul individual, ci şi unul social, implică relaţia victimă-făptaşi, victimă-colectiv social, reţeaua socială în întregul ei.

Relaţiile favorabile, tonice şi stimulative în mediul familial, în cercul de prieteni şi cunoscuţi şi la locul de muncă, reuşesc să corecteze starea de teamă, de neîncredere în oameni care îndeamnă la retragerea în sine, la izolare şi singularizare şi favorizează deschiderea către oameni, către comunicare şi participare la viaţa cotidiană, la integrarea în viaţa socială.

Stabilirea de relaţii trainice, sincere şi dezinteresate cu persoane de încredere reprezintă un suport social foarte important în vederea adaptării. Informaţiile corecte despre mediul social aflat în mare suferinţă, despre oameni în general şi, mai ales, despre cei de care trebuie să te fereşti, despre cei în care ai putea avea încredere şi cu care ai putea colabora, dar numai în anumite limite, sunt de un real folos şi ajută la luarea unor decizii salvatoare în anumite situaţii critice. Contactele pozitive de relaţie empatică cu o persoană constituie un suport emoţional puternic, cu răsunet în universul psihologic al deţinutului politic. Convingerea fermă că cineva

îi este alături şi că îl susţine în orice împrejurare îl ajută să depăşească toate piedicile ce-i stau în cale şi să-şi refacă integral viaţa, spre disperarea celor ce-l voiau definitiv îngenunchiat.

O relaţie nefavorabilă cu o persoană traumatogenă anulează factorii protectori şi corectori şi împiedică integrarea, contribuind la instalarea sindromului de neajutorare şi neadaptare. Orice experienţă socială negativă provocată de aceste relaţii nefavorabile vor avea un potenţial traumatic agravant.

În afară de factorii protectori şi corectori care au un efect pozitiv asupra adaptării şi integrării deţinuţilor politici în mediul social postdetenţie, mai există şi **factori care** dimpotrivă, **au o acţiune negativă** şi se opun procesului de adaptare şi integrare.

Factorii de risc intervin în cazul în care deţinutul politic, copleşit de multitudinea şi gravitatea evenimentelor traumatice, pierde încrederea în forţele proprii şi se programează pentru eşec. Mediul social distorsionat, atmosfera de suspiciune şi delaţiunea, sindromul de respingere şi pactul tăcerii din jurul său generează o stare de excitaţie psihofiziologică extremă cu repercusiuni negative asupra eforturilor de integrare. Piedică aproape insurmontabilă în procesul de inserţie socială, statutul de paria şi de rebut social, aruncă şi o umbră de îndoială asupra capacităţii sale de adaptare, inducând un sentiment acut de insecuritate şi de scădere a stimei de sine ce are un rol esenţial în declanşarea stărilor de anxietate şi depresie care îngreuiază şi mai mult procesul de integrare în societate.

Tactici de apărare

În faţa ameninţărilor continue se recurge, uneori la unele tactici de apărare strict controlate, tactici care ajută la depăşirea multor situaţii dificile, dar foarte riscante. Dacă nu se instituie un autocontrol sever şi eficient al tuturor acţiunilor întreprinse, se poate foarte uşor aluneca pe o pantă periculoasă a slăbiciunilor şi compromisurilor şi chiar la colaborări

inconştiente care subminează încrederea şi sinceritatea respectivilor. Menţionăm în acest sens: soluţia de neutralitate, sindromul disociativ şi sindromul de victimizare.

Soluţia de neutralitate este o încercare, în parte reuşită, de adaptare şi integrare în mediul traumatogen postdetenţie. Cel în cauză îşi asumă parţial culpabilitatea, se încadrează în parametrii impuşi de noua ordine socială şi are o participare tacită, activă, dar cu păstrarea unei poziţii neutre, atât cât îi permit circumstanţele. Autoculpabilizarea, într-adevăr parţială, este o strategie de apărare în sensul că te crezi vinovat doar pe jumătate, reducând în felul acesta din povara celor cu adevărat vinovaţi din dorinţa ascunsă de a-ţi păstra un scut de siguranţă, desigur, iluzoriu, dar absolut necesar pentru a nu pierde definitiv încrederea în lume şi în sine. Limita între neutralitate şi acceptare dispare adesea fără să-ţi dai seama şi participarea te antrenează cu totul, transformându-te într-un susţinător al regimului.

Sindromul disociativ este cea mai frecventă formă de asociere şi colaborare cu adversarul în condiţiile în care acesta exercită un control total asupra mediului social. În condiţiile de traumatizare durabilă, pentru supravieţuire, sinele admite clivajul, disocierea, un sine privat, strict personal, la care se recurge numai în intimitate şi un sine social responsabil cu convieţuirea în societate fără a schiţa nici un fel de împotrivire. Este o formă de apărare păgubitoare, căci, pe lângă susţinerea în mod inconştient a regimului opresiv, i se recunoaşte şi valoarea de adevăr. Este varianta cea mai frecventă de acceptare a terorii instaurată de regimul comunist. Aserţiunea „Una gândesc, alta spun şi cu totul altceva fac" este şi astăzi de actualitate. Dar, oare, autocenzura, omagiile, aplauzele şi susţinerea zgomotoasă şi adesea penibilă la care a recurs marea majoritate a intelectualilor, a dascălilor şi a oamenilor de cultură nu se pot încadra în acest sindrom?

Sindromul de victimizare se instalează ca urmare a zdruncinării principiului realităţii comunicative – acel acord reciproc al aşteptărilor între persoane, care implică o relaţie de încredere socială. Sindromul de respingere şi pactul tăcerii cu care este înconjurat deţinutul politic tulbură schemele relaţionale afectiv-cognitive şi îi induce convingerea că este vătămat în

mod durabil, pe viaţă, că nu mai poate face faţă sarcinilor şi obligaţiilor zilnice şi, astfel, trăieşte acut o stânjenire în viaţa socială şi o stare de pasivitate generală, cu scăderea dorinţei de autoafirmare şi cu neîncrederea în propria sa capacitate de judecată. Statutul de victimă este însoţit de acel „efect halo", o aură negativă ce-i îndepărtează pe toţi şi, în acelaşi timp, te stigmatizează, situându-te într-o postură de exclus, de „*nolli tangere*", considerat a fi un produs al unor timpuri nefaste, nefericit într-adevăr, dar previzibil statistic.

În faţa agresiunii şi a persecuţiilor programate şi exercitate cu profesionalism, reacţia individuală a fost diferită.

Unii au cedat şi cine i-ar putea condamna? Instinctul de supravieţuire devine o dominantă în situaţiile ameninţătoare ale vieţii, el dictează comportamentul pentru că supravieţuirea nu este o opţiune individuală, ci aparţine speciei, a fost înscrisă în însăşi structura noastră odată cu apariţia primelor forme de viaţă pentru a răspunde şi îndeplini legea fundamentală a viului: continuitatea. Să nu uităm că noi, oamenii, avem o existenţă efemeră şi că suntem nişte instrumente prin care specia îşi clamează dreptul la eternitate şi că îndeplinim doar funcţia de pasaj prin care specia îşi testează intenţiile şi aspiraţiile.

Alţii au rezistat cu preţul unor suferinţe cumplite, ajutaţi de **factorii subiectivi şi obiectivi**, dintre care enumerăm:

a) **Constelaţia genetică** – patrimoniul genetic moştenit – o structură neuro-psihică armonios alcătuită şi capabilă să se adapteze situaţiilor critice. Unele capacităţi adaptative sunt ereditare, altele dobândite din confruntarea cu viaţa.

b) **Starea de sănătate biologică, echilibrul homeostatic** – una din condiţiile de bază ale existenţei şi evoluţiei individuale. Agresiunea poate provoca tulburări structurale şi funcţionale, dar organismul dispune de resurse nebănuite, capabile să asimileze dezechilibrele apărute, conferindu-i, astfel, un grad de autonomie, de independenţă faţă de vitregiile mediului. Omul se adaptează aloplastic, el poate schimba mediul în funcţie de nevoile sale.

c) **Starea de echilibru psihic** – rezultat al unei structuri psihologice formate, stabile, constante şi susţinute în mod conştient şi responsabil.

Aceşti factori au contribuit la conturarea unei personalităţi puternice, capabile să-şi ia soarta în propriile mâini şi să trăiască cu convingerea că totul depinde de ea însăşi, că centrul de control al orientării şi reacţiilor îi aparţine şi că ea singură poate depăşi situaţiile limită.

Cei care cred că ajutorul depinde de alţii, de factori exteriori, devin complet neajutoraţi şi se prăbuşesc.

Cei mai mulţi nu au cedat în faţa greutăţilor şi nici a promisiunilor deşarte, au muncit acolo unde au găsit de lucru. Concomitent cu munca, adesea brută şi istovitoare şi-au continuat pregătirile, fiecare în domeniul său profesional şi, în măsura probabilităţilor, s-au străduit să fie la curent cu viaţa culturală a timpului. A fost vorba de un proces continuu de reconstrucţie psihică, de remodelare cognitivă prin abordarea creativă a suferinţelor şi traumelor la care au fost supuşi.

11. MĂSURI DE RECUPERARE ŞI INTEGRARE

Practica în adoptarea unui model de ajutorare şi integrare a deţinuţilor politici în viaţa socială după eliberare, la noi, nu a existat. Dimpotrivă, condiţiile de viaţă postdetenţie au fost la fel de traumatizante. Societatea, înfricoşată, a adoptat o atitudine de indiferenţă şi respingere, iar puterea şi-a urmărit cu obstinaţie, prin metodele-i bine cunoscute, anihilarea definitivă a deţinuţilor politici.

Nici după '89 nu a existat o încercare de reabilitare, de vindecare morală şi de recuperare a anilor pierduţi, a sănătăţii şubrezite şi a vieţii irosite în umilinţă şi cumplite lipsuri.

Demersul ce ar putea fi întreprins în ajutorul deţinuţilor politici ar trebui să ţină seama de următoarele:

a) Psihotrauma este un proces evolutiv şi nu trece odată cu evenimentele traumatice care au generat-o, ci rămâne în stare latentă putând fi reactivată la întâlnirea cu stimuli care amintesc de trauma iniţială.

b) Timpul singur nu vindecă rănile provocate de agresiune, trebuie creat un climat favorabil care să suspende condiţiile traumatice şi să permită un început calitativ nou, diferit de cel în care au fost antrenaţi deţinuţii politici.

c) Omul singur nu reuşeşte să învingă problematica produsă de traumă, nu poate birui situaţiile critice cu care se întâlneşte la tot pasul pentru că omul nu trăieşte singur, nu este o fiinţă izolată, el face parte dintr-un grup care trebuie să-l susţină şi să-l ajute în situaţii critice.

d) Psihicul uman dispune de capacităţi aproape nelimitate de reorganizare, de modelare şi remodelare, dar condiţionat de o susţinere socială adecvată.

e) Psihotrauma ia sfârşit când relaţiile interumane şi climatul etic se restabilesc prin recunoaşterea cauzelor, a vinovăţiei şi a vinovaţilor.

f) Societatea trebuie să recunoască în mod responsabil vina faţă de victime, suferinţele pricinuite prin marasmul biologic şi psihic în care le-au adus; şi trebuie mai întâi să le reabiliteze şi apoi să le ajute să se adapteze şi să se integreze în viaţa socială prin acordarea încrederii şi respectului cuvenit. Procesul traumatic nu este numai unul individual, ci şi unul social, implică victima şi făptaşul, victima şi colectivul social (întreaga reţea socială în care a revenit victima).

g) Făptaşii trebuie să recunoască prăbuşirea sistemului lor de valori, vinovăţia lor şi vătămările produse victimelor, precum şi dreptul acestora la o existenţă normală, drepturi egale pentru ei şi pentru urmaşii lor.

h) O contribuţie majoră la reabilitarea civică şi juridică ar constitui-o recunoaşterea vinovăţiei, acoperirea pierderilor suferite şi amortizarea reparaţiilor, precum şi cererile de expiere şi pedeapsă a celor vinovaţi.

Pentru remedierea traumelor psihice şi îngrijirea sănătăţii deţinuţilor politici este nevoie de o intervenţie sigură şi competentă, prin crearea unor servicii speciale de recuperare, aşa cum există în ţările Europei la care noi vrem să ne aliniem şi prin instituirea unor măsuri terapeutice specifice pentru victime şi urmaşii lor.

Trebuie acordat un suport psihologic bine articulat şi susţinut prin servicii de consiliere, terapie psihanalitică multidimensională, terapie cognitivă.

Indiferent de terapia la care se recurge, trebuie ţinut seama de om, de persoana în cauză şi nu de victimă ca produs al unui mediu alterat, de personalitatea pretraumatică, de capacitatea intelectuală, baza de cunoştinţe, de istoria şi experienţa de viaţă şi de circumstanţele, durata şi duritatea experienţei traumatice.

1. **Serviciul de consiliere** ar trebui să fie deservit de un psiholog terapeut care, după ce captează încrederea pacientului, trebuie să pătrundă în abisul traumatic al victimei pe care aceasta îl simte ca pe o experienţă îngheţată, gata oricând să se reactiveze. Experienţa înscrisă în memorie ca schemă cognitivă a traumei este asemenea unei bombe cu explozie întârziată, aşteptând doar momentul detonării. Deţinutul trebuie să-şi descrie experienţa traumatică în

detaliu pentru că multe detalii sunt clivate din cauza suprasarcinii afectiv-emoţionale din timpul traumatizării. Trecerea prin tortură este, întotdeauna, însoţită de reacţii emoţionale foarte puternice – de frică, de groază, de panică, urmate de un sentiment de neajutorare şi, pentru a se evita prăbuşirea, se instalează o reacţie de clivare, de disociere care adesea maschează realitatea.

2. **Terapia psihanalitică** poate veni în sprijinul deţinuţilor politici cu condiţia ca psihoterapeutul să fie un partener empatic de discuţie care să favorizeze deschiderea, descărcarea prea-plinului, să cunoască bine caracterul universului concentraţionar românesc, să cunoască bine psihotraumele de detenţie şi, ajutat de pacient, să exploreze trauma, să stabilească cauzele, momentul în care a apărut prima fisură şi evoluţia ulterioară, să determine pacientul să dea ceasul înapoi şi să-şi reamintească totul, etapă cu etapă, să nu evite nici una oricât de neplăcută ar fi, căci ocolirea sau fixarea la o anumită etapă, oricare ar fi aceasta, generează o stare patologică care trebuie evitată.

3. **Terapia cognitivă** se adresează cogniţiilor, schemelor cognitive generate de experienţa traumatică înscrise în memorie care menţin o stare de minimă rezistenţă, gata oricând să se reactiveze. Cogniţiile legate de traume influenţează în mod negativ gândirea în sensul că o dirijează către o interpretare greşită a evenimentelor şi a situaţiei în care ne găsim la un moment dat şi, bineînţeles, conduce la adoptarea unui comportament inadecvat.

Modelul cognitiv al terapiei se axează pe triada: gândire, interpretare, comportament şi scoate în evidenţă legătura dintre factorii traumatici şi gândurile, emoţiile, comportamentul şi modul de interpretare. O interpretare corectă a situaţiei traumatice conduce la un comportament corect, echilibrat, iar o interpretare eronată conduce la un comportament anormal. Terapia cognitivă apelează la tehnici diverse precum: terapia comportamentalistă, terapia de grup, terapia pentru soluţionarea de probleme, managementul stresului, toate urmărind modificarea cogniţiilor şi bineînţeles toate absente la noi.

*

Timpul a trecut, tragedia în care am fost antrenaţi este înscrisă în sistemul nostru cognitiv ,influenţând gândirea, starea afectivă şi comportamentul nostru – şi, deci, nu o putem uita. Orice încercare de a ne despărţi de trecutul nostru traumatic este imposibilă, dar modul de exprimare în viaţa de toate zilele este diferit:

- *unii nu-şi mai amintesc episoadele violente, tortura, totul este bine zăvorât,*
- *alţii le păstrează cu o claritate exacerbată, o adevărată hipermnezie,*
- *unii trăiesc o stare de excitaţie psihică continuă, sunt neliniştiţi şi irascibili,*
- *alţii sunt copleşiţi de prezent şi, descurajaţi, devin apatici, depresivi,*
- *unii s-au adaptat şi integrat în mediul postdetenţie, alţii nu.*

Despărţirea de trecut este imposibilă atâta vreme cât condiţiile social-politice sunt aceleaşi, iar victimele se bucură de acelaşi tratament şi de acelaşi statut de victimă.

Timpul singur nu vindecă toate rănile şi nici victima singură nu poate ieşi din situaţia traumatică în care este antrenată şi în care este prinsă ca într-o pânză de păianjen, fără şansă de scăpare, aşteptând să fie devorată. Totul poate lua sfârşit când raporturile interumane se vor restabili prin identificarea acuzelor reale şi a vinovaţilor. Din păcate încă nu este cazul. Dimpotrivă.

Mărturiile deţinuţilor politici care au traversat deşertul arid şi plin de capcane al perioadei postdetenţie (chiar şi perioada de după ’89) ar putea constitui o sursă inepuizabilă pentru cunoaşterea şi explorarea profunzimilor spiritului uman, pentru cuprinderea vastă a fenomenului existenţial, dar şi a limitelor restrictive impuse de alcătuirea noastră şi, în aceeaşi măsură, de modelarea noastră, pentru că nu trebuie să uităm că suntem dependenţi de propria noastră structură şi cultură. S-ar descoperi, astfel, un ocean de suferinţe, de înfrângeri şi reuşite, o încleştare între binele din noi şi răul care ne bântuie, între tentaţii şi abstinenţă, o luptă titanică pentru supravieţuire în mareea existenţială infestată de o ideologie distructivă şi dizolvantă a psihicului individual şi colectiv. Cei responsabili de viitorul acestui popor (şi cine ar putea fi mai responsabil decât cei care s-au sacrificat pentru acest viitor?) ar trebui să mediteze profund şi să acţioneze la timp, pentru a nu fi prea târziu.

ANEXE

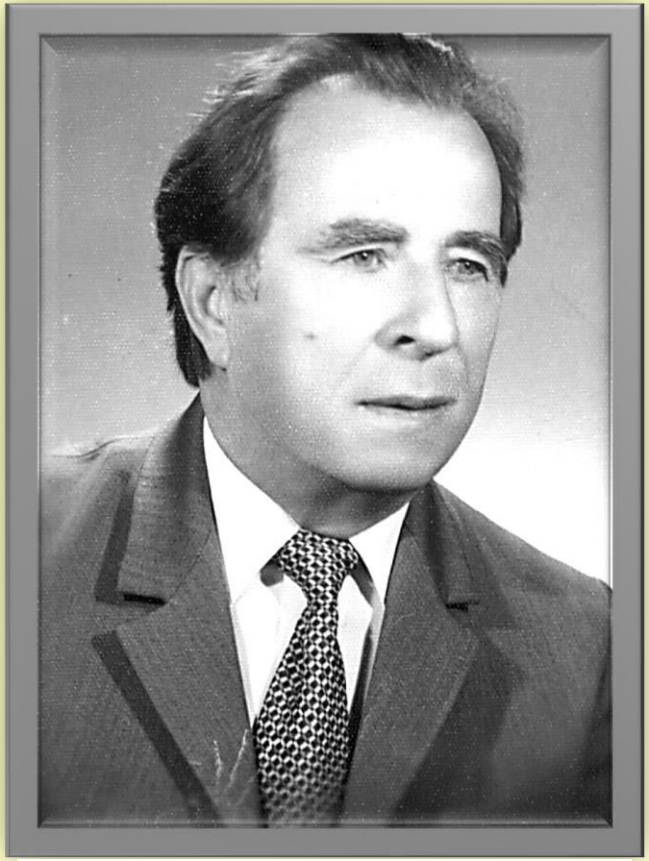

Foto 1: Fotografia lui Nicu Ioniţă realizată după eliberarea din detenţie (pag. 131)

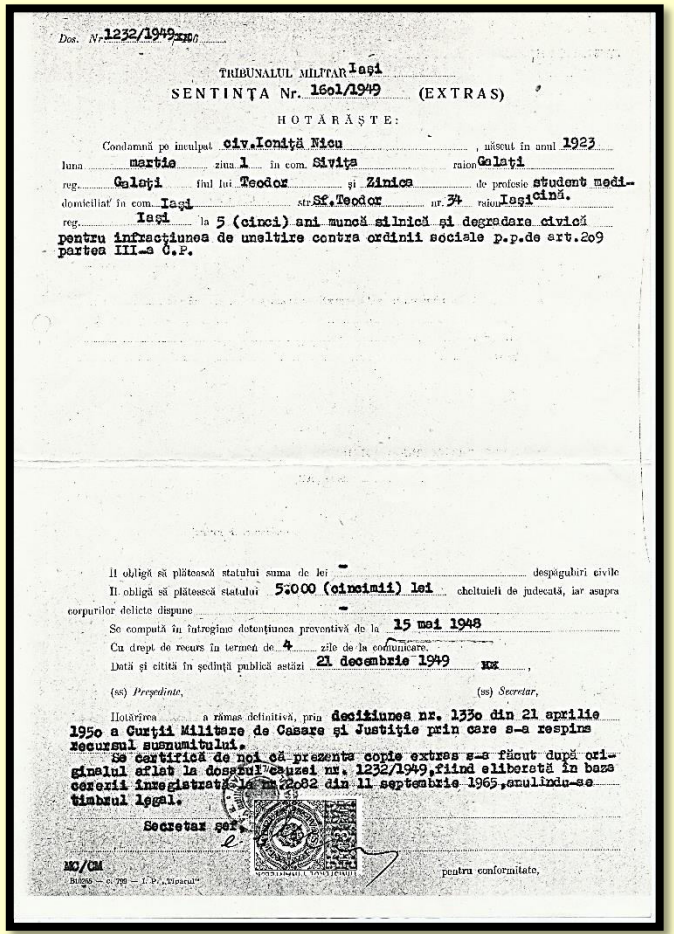

Dos. Nr. 1232/1949 xxx

TRIBUNALUL MILITAR Iaşi

SENTINŢA Nr. 1601/1949 (EXTRAS)

HOTĂRĂŞTE:

Condamnă pe inculpat civ. Ioniţă Nicu, născut în anul 1923 luna martie ziua 1 în com. Sivita raion Galaţi reg. Galaţi fiul lui Teodor şi Zinica de profesie student medic domiciliat în com. Iaşi str. Sf. Teodor nr. 34 raion Iaşi cină. reg. Iaşi la 5 (cinci) ani muncă silnică şi degradare civică pentru infracţiunea de uneltire contra ordinii sociale p.p.de art.209 partea III-a C.P.

Îl obligă să plătească statului suma de lei - despăgubiri civile

Îl obligă să plătească statului 5.000 (cincimii) lei cheltuieli de judecată, iar asupra corpurilor delicte dispune -

Se compută în întregime detenţiunea preventivă de la 15 mai 1948

Cu drept de recurs în termen de 4 zile de la comunicare.

Dată şi citită în şedinţă publică astăzi 21 decembrie 1949 xx,

(ss) *Preşedinte*, (ss) *Secretar*,

Hotărîrea a rămas definitivă, prin decizinea nr. 1330 din 21 aprilie 1950 a Curţii Militare de Casare şi Justiţie prin care s-a respins recursul susnumitului.

Se certifică de noi că prezenta copie extras s-a făcut după originalul aflat la dosarul cauzei nr. 1232/1949, fiind eliberată în baza cererii înregistrată la nr. 22082 din 11 septembrie 1965, anulându-se timbrul legal.

Secretar şef,

MJ/CM

pentru conformitate,

Foto 2: Extras din Sentinţa nr. 1601/1949 a Tribunalului Militar Iaşi care fixa o condamnare de 5 ani muncă silnică, pedeapsă ce a fost majorată ulterior cu încă un an

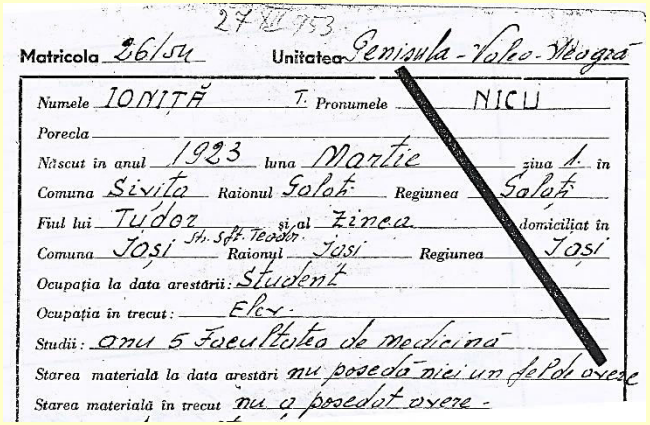

Matricola 26/su Unitatea Geniasla - Volco - Vleoga

Numele IONIȚĂ T. Pronumele NICU

Porecla

Născut în anul 1923 luna Martie ziua 1. în

Comuna Sivița Raionul Solot Regiunea Solot

Fiul lui Tudor Sf. Soft. Teodor și al Zinica domiciliat în

Comuna Iași Raionul Iași Regiunea Iași

Ocupația la data arestării: Student

Ocupația în trecut: Elev.

Studii: anu 5 Facultatea de medicina

Starea materială la data arestări nu posedă nici un fel Pol overe

Starea materială în trecut nu a posedat overe -

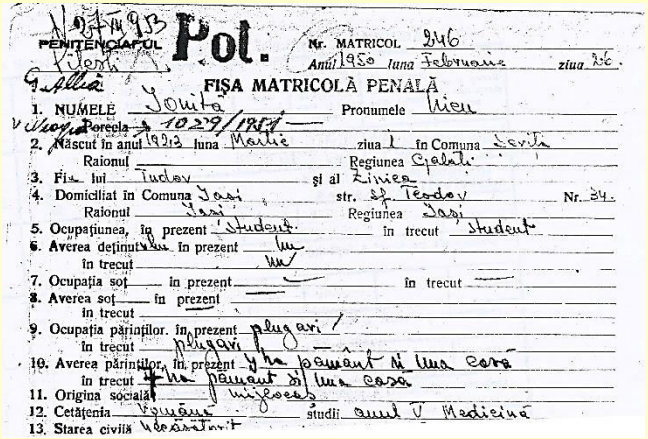

PENITENCIARUL Iași Pol. Nr. MATRICOL 246

Anul 1950 luna Februarie ziua 26.

FIȘA MATRICOLĂ PENALĂ

1. NUMELE Ioniță Pronumele Nicu
2. Născut în anul 1923 luna Martie ziua 1 în Comuna Sivița
   Raionul Regiunea Galați
3. Fiu lui Tudor și al Zinica
4. Domiciliat în Comuna Iași str. Sf. Teodor Nr. 34.
   Raionul Iași Regiunea Iași
5. Ocupațiunea, în prezent Student în trecut Student
6. Averea deținut în prezent —
   în trecut —
7. Ocupația soț — în prezent — în trecut —
8. Averea soț — în prezent
   în trecut
9. Ocupația părinților. în prezent plugari
   în trecut plugari
10. Averea părinților, în prezent 4 ha pamant și una casa
    în trecut 4 ha pamant și una casa
11. Origina socială muncitoare
12. Cetățenia Română studii anul V Medicina
13. Starea civilă necăsătorit

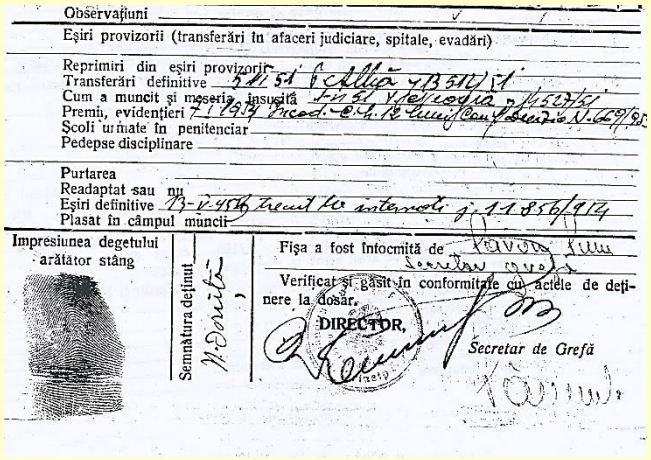

Observațiuni

Eșiri provizorii (transferări în afaceri judiciare, spitale, evadări)

Reprimiri din eșiri provizorii

Transferări definitive 5 ani 5 l. Cellia 7/3 5/4 / 54

Cum a muncit și meseria însușită 5 ani 5 l. Velcovia

Premii, evidențieri 7 / 1954 Trecut C.A.R. Timiș Cons. Sinaia D. 629/52

Școli urmate în penitenciar

Pedepse disciplinare

Purtarea

Readaptat sau nu

Eșiri definitive 13-V-954 trecut la internați j. 11856/954

Plasat în câmpul muncii

Impresiunea degetului arătător stâng

Semnătura deținut N. Ioniță

Fișa a fost întocmită de Șovarel Ilie Șovarel Ilie

Verificat și găsit în conformitate cu actele de deținere la dosar.

DIRECTOR, Secretar de Grefă

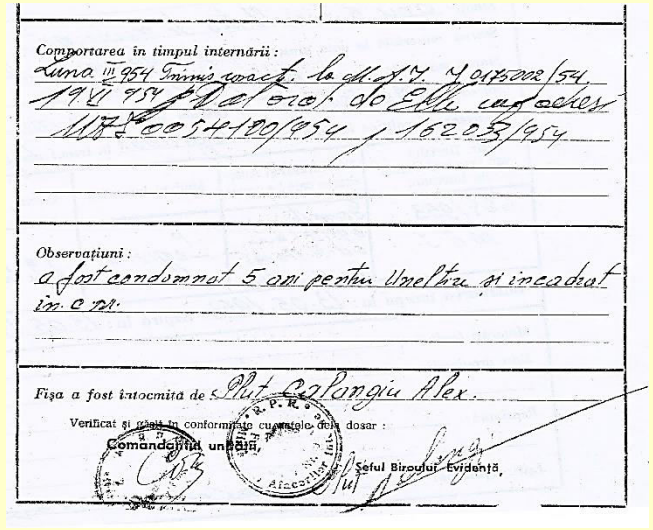

Comportarea în timpul internării:

Luna III 954 Primi corect. la dl. g.V. 7 9175002/54,

1941 954 Trecut la Colon. de Elite cu ochesi

11852 00534 100/954 / 162053/954

Observațiuni:

a fost condamnat 5 ani pentru Unelte și incadrat în o.m.

Fișa a fost întocmită de Plt. Capangiu Alex.

Verificat și găsit în conformitate cu datele din dosar:

Comandantul unității, Șeful Biroului Evidență,

Foto 3: Fragmente din fişele matricole penale care surprind traseul parcurs de Nicu Ioniţă în detenţie

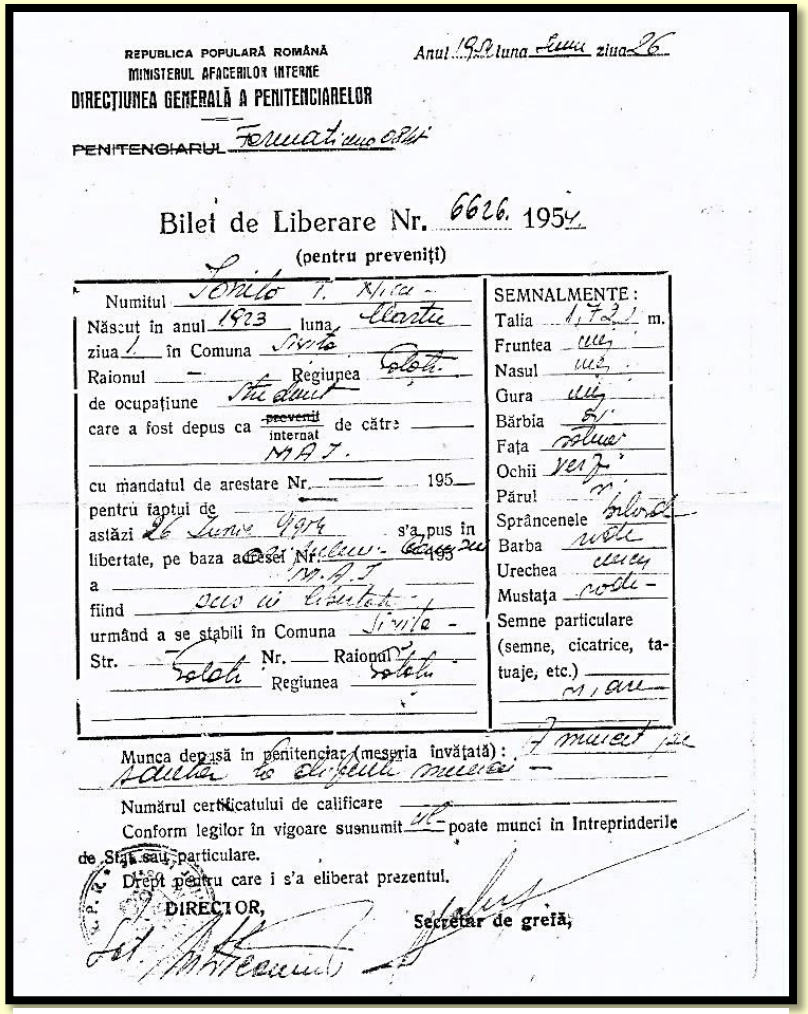

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A PENITENCIARELOR
PENITENCIARUL Focșani

Anul 1954 luna Iunie ziua 26

Bilet de Liberare Nr. 6626. 1954
(pentru prevenți)

Numitul Ionita I. Nicu
Născut în anul 1923 luna Martie
ziua 1 în Comuna Sivita Raionul — Regiunea Galați
de ocupațiune Student
care a fost depus ca ~~prevenit~~ internat de către
M.A.I.
cu mandatul de arestare Nr. — 195—
pentru faptul de
astăzi 26 Iunie 1954 s'a pus în
libertate, pe baza adresei Nr. Arhiva 195
a M.A.I.
fiind achitat
urmând a se stabili în Comuna Sivita
Str. Galați Nr. — Raionul Galați
Regiunea

SEMNALMENTE:
Talia 1,72 m.
Fruntea —
Nasul —
Gura —
Bărbia —
Fața —
Ochii —
Părul —
Sprâncenele —
Barba —
Urechea —
Mustața —
Semne particulare (semne, cicatrice, tatuaje, etc.) —

Munca depusă în penitenciar (meseria învățată): Tâmplar la clădiri

Numărul certificatului de calificare —
Conform legilor în vigoare susnumitul poate munci în Intreprinderile de Stat sau particulare.
Drept pentru care i s'a eliberat prezentul.

DIRECTOR, Secretar de grefă,

Foto 4: Bilet de liberare nr. 6626 din 26 iunie 1954

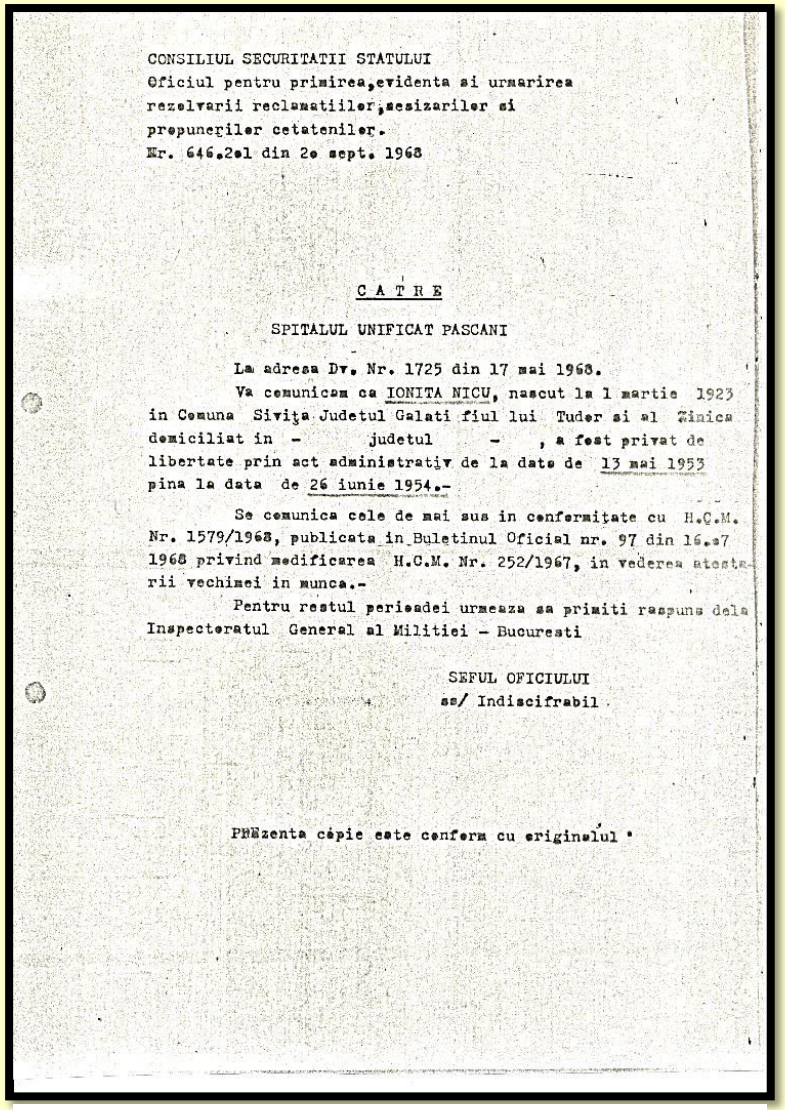

CONSILIUL SECURITATII STATULUI
Oficiul pentru primirea,evidenta si urmarirea
rezolvarii reclamatiilor,sesizarilor si
propunerilor cetatenilor.
Nr. 646.2el din 2e sept. 1968

C A T R E

SPITALUL UNIFICAT PASCANI

La adresa Dv. Nr. 1725 din 17 mai 1968.

Va comunicam ca IONITA NICU, nascut la 1 martie 1923 in Comuna Siviţa Judetul Galati fiul lui Tudor si al Zinica domiciliat in - judetul - , a fost privat de libertate prin act administrativ de la data de 13 mai 1953 pina la data de 26 iunie 1954.-

Se comunica cele de mai sus in conformitate cu H.C.M. Nr. 1579/1968, publicata in Buletinul Oficial nr. 97 din 16.e7 1968 privind modificarea H.C.M. Nr. 252/1967, in vederea atestarii vechimei in munca.-

Pentru restul perioadei urmeaza sa primiti raspuns dela Inspectoratul General al Militiei - Bucuresti

SEFUL OFICIULUI
ss/ Indiscifrabil

PREzenta cepie este conform cu originalul .

Foto 5: Adresă a Consiliului Securității Statului către Spitalul Unificat Pașcani din 20 septembrie 1968

Foto 6- 10: Pagini din Carnetul de muncă care atestă, pe de o parte, faptul că o perioadă de timp nu a putut fi încadrat decât în munca de jos, iar pe de altă parte, frecvența mare cu care a fost obligat să schimbe locurile de muncă după ieșirea din închisoare

Nr. matr. 318605

CARNET DE MUNCĂ

Numele IONIȚĂ

Pronumele NICU

Eliberat de Hotel Boulai Roiu

Localitatea Roscani

Anul 1961 Luna mai Ziua 8

Semnătura conducătorului unității,

Semnătura titularului,

Seria D.I. Nr. 63498

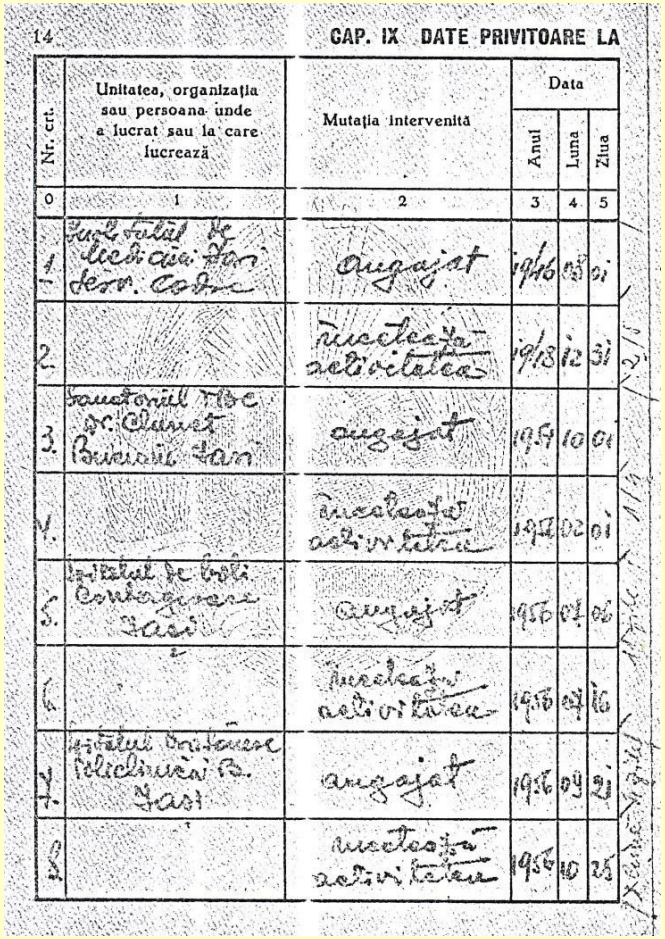

14 CAP. IX DATE PRIVITOARE LA

Nr. crt.	Unitatea, organizația sau persoana unde a lucrat sau la care lucrează	Mutația intervenită	Data		
			Anul	Luna	Ziua
0	1	2	3	4	5
1	Spitalul de Neuropsihiatrie Jași Serv. Cadre	angajat	1956	03	01
2		încetează activitatea	1958	12	31
3	Sanatoriul TBC Dr. Clunet Bucium Iași	angajat	1959	10	01
4		încetează activitatea	1972	02	01
5	Spitalul de boli contagioase Iași	angajat	1956	01	06
6		încetează activitatea	1956	04	16
7	Spitalul Sanitarie Feldiorăi Rp. Iași	angajat	1956	09	21
8		încetează activitatea	1956	10	25

ACTIVITATEA ÎN MUNCĂ 15

Meseria sau funcția	Salar tarifar lunar	Denumirea unității, nr. și data actului pe baza căruia se face înscrierea	Denumirea, semnătura și ștampila unității care face înscrierea
6	7	8	9
Preparator		Fost Spitalul Regional Iași Secția Contabilitate Nr. 1041/1948.08.27	Spitalul Regional Roșu Iași Roșcani RÎPĂ MIHAI Economist Plan
		Idem	Spitalul Regional Roșu Iași Roșcani RÎPĂ MIHAI Economist Plan
Soră medicală		Sanatoriul TBC Valea Lupului Com. Horpaz Nr. 6+1/1949.02.06	Spitalul Regional Roșu Iași Roșcani RÎPĂ MIHAI Economist Plan
		Idem	Spitalul Regional Roșu Iași Roșcani RÎPĂ MIHAI Economist Plan
Soră medicală		Spitalul de Boli Contagioase Iași Nr. 7925/1957.09.21	Spitalul Regional Roșu Iași Roșcani RÎPĂ MIHAI Economist Plan
		Idem	Spitalul Regional Roșu Iași Roșcani RÎPĂ MIHAI Economist Plan
Soră de operație		Spitalul Orășenesc Tg. Frumos Secția Nr. 1100/1957.09.24	Spitalul Regional Roșu Iași Roșcani RÎPĂ MIHAI Economist Plan
		Idem	Spitalul Regional Roșu Iași Roșcani RÎPĂ MIHAI Economist Plan

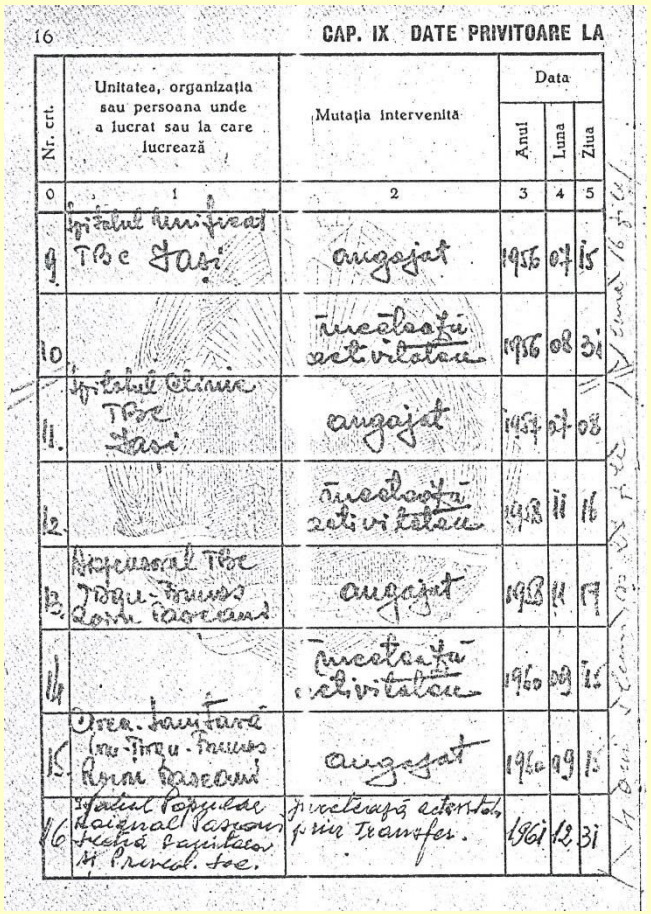

16 CAP. IX DATE PRIVITOARE LA

Nr. crt.	Unitatea, organizația sau persoana unde a lucrat sau la care lucrează	Mutația intervenită	Data		
			Anul	Luna	Ziua
0	1	2	3	4	5
9.	Spitalul Municipal TBC Iași	angajat	1956	07	15
10.		încetarea activității	1956	08	31
11.	Spitalul Clinic TBC Iași	angajat	1957	07	08
12.		încetarea activității	1958	11	16
13.	Dispensarul TBC Târgu-Frumos com. Roșcani	angajat	1958	11	17
14.		încetarea activității	1960	09	12
15.	Orășenesc Sanitară Tg.-Frumos com. Roșcani	angajat	1960	09	15
16.	Spitalul Raional Roșcani Secția Sanitară și Asistență Soc.	preluare activ. prin Transfer.	1961	12	31

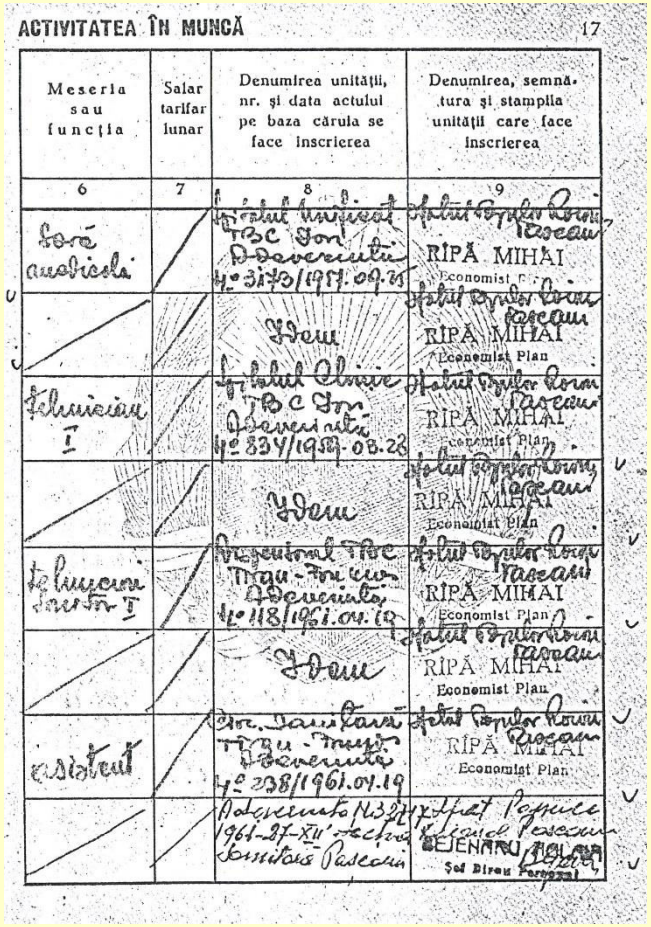

ACTIVITATEA ÎN MUNCĂ 17

Meseria sau funcția	Salar tarifar lunar	Denumirea unității, nr. și data actului pe baza cărula se face înscrierea	Denumirea, semnătura și ștampila unității care face înscrierea
6	7	8	9
Soră medicală		Spitalul Unificat TBC Gorj Târgu-Jiu Nr. 3179/1957.09.15	Șeful Cadrelor Pascau RÎPĂ MIHAI Economist Plan
		Idem Spitalul Clinic TBC Gorj Târgu-Jiu Nr. 834/1958.08.28	Șeful Cadrelor Pascau RÎPĂ MIHAI Economist Plan
Tehnician I		Idem Dispensarul TBC Târgu-Jiu Nr. 118/1961.01.19	Șeful Cadrelor Pascau RÎPĂ MIHAI Economist Plan
		Idem Dispensarul TBC Târgu-Jiu Nr. 2038/1961.01.19	Șeful Cadrelor Pascau RÎPĂ MIHAI Economist Plan
Asistent		Radiat conform ord. 1432/1961-27-XII-tehnic sanitar Pascau	Șeful Cadrelor Pascau MEJENARU Șef Birou Personal